

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили
Первинна профспілкова організація
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили
Південний науковий центр НАН та МОН України
Uniwersytet Rzeszowski (Польща)
Ca` Foscari University, Venice (Італія)
Saarland University (Німеччина)

ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2018:
стратегії країн Причорноморського регіону
в геополітичному просторі

XII Міжнародна науково-практична конференція
7–10 червня 2018 р., м. Миколаїв

ТЕЗИ

Актуальні проблеми юриспруденції.
Публічне управління та адміністрування
в умовах децентралізації влади та наближення
її до європейських стандартів

Миколаїв
2018

Рекомендовано до друку вченою радою ЧНУ ім. Петра Могили (протокол № 10 від 17.05.2018).

Ольвійський форум – 2018 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XII міжнар. наук.-практ. конф. 7–10 червня 2018 р., м. Миколаїв : тези доп. : Актуальні проблеми юриспруденції. Публічне управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – 128 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Галузеві юридичні науки

УДК 343.9

Блага А. Б.,
*д-р юрид. наук, доцент, завідувач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Науковцями та практиками система запобігання злочинності розглядається як складне соціальне утворення, яке являє собою єдність взаємопов'язаних компонентів: об'єктів, суб'єктів, усіх законних видів, форм, способів, засобів і заходів запобігання. При цьому багато з них звертали увагу на руйнування, недосконалість, слабкість, невідповідність вимогам часу і потребу в певному удосконаленні вітчизняної системи запобігання як злочинності в цілому, так і окремим її видам зокрема. Натомість як позитивний приклад слід навести намагання законодавця створити комплексну систему запобігання та протидії домашньому насильству.

Так, стаття 4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» закріплює основні засади запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема відображає підхід, орієнтований на потреби постраждалої особи; створює основу для розробки комплексної системи запобігання та протидії насильству; утверджує примат прав та основоположних свобод людини; вимагає приділяти належну увагу до кожного факту домашнього насильства; допоможе забезпечити невідворотність покарання для кривдників та запобігти новим інцидентам; направлений на посилення можливостей дотичних органів та служб.

Надзвичайно важливою новелою цього Закону є визначення державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству як такої, що спрямована на забезпечення комплексного

інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків. Відповідно, основними напрямками її реалізації визначені: 1) запобігання домашньому насильству; 2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством; 4) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки (стаття 5).

Відповідно, об'єктами запобігання та протидії домашньому насильству є: 1) причини та умови насильства; 2) особи, які вчинили домашнє насильство (кривдники); 3) особи, що постраждали від такого насильства; 4) негативні соціальні явища, які взаємопов'язані з причинами, умовами та іншими обставинами, що безпосередньо сприяють насильству в сім'ї.

Українське законодавство визначає чотири категорії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; 4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах; деталізує, які конкретно органи, установи, служби входять до кожної категорії та визначає коло їх повноважень.

Проте реалії сьогодення свідчать про явну недостатність наявної кількості як створених і діючих суб'єктів, так і фахівців, на які покладається виконання передбачених функцій. У першу чергу це стосується служб підтримки постраждалих осіб. Окрім того, ефективне застосування цього закону вимагає якнайшвидшої розробки та прийняття Кабінетом Міністрів, міністерствами й іншими центральними органами виконавчої влади підзаконних нормативно-правових актів.

Також Закон визначив новий перелік спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, до якого належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 2) обмежувальний припис стосовно кривдника; 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників. Проте, знову ж таки через

відсутність нормативно-правової бази, з них на практиці наразі застосовується лише винесення обмежувального припису стосовно кривдника.

Викладене свідчить про те, що з метою належної реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству потрібно вирішити наступні завдання: створити й впровадити дієві механізми запобігання і протидії домашньому насильству; подолати системну нестачу спеціалізованих послуг; створити інструменти обміну даними між суб'єктами щодо випадків насильства та посилити їх міжвідомчу взаємодію; посилити відповідальність кривдників за вчинення насильства.

УДК 346.1+347.65/68

Блага Н. А.,
*директор, державний реєстратор Харківської філії
Комунального підприємства «Ресстрація нерухомості та бізнесу»,
м. Харків, Україна*

СПАДКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ТОВ: ЧИННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА НОВЕЛИ

Незважаючи на значну відкритість інформації та вичерпного переліку законодавчих актів, що регулюють діяльність товариств з обмеженою відповідальністю, правовідносини з питань корпоративних прав, а також порядку спадкування, питання щодо спадкування корпоративних прав є одним із найактуальніших та затребуваних.

На сьогодні спадкування корпоративних прав товариств з обмеженою відповідальністю здійснюється в порядку, встановленому статтею 55 Закону України «Про господарські товариства». Цей закон передбачає, що у разі смерті учасника ТОВ передбачите право спадкоємців на вступ до цього товариства. Проте одного бажання спадкоємця для вступу до товариства замало. Для початку потрібно прийняти спадщину (після спливу 6 місяців з дати смерті), в тому числі корпоративні права на конкретну юридичну особу, про що зазначається у Свідоцтві про право на спадщину. Після цього спадкоємець звертається до товариства, корпоративні права якого успадкував, із заявою про прийняття його до товариства як спадкоємця та з вимогою скликання загальних зборів учасників. Скликання загальних зборів учасників є вкрай необхідним, оскільки саме по собі

спадкування корпоративних прав не є підставою для автоматичного вступу до юридичної особи, а рішення про прийняття або неприйняття спадкоємця до складу учасників ТОВ приймають виключно інші учасники цього товариства. У разі згоди більшості учасників спадкоємець входить до товариства із відповідною часткою (яку він успадкував) та надалі діє вже як учасник товариства. За спільної відмови учасників у прийнятті спадкоємця до товариства спадкоємцю виплачується частка померлого учасника та частка у майні ТОВ, пропорційна частці померлого учасника.

У разі відмови спадкоємця від вступу до товариства з обмеженою відповідальністю все набагато простіше. Спадкоємцю необхідно спочатку прийняти спадщину, про що нотаріус видасть Свідоцтво, а вже після цього звернутися до виконавчого органу юридичної особи із заявою про скликання загальних зборів учасників, на якому буде розглядатися питання щодо його відмови від вступу до товариства. Надалі уповноважений орган самостійно скликає загальні збори, на яких буде розглядатися відмова від вступу та прийняття рішення щодо: видачі частки у майні, що належала померлому учаснику спадкоємцеві у грошовій або натуральній формі, вартість якої визначається на день смерті учасника.

Тож, із цього вбачається, що без згоди інших учасників товариства з обмеженою відповідальністю спадкоємець не може увійти до товариства. Рішення про прийняття або неприйняття до складу учасників приймається на загальних зборах учасників.

Довгоочікуваною новелою у законодавстві, що регулює діяльність товариств з обмеженою відповідальністю, є прийняття 06 лютого 2018 року нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який вступає в дію 17 червня 2018 року. Відповідно до цього закону дещо змінився і порядок успадкування корпоративних прав.

Стаття 23 цього закону передбачає, що у разі смерті учасника товариства його частка переходить до його спадкоємця без згоди інших учасників товариства. Тож, з урахуванням цієї новели, спадкоємцю необхідно буде лише отримати Свідоцтво про право на спадщину та звернутись до товариства із повідомленням про свій вступ. Проте, звернутись до товариства необхідно обов'язково впродовж 1 року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, оскільки частина друга цієї ж статті у разі смерті, оголошення судом безвісно відсутнім або померлим учасника – фізичної особи, частка якого у статутному капіталі товариства становить менше 50 відсотків, та якщо протягом року спадкоємці такого учасника не подали заяву про вступ до товариства у

цей строк, надає право іншим учасникам товариства виключити учасника з товариства. Таке рішення приймається без врахування голосів учасника, який виключається. А якщо частка такого учасника у статутному капіталі товариства становить 50 відсотків або більше, товариство може приймати рішення, пов'язані з ліквідацією товариства, без врахування голосів цього учасника. У будь-якому з цих випадків спадкоємець втратить можливість керувати успадкованим бізнесом та отримувати дивіденди.

Таким чином зазначені зміни вимагають уважно слідкувати за змінами законодавства не тільки у сфері і тематиці спадкового законодавства, а ще й корпоративних прав та діяльності окремих видів суб'єктів господарювання.

УДК 331.105.44:[349.2:005.574]

Валецька О. В.,

*канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК У ВИРІШЕННІ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Права і свободи людини, їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави. Право громадян на об'єднання, закріплене в ст. 36 Конституції України, потребує визначення правових механізмів його реалізації, одним з яких є об'єднання людини у професійні спілки, шляхом організації добровільних профспілкових об'єднань, первинних профспілок. Найбільш розгалуженою та дієвою стороною у представництві інтересів найманих працівників є профспілки. Професійні спілки є важливим елементом, стрижнем громадянського суспільства, однією з найефективніших артерій взаємодії держави і суспільства та важливим елементом стабілізації трансформаційних процесів, що відбуваються в ході реформ. Саме від якості їх функціонування залежить становлення громадянського суспільства в нашій державі. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності.

Професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. Держава визнає профспілки повноваженими представниками працівників і захисниками їх трудових, соціально-

економічних прав та інтересів, співпрацює з профспілками в їх реалізації, сприяє профспілкам у встановленні ділових партнерських взаємовідносин з роботодавцями та їх об'єднаннями. Складовою правового статусу профспілок є сукупність прав, гарантій та обов'язків.

Статтею 26 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» передбачено право на участь у вирішенні трудових спорів. Таке право передбачає можливість представляти інтереси працівника при розгляді питання про відновлення порушених трудових прав в органах, що розглядають індивідуальні трудові спори. Такими органами є комісія з трудових спорів, яка утворюється на підприємствах із кількістю працюючих більше п'ятнадцяти осіб, та місцевий суд. При звільненні працівників за наявності винних дій профспілки мають здійснювати захисну функцію в інших формах (наприклад, шляхом звернення до роботодавців з проханням врахувати пом'якшуючі обставини при здійсненні дисциплінарного проступку, підтриманні інтересів працівника у судових органах, в роботі комісії із соціального страхування). Це суттєво послаблює роль профспілок, надає безапеляційну владу роботодавцю та може мати дестабілізуючий вплив на трудові відносини. Відповідно до проекту ТК, не потрібне погодження профспілки на звільнення працівників з підстав, що передбачені статтями 93–97 проекту ТК, серед яких «невиконання чи неналежне виконання працівником своїх трудових обов'язків», «виявлена невідповідність працівника обійманій посаді», «нез'явлення працівника на роботу внаслідок тимчасової непрацездатності» тощо.

На нашу думку, участь профспілкового органу у звільненні працівників з ініціативи роботодавця, слід розглядати як важливу форму захисту працівників від необґрунтованого звільнення. Вочевидь логіка законодавця передбачала, що в умовах переходу України до ринкової економіки, підвищення відповідальності працюючих за результати праці та рівень дисципліни, звільнення за винні дії (прогул; систематичне порушення трудової дисципліни; поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння тощо) повинно відбуватись без згоди профспілки. Тому пропонуємо повернути до проекту ТК повноваження профспілок щодо їх участі при звільненні працівників.

Якщо роботодавець не виконує умови, що були затверджені при розгляді колективного трудового спору, згідно статті 27 Закону, профспілки мають право на організацію страйків та інших масових заходів. Це право також закріплене у статті 44 Конституції України: «Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх

економічних, і соціальних інтересів». Також це питання регламентує Розділ III «Страйк» Закону України «Про порядок вирішення трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР.

УДК 343

Грицаєнко Л. Р.,

*д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

БОРОТЬБА З ТЕРОРИЗМОМ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Аналіз кримінально-процесуального законодавства деяких європейських країн, для яких тероризм в останні роки залишається найгострішою проблемою, дозволяє виокремити основні тенденції його розвитку.

Перша. Встановлення екстериторіальної, універсальної юрисдикції по кримінальних справах, пов'язаних з тероризмом, що повною мірою відповідає міжнародним стандартам.

Згадаємо, що міжнародне законодавство пройшло довгий шлях від визначення національної юрисдикції лише за територіальною ознакою (ст. 3 Конвенції про злочин і деякі інші акти, які здійснюються на борту повітряного судна, 1963 року) до принципу дискреційного права окремих держав європейського співтовариства встановлювати свою окрему юрисдикцію (ст. 3 Конвенції щодо протидії і покарання за злочини проти осіб, котрі користуються міжнародним захистом, зокрема і дипломатичних агентів, 1973). У фаховій літературі неодноразово зазначалося, що принцип універсальної юрисдикції по кримінальних провадженнях цієї категорії – є одним з найбільш ефективних в сфері боротьби з міжнародним тероризмом.

Аналізуючи міжнародні нормативно-правові акти Д. Фрістоун виокремлює наступні види юрисдикції: територіальну або національну (в залежності від громадянства особи, яка вчинила злочинне діяння), «захисну» – яка дозволяє притягнути до відповідальності за злочини, які несуть загрозу основам держави, незалежно від громадянства особи, яка вчинила злочинне посягання або території, де був скоєний злочин.

Найбільш повно цей підхід був реалізований законодавцями Великої Британії в частині I Акту про тероризм (2000 р.), в якому було

визначено, що норми цього закону застосовуються при провадженні по кримінальних справах щодо терористичних актів незалежно від місця скоєння злочину (на території Великобританії або за її межами).

Частково обмежена універсальна юрисдикція встановлена Кримінально-процесуальним кодексом Франції. Згідно з нормами ст. 689-1 689-10 Кримінально-процесуального кодексу Франції кримінального провадження щодо тероризму проводяться у відповідності з цим кодексом незалежно від місця скоєння злочину (терористичний акт був скоєний у Франції або за її межами) і за умови, що винна особа знаходиться на території Французької республіки.

Друга. Безумовне звуження прав осіб, підозрюваних або обвинувачених в тероризмі, в порівнянні з правами осіб, які підозрюються або обвинувачуються в скоєнні інших злочинів.

Акт щодо тероризму (2006 р.) розширив можливості продовження термінів поліцейського затримання до 28 днів. Ст. 41 Акту щодо тероризму у Великобританії (2000 р.) точно зазначено, що констебль також має право без суддівського рішення заарештувати особу, відносно якої мається обвинувальна підозра в терористичній діяльності на термін не більше 48 годин (зазвичай, по кримінальних провадженнях інших категорій цей термін складає 24 години). Окрім того, співробітник поліції має право затримати особу, провести особистий обшук, а також обшук при арешті без судового рішення за наявності підстав думати, що особа є причетною до скоєння злочинів, пов'язаних із тероризмом.

Не дивлячись на те, що загальний термін поліцейського затримання становить також 24 години, відповідно до КПК Франції ст. 706-88 термін поліцейського затримання складає 98 годин, а в разі необхідності, суддя по свободах та арештах може продовжити цей термін ще на 6 діб.

Надзвичайно важливою є і та обставина, що КПК низки країн Європи надає можливість співробітникам поліції діяти без додаткових спеціальних рішень та дозволів (наприклад, судові постанови та ухвали, тощо).

З'ясуємо, що в кримінально-процесуальних кодексах Великобританії, Німеччини, Франції та інших країн Європи містяться правові підстави, що надають можливість співробітникам поліції здійснювати невідкладні слідчо-оперативні дії в нічний час і без згоди особи. (Хоча за загальними правилами ст. 59 КПК Франції зазначено, що такі дії поліції можна проводити не раніше 6 години ранку і не пізніше 9 годин вечора). Ще одна зміна у КПК Франції передбачає, що добути в нічний час докази не втрачають свого доказового значення (ст. 76 КПК Франції).

Для боротьби з тероризмом європейські країни тепер використовують усі можливості, зокрема і обмеження права на захист та створюють правову основу для припинення можливого спілкування осіб, підозрюваних, обвинувачених або засуджених за скоєння злочинів терористичного характеру (закон Федеративної Республіки Німеччини «Про зміни до увідного закону про судоустрій», прийнятий в 1977 році).

У випадках, коли судом винесена постанова про заборону контактів, заарештований або засуджений не має права:

– бути присутнім при допиті свідків або співучасників, при проведенні інших слідчих дій;

– вимагати присутності захисника при проведенні перевірки судом обґрунтованості винесення постанови щодо заборони контактів і інших слідчих дій.

Натомість у кримінальні кодекси деяких держав: Великобританія, Німеччина, Франція та інші була введена спеціальна норма, якою встановлюється відповідальність за неможливість підтвердити великі прибутки, які не відповідають стилю життя, котре веде особа, яка знаходиться в певних зв'язках з особами, які були співучасниками актів тероризму.

Третя. Надання додаткових повноважень органам, які здійснюють кримінальне переслідування по справах, пов'язаних із тероризмом.

1. Право на підставі спеціального дозволу зупиняти транспортний засіб для проведення обшуків у водія, пасажирів.

2. Право на підставі спеціального дозволу зупиняти будь-кого для встановлення особи або обшуку.

3. Надання широких повноважень щодо перехоплення повідомлень, контролю і фіксації перемовин, стеження тощо.

Законом допускається також прослуховування перемовин і третіх осіб – адресатів спілкування з підозрюваним, а також усіх розмов, які ведуться в конкретному приміщенні.

В 2002 році в силу вступило Рамкове рішення про європейський ордер на арешт. Відповідно до ст. 1 цього документу під європейським ордером на арешт розуміється судове рішення, прийняте державою – членом Європейського Союзу, яке містить припис про арешт і передачу іншій державі особи для здійснення кримінального переслідування.

Підводячи підсумки короткого аналізу кримінально-процесуального законодавства країн Європейського Союзу слід зазначити, що воно розвивається по шляху деякого обмеження традиційних основних прав і свобод людини і громадянина з метою підвищення ефективності боротьби з тероризмом.

Кобак М. В.,
старший викладач кафедри,
Коваль А. А.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОРГАНИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ СУДДІВСЬКУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Право на незалежний і безсторонній суд гарантоване статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожній людині.

Третій рік здійснюється судова реформа, одним із основних завдань якої є реальне забезпечення незалежності судової влади шляхом впровадження найкращих світових практик у сфері правосуддя. За цей час було зроблено надзвичайно багато, і не лише у напрямі формування принципово нових законодавчих засад функціонування судової системи, але і у сфері їх практичного впровадження.

Практична реалізація судової реформи відбувається завдяки функціонуванню низки органів. В нашій країні діє Вища рада правосуддя. Законом України «Про Вищу раду правосуддя», який набрав чинності 05 січня 2017 року, остаточно оформлено якісно новий орган суддівського врядування, покликаний опікуватися не лише всіма питаннями суддівської кар'єри, але й вирішенням проблемних аспектів у діяльності судової системи в цілому, забезпечувати взаємодію між всіма державними органами у сфері правосуддя, захищати суддівську незалежність та підтримувати високий авторитет судової влади в Україні.

Нещодавно Вища рада правосуддя презентувала вперше щорічну доповідь щодо стану незалежності українських суддів. Доповідь про стан забезпечення незалежності суддів у 2017 році (далі – доповідь) – це унікальна можливість проаналізувати досягнуті результати як з точки зору відповідності законодавчих та інституційних гарантій суддівської незалежності європейським стандартам, так і з позицій практичного втілення досягнень судової реформи, виявлення тенденцій, які можуть зашкодити незалежності суддів, та розробки рекомендацій щодо їх зміни.

У доповіді детально досліджено функціонування Вищої ради правосуддя. Слід зазначити, що відповідно до ч. 4 ст. 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суддя

зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора.

Вже понад рік Вища рада правосуддя акумулює всю інформацію про незалежність суддів та вживає заходів щодо її забезпечення. З 2017 року це відбувається публічно – Вища рада правосуддя веде і публікує на своєму офіційному сайті реєстр повідомлень про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя (далі – реєстр). Реєстр формується по даті надходження повідомлення від судді. Також у реєстрі відображається – номер повідомлення судді; його повний текст, за виключенням ідентифікаційних даних осіб, які фігурують в ньому; прізвище, ім'я та по батькові судді, який звертається; назва суду, в якому працює суддя; результати перевірки повідомлення, т. б. рішення Вищої ради правосуддя; результати практичної реалізації рішення Вищої ради правосуддя (направлення обвинувального акту до суду, здійснення досудового розслідування, організацію перевірки, ініціювання службового розслідування). Отже, в цьому реєстрі є можливість відстежити повідомлення судді та усі дії, які відбуваються після його подання.

Згідно даних, які розміщені на офіційному сайті Вищої ради правосуддя, станом на 14 травня 2018 року від суддів повідомлень про втручання надійшло 164. За такий же період у 2017 році їх було 123.

У доповіді зазначено, що для здійснення окремих функцій щодо забезпечення незалежності суддів в системі правосуддя передбачено функціонування низки самостійних органів суддівського врядування – Вищої кваліфікаційної комісії України, Національної школи суддів, Державної судової адміністрації. Законодавчо визначено чітке розмежування повноважень між ними: Вища кваліфікаційна комісія суддів забезпечує добір суддів на посади та їх кваліфікаційне оцінювання; професійну підготовку суддів (в тому числі початкову підготовку, підготовку для підтримки кваліфікації та підвищення кваліфікації суддів) здійснює Національна школа суддів України, що діє при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України. Національна школа суддів України здійснює свої завдання як через центральний офіс у м. Києві, так і через 5 регіональних відділень із центрами у Львові, Харкові, Одесі, Дніпрі та Чернівцях. Повноваження щодо кадрового, матеріально-технічного, інформаційного та фінансового забезпечення судів покладено на Державну судову адміністрацію України. Її територіальні управління знаходяться в кожному обласному центрі України.

Паралельно із органами судової влади питаннями суддівської незалежності також займаються і структури суддівського самовряду-

вання. Судді об'єднуються для захисту своїх професійних прав і свобод в громадські організації. Зокрема, в Україні діє низка добровільних професійних об'єднань суддів (наприклад, Асоціація суддів України, Асоціація розвитку суддівського самоврядування України, Асоціація слідчих суддів України, Асоціація суддів господарських судів України, Всеукраїнська асоціація адміністративних суддів, секція суддів Асоціації правників України та ін.), які, серед іншого, обговорюють актуальні питання суддівської незалежності, формують та оприлюднюють власні пропозиції щодо можливих шляхів їх вирішення.

Також в Україні законодавчо визначено та функціонує суддівське самоврядування, яке здійснюється через: збори суддів місцевого суду, апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду, Пленум Верховного Суду; Раду суддів України; з'їзд суддів України.

Одне з ключових завдань суддівського самоврядування – це зміцнення незалежності суддів, захист їх професійних інтересів, у тому числі захист від втручання в їх діяльність, та вирішення питань внутрішньої діяльності судів.

Наостанок слід наголосити на тому, що ефективне функціонування кожного органу неможливе без їх плідної співпраці між собою. Лише налагодження комунікації між органами, що на сучасному етапі знаходиться на початковому етапі, дасть змогу суддям почуватись дійсно незалежними від будь-якого тиску та неупереджено приймати судові рішення. Сам факт чіткого розмежування повноважень між органами – це вже значний крок вперед до їх ефективної діяльності.

УДК 343.1

Коваль А. А.,
канд. юрид. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ АДВОКАТОМ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Особливе місце в захисті прав, свобод та законних інтересів особи при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) у кримінальному провадженні належить стороні захисту. Цілком логічно і правильно в науковій літературі її називають носієм функції захисту. Слід зазначити, що в науці кримінального процесуального права під

захистом розуміють «сукупність дій (тактичних прийомів) представників сторони захисту, обумовлених обраною позицією у справі та направлених на захист законних інтересів підозрюваних, обвинувачених і підсудних від звернених проти цих осіб дій представників сторони обвинувачення, направлених на викриття цих осіб у вчиненні злочину». Не менш важливою гарантією забезпечення прав особи, відносно якої застосовується НСРД, є заборона втручання у приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим та виправданим.

До гарантій забезпечення прав та інтересів особи, відносно якої застосовується НСРД у кримінальному судочинстві належать наступні:

1) обов'язок особи, що проводить НСРД, передати прокурору протокол про її проведення з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначеної НСРД;

2) заборона виготовлення копій протоколів про проведення НСРД та додатків до них;

3) заборона використання відомостей, речей та документів, отриманих в результаті проведення НСРД, для цілей, не пов'язаних з кримінальним провадженням, або ознайомлення з ними учасників кримінального провадження чи будь-яких інших осіб;

4) заборона під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. При цьому, здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

Реалізувати вищезазначені права, особа відносно якої застосовується НСРД у кримінальному провадженні, може самостійно або через свого захисника. А тому в контексті нашого дослідження необхідно дослідити процесуальний статус та гарантії діяльності цього важливого суб'єкта сторони захисту. Це насамперед пов'язано з тим, що у проведенні НСРД, а також захисті прав людини при їх здійсненні захиснику належить важлива роль.

Відповідно до ч. 1 ст. 45 КПК України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Захисник користується процесуальними правами підозрюваного,

обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених статтею 50 КПК України, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду.

Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені КПК України, та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

Слід зазначити, що відповідно до КПК України захисник наділений рядом повноважень, що можуть ним використовуватися під час проведення слідчим/прокурором НСРД у кримінальному провадженню, зокрема:

- ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. 221 КПК України;

- одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;

- заявляти клопотання про проведення процесуальних дій;

- заявляти клопотання про забезпечення безпеки щодо свого підзахисного, членів його сім'ї, його близьких родичів, майна, житла тощо;

- збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази;

- застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь;

- оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України, зокрема: рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

- вимагати відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 КПК України.

В той же час, не можна оминати увагою той факт, що на практиці при реалізації своїх повноважень захисником виникає ряд проблем.

Так, з моменту укладення договору про надання правової допомоги спроби захисника ознайомитися із матеріалами кримінальної справи в порядку ст. 221 КПК України, як правило, закінчуються невдало. Аналогічна ситуація виникає при заявленні клопотання захисника про проведення процесуальних дій.

Відповідно до ст. 221 КПК України слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого надати їм матеріали

досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню.

При цьому, на нашу думку, викладення ст. 221 КПК України є не зовсім вдалим, оскільки містить оціночне поняття «може зашкодити досудовому розслідуванню», яке не розкривається в законодавстві, а тому при правозастосуванні може викликати певні труднощі.

Проведене нами опитування адвокатів, дає змогу зробити висновок, що в більшості випадків слідчі в порушення вимог ст. 220 КПК України зовсім не реагують на ці клопотання, безпідставно відмовляють у їх задоволенні, посилаючись на необґрунтовані причини або частково надають матеріали досудового розслідування, ознайомлення з якими, на їх думку, не може зашкодити досудовому розслідуванню.

При цьому, слід звернути увагу, що чинний КПК України не передбачає відповідальність слідчого за бездіяльність стосовно клопотання захисника або за безпідставну відмову в його задоволенні, що дозволяє слідчому зловживати своїми повноваженнями.

Таким чином, на нашу думку, з метою більш ефективного захисту прав особи у кримінальному провадженні, в тому числі під час проведення НСРД, необхідно внести певні зміни у ст. 220 КПК України стосовно запровадження відповідальності слідчого за порушення процедури розгляду клопотань під час досудового розслідування.

УДК 347.453

Колодочка О. Є.,
викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЕЛЕКТРОННІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАДАННЯ

Пріоритетним завданням України на сьогодні є розвиток інформаційного суспільства, що спрямоване на користь людей, відкрите для всіх і цілеспрямоване на створення інноваційної моделі розвитку високотехнологічного суспільства, в якому кожна людина має всі

умови для створення та накопичення інформації та знань, має до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб дати можливість кожному громадянину цілком реалізувати свій потенціал для забезпечення власного та суспільного розвитку та покращення рівня життя.

Однією із складових розвитку інформаційного суспільства є електронне урядування – це форма організації усіх гілок державної влади, яка створює необхідні умови для підвищення ефективності, прозорості, відкритості діяльності органів державної влади з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для створення нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб кожного громадянина.

Відповідно до Указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 «Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020"», розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275 «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020» розвиток електронного урядування визначено одним з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління. Також у рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог. Електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Згідно із Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, електронна послуга – послуга, надана громадянам та організаціям в електронному вигляді із використанням комп'ютерних інформаційно-комунікаційних технологій.

На думку О. В. Карпенка, під електронними послугами державного управління розуміється процес створення та реалізації управлінських сервісів органів державної влади з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у межах електронної взаємодії різних суб'єктів суспільства та влади. І. В. Клименко визначає електронну державну послугу, як нормативно закріплену послугу, що надається державними органами громадянам, представникам підприємств, організацій або іншим державним органам. Таким чином, вважаємо, що електронні адміністративні послуги – це адміністративні послуги, реалізовані за допомогою технологій електронного урядування, коли

суб'єкт звернення замовив та отримав адміністративну послугу від суб'єкта надання, як результат здійснення його владних повноважень безпосередньо в електронному вигляді.

Задля повної характеристики досліджуваного явища необхідно визначити процес надання електронних адміністративних послуг. Для того, щоб отримати електронну адміністративну послугу необхідно підписати декларацію (повідомлення), що подається до Центру надання адміністративних послуг, власним електронним цифровим підписом. Зазначимо, що електронний підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа, який використовується фізичними та юридичними особами для ідентифікації підписувача та підтвердження цілісності даних в електронному вигляді. Початок процедури надання електронної послуги характеризується тим, що інформація про послугу розміщується на офіційному веб-сайті органу публічної адміністрації або на Єдиному державному порталі адміністративних послуг. Зміст інформації про послугу, як правило, включає загальні відомості, яким чином отримати ту чи іншу послугу (порядок отримання), яким правовим актом вона регулюється, які документи необхідно надати для отримання послуги.

Щодо дієвості електронних адміністративних послуг ми можемо розглянути для прикладу Миколаївську область. Мешканцями м. Вознесенськ Миколаївської обл., відповідно до реєстру уніфікованої системи «Електронна реєстрація в ДНЗ» станом на 10.01.2018 року прийнято 249 заявок дітей, що бажають піти до дитячих садків у 2018 році. Зважаючи на обмежену кількість місць у дошкільних навчальних закладах міста, з метою грамотного та своєчасного сформування груп і щоб кожна дитина в місті була забезпечена дошкільною освітою, батьків просять, починаючи з моменту отримання свідоцтва про народження, створити заявку на порталі «Електронна реєстрація до ДНЗ». Нагадується, що всі дошкільні навчальні заклади м. Вознесенськ приймають дітей на навчання тільки за наявності направлення, роздрукованого з порталу електронної реєстрації працівниками Управління освіти Вознесенської міської ради.

До причин, що стримують розвиток надання адміністративних послуг за допомогою інформаційних технологій, належить нерівномірний та недостатній рівень поширення мережі Інтернет. Наприклад, у сільській місцевості цей рівень є дуже низьким: лише 10 % користувачів проживають у селах. До технічних аспектів можна віднести неможливість ідентифікації громадянина, який звернувся за отриманням адміністративної послуги за допомогою мережі Інтернет. Задля вирішення зазначеного питання, як приклад можна використати

принцип, реалізований у системі «Приват – 24», яка дозволяє використовувати для ідентифікації клієнта (після введення на відповідному сайті особистого логіну та паролю) надсилання паролю-підтвердження на мобільний телефон клієнта із подальшою його перевіркою, під час введення клієнтом на сайті відповідної фінансової установи.

Тобто, в цілому можна стверджувати, що загальні передумови нормативно-правового регулювання надання електронних послуг створені, але для повноцінного впровадження електронних послуг цього недостатньо. Адже сьогодні нормативно-правова база, яка регулює підстави та порядок надання саме електронних послуг в Україні, відсутня, як і відсутні нормативно-правові акти, що визначають технічні стандарти та регулюють адміністративні процедури їх надання.

УДК 343.9

Коломісць С. В.,

здобувач,

ХНУВС, м. Харків, Україна

ПРАВОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗБРОЇ, ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ТА БОЄПРИПАСІВ

Однією з нагальних потреб сучасного українського суспільства є ефективна протидія та запобігання злочинам, що пов'язані з незаконним обігом та використанням зброї, вибухових речовин і боєприпасів, оскільки вони завдають непоправної шкоди життю чи здоров'ю громадян. Події Євромайдану, збройна агресія Російської Федерації та створення терористичних угруповань так званих ДНР/ЛНР призвели до суттєвого зростання кількості кримінальних правопорушень цього виду. Так, якщо у 2012 році в Україні було зареєстровано 357 злочинів цієї категорії, то вже у 2013 році ця цифра зросла до 2068 (в основному, за рахунок збільшення злочинів, пов'язаних з використанням холодної зброї), у 2014 році вона становила максимальне значення – 3669 (при цьому суттєво зросла кількість зареєстрованих злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї), у 2015 – 2481 злочин, у 2016 році – 955 злочинів, у 2017 році – 1379 злочинів, а за чотири місяці 2018 року зареєстровано 367 таких суспільно небезпечних діянь.

Розповсюдженість, висока суспільна небезпечність та резонансний характер злочинів, вчинених з використанням зброї, вибухових речовин та боєприпасів, потребують аналізу основних причин та умов, які їх породжують. Так, в українських реаліях існування та самовідтворення озброєної злочинності обумовлені складним комплексом різного роду і рівня факторів.

Зокрема, серед правових факторів перш за все слід вказати на незаконний обіг зброї, який набув значного поширення починаючи з 2014 року. Дестабілізація соціальних процесів, про яку ми говорили вище, сприяла широкому розвитку в країні незаконного обігу зброї, вибухових речовин і вибухових пристроїв. У свою чергу і неконтрольований обіг зброї є серйозним чинником, що дестабілізує обстановку та сприяє вчиненню тяжких насильницьких злочинів. Наявність у злочинця зброї забезпечує йому перевагу над потерпілим і є важливим криміногенним фактором. Так, у Дніпрі экс-боєць батальйону «Горнадо» Олександр Пугачов після зупинки застрелив двох патрульних поліцейських з власної зброї і забрав у загиблого табельний пістолет. Водій мікроавтобуса, який знаходився неподалік від місця трагедії, спробував блокувати машину злочинця. Однак той погрожував зброєю, вісім разів вистрілив в авто і після цього втік.

Так, на сьогодні суспільні відносини у сфері обігу зброї в Україні неврегульовані у законодавчому порядку – у 2007 році втратив чинність Закон України «Про власність», у зв'язку з цим втратила чинність і прийнята в його розвиток Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 р. «Про право власності на окремі види майна», а жоден з підготовлених проектів закону «Про зброю» не був прийнятий. І це не дивлячись на те, що Україна, як учасниця десятого засідання Міжпарламентської Асамблеї країн – учасниць СНД, брала участь у розробці і прийнятті Модельного закону «Про зброю» (Постанова № 10–11 від 06.12.1997 р.). Як правильно зазначає П. Л. Фріс, відсутність регулювання Законом України суспільних відносин у сфері обігу зброї означає, як наслідок, відсутність об'єкту злочину, передбаченого ст. 263 КК України, тобто відсутність складу злочину як такого.

Правозастосовна практика також потребує системного вдосконалення: незадовільна ситуація з обліком та збереженням зброї та боєприпасів, несвоєчасне і неефективне реагування на такі факти призводять до надзвичайно резонансних подій кримінального характеру. Так, вибухи і пожежі на складах боєприпасів (Артемівськ, 2003 рік; Новобогданівка, 2004, 2005, 2006, 2007 роки; Лозова, 2008 рік; Сватово, 2015 рік; Балаклія і Калинівка, 2017 рік) призвели не тільки

до руйнування і пошкодження житлових будинків, об'єктів соціальної сфери та інфраструктури, але і до загибелі та поранення людей. А практика безконтрольної та нецільової роздачі вогнепальної зброї цивільним особам з бізнесу, політики чи просто з оточення самих міністра МВС А. Авакова та міністра оборони С. Полторака мали своїм наслідком надзвичайні пригоди кримінального характеру з їх використанням (пригадаємо хоча б історії з народним депутатом від «Народного фронту» Сергієм Пашинським, який стріляв у В'ячеслава Хімікуса зі зброї, подарованої йому міністром внутрішніх справ Арсеном Аваковим; активістом Олександром Федорченком, який наніс вогнепальне поранення поліцейському під будівлею Солом'янського суду). Вчиненню злочинів у сфері незаконного обігу зброї сприяють також прорахунки в організації діяльності підрозділів дозвольної системи та ліцензування Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України; недоліки в організації та здійсненні контролю за обігом зброї; відсутність належної координації між підрозділами і службами МВС та іншими правоохоронними органами в області контролю за обігом зброї; слабка взаємодія (або взагалі його відсутність) між різними службами органів внутрішніх справ у забезпеченні контролю за обігом зброї.

УДК 343.97:343.346.1

Коновалов В. В.,
*старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЧИННОГО ЗВ'ЯЗКУ В НЕОБЕРЕЖНИХ ЗЛОЧИНАХ

Злочини, що вчиняються з необережності, істотно відрізняються від умисних злочинів. Дослідження особливостей причинного зв'язку в необережних діяннях важливе для вирішення питання їх криміналізації, для правильної їх кваліфікації, диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Виходячи із загальної характеристики необережного спричинення, можна виділити наступні конкретні особливості причинного зв'язку в злочинах, що вчиняються з необережності.

Першою особливістю є множинність спричиняючих факторів (причин, умов). Для необережного спричинення характерна самостійна

роль багатьох факторів, що беруть участь у створенні результату, але лише один із них є порушенням правил обережності. До таких факторів належать ті, які характеризують засоби, що використовуються (наприклад, несправність автомобіля), ситуацію (наприклад стан дороги, поведінка інших осіб).

Таким чином, в число факторів, що породжують злочинний результат, може входити і необережна поведінка декількох осіб, у зв'язку з чим виникає проблема необережного співпричинення.

Друга особливість пов'язана з неоднаковою спричиняючою роллю порушень правил обережності, навіть при настанні однакових за характером і тяжкістю наслідків. Такі порушення можуть відігравати і головну, визначальну, і другорядну роль в загальному підсумку детермінуючих факторів. Так однакові порушення правил обережності (наприклад, перевищення швидкості), що потягнули аналогічні наслідки (наприклад, тяжкі тілесні ушкодження), можуть в різних ситуаціях або навіть в одній ситуації, але із сторони різних осіб відігравати неоднакову спричиняючу роль.

Третя особливість полягає в тому, що причинний зв'язок в необережних злочинах часто має складний, опосередкований характер, тобто він складається не з одного, а із декількох внутрішньо обумовлених і взаємопов'язаних ланок, кожна з яких однаково необхідна в причинно-наслідкованому ланцюгу явищ. Ця особливість пов'язана з першою, але тут спричиняючі фактори діють не одночасно, а в певній визначеній часовій послідовності. Так, внаслідок поламки причепа для перевезення транспортних засобів, водій автомобіля залишив його на узбіччі шосейної дороги не позначивши його аварійними знаками. Вночі водій таксі на великій швидкості виїхав на причіп. В результаті загинув пасажир таксі. Першою ланкою розвитку причинного зв'язку, коли створилась реальна можливість аварії, стало грубе порушення правил дорожнього руху водієм причепа. Другою ланкою, що перетворила цю можливість в дійсність, стало перевищення швидкості водієм таксі. В цьому випадку маємо ситуацію із співпричиненням. Подібні випадки враховує законодавець, встановлюючи відповідальність за грубе порушення експлуатації транспорту, що забезпечують дорожній рух, якщо це спричинило тяжкі наслідки (ст. 287 КК).

Оскільки «причина причини є причина результату», порушення правил обережності з боку однієї особи (наприклад, допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані сп'яніння), що стало причиною порушення правил обережності з боку

іншої особи (п'яного водія), знаходиться в причинному зв'язку, хоча не в прямому, а в опосередкованому із злочинним результатом (аварією, що спричинила тяжкі наслідки).

Четверта особливість – це, як правило, випадковий характер злочинних наслідків по відношенню до порушення правил обережності. Ця особливість витікає із перших трьох. Те, що причинні зв'язки можуть мати як необхідний, так і випадковий характер, визнається філософською наукою. Випадковий характер наслідків порушень правил обережності часто має місце при злочинному відношенні до вимог правил техніки безпеки чи інших правил охорони праці (травмування людей при цьому може настати або не настати, може бути легким, тяжким або смертельним). Пояснюється це тим, що як саме настання злочинних наслідків, так і їх характер і тяжкість визначаються не тільки (а часто і не стільки) порушенням правил обережності, але і іншими спричинюючими факторами, що мають відношення до ситуації.

П'ята особливість впливає із попередніх чотирьох і полягає в тому, що фактичне настання наслідків часто неадекватне характеру порушень обережності. Грубе порушення таких правил може завершитися благополучно, а незначне їх порушення в силу особливостей ситуації може привести до трагічних наслідків. Практиці відомо багато абсолютно ідентичних порушень правил техніки безпеки, які незалежно від подальшої поведінки винних осіб викликали смертельне, тяжке або легке травмування; частіше за все небезпечність нещасного випадку не реалізовувалась. Це пояснюється тим, що в необережному спричиненні мають вплив множинність факторів і лише один із них є порушенням правил обережності. Крім того, в ситуації зазвичай маються і протидіючі фактори, які можуть запобігти настанню злочинного результату чи зменшити його тяжкість.

Таким чином, якщо в умисному діянні злочинний результат закладений не тільки суб'єктивно (у вигляді передбачення), але і об'єктивно, порушення правил обережності зазвичай створює широкий набір різних можливостей: від благополучного закінчення до найтяжчої катастрофи. Яка із можливостей реалізується, залежить від властивостей технічного засобу, ситуації, поведінки інших осіб, стихійних сил природи. Тому спричинений з необережності наслідок далеко не повністю характеризує соціальну якість діяння і моральні риси суб'єкта.

Кравченко І. А.,
*канд. юрид. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

СУБ'ЄКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 173–2 КУпАП

На сьогодні досить поширеним явищем є домашнє насильство, що зумовлює встановлення відповідальності за такі дії в Законах України. Так, адміністративна відповідальність за домашнє насильство передбачена в ст. 173–2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування».

Відповідно у ст. 173–2 КУпАП сформульовано домашнє насильство як «умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо) внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого».

Таке законодавче тлумачення породжує багато питань у процесі застосування адміністративної відповідальності за вчинення діянь, які є домашнім насильством, зокрема, вони виникають у разі визначення суб'єкта зазначеного правопорушення, тому актуальним та своєчасним є його наукове дослідження.

Зазначимо, що у КУпАП трактування суб'єкта адміністративного правопорушення не передбачено. Тому слід звернутись до теорії адміністративного права. Суб'єктом адміністративного правопорушення визнають фізичну осудну особу, яка досягла на момент вчинення проступку віку, з якого настає адміністративна відповідальність; особу, яка вчинила правопорушення шляхом виконання всіх визначених у межах складу проступку ознак та відповідає визначеним у конкретній адміністративно-деліктній нормі властивостям.

Можемо визначити такі загальні ознаки суб'єкта адміністративного правопорушення:

1. Особа – фізична, тобто людина. При цьому зауважимо, що до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху можуть бути притягнені і юридичні

особи, оскільки вони можуть бути власниками (співвласниками) транспортних засобів (ст. 14–1 КУпАП).

2. Осудність. У ст. 20 КУпАП наведено визначення лише неосудності як неможливості особи «усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану», з якого очевидно, що осудність – це здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними.

У цілому, зміст осудності, як юридичної підстави вини і адміністративної відповідальності, включає в себе здатність особи в момент вчинення правопорушень, у тому числі передбаченого ст. 173–2 КУпАП, правильно усвідомлювати фактичні ознаки самого діяння, обстановку, час і місце його вчинення, суспільно шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діями і наслідками, а також здатність свідомо керувати своїми діями.

3. Вік, досягнення якого є однією з обов'язкових умов притягнення особи до адміністративної відповідальності. Ст. 12 КУпАП встановлює, що «адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку».

Як відомо, відповідно до чинного законодавства та науки адміністративного права суб'єкт адміністративного правопорушення може бути загальним і спеціальним.

Спеціальний суб'єкт – це фізична особа, яка поряд з загальними ознаками має також спеціальні, які передбачені конкретним складом адміністративного правопорушення. Зрозуміло, що зміст самого поняття «домашнє насильство» дає підстави вважати, що суб'єкт вказаного правопорушення спеціальний, однак законодавець вказівку у ст. 173–2 КУпАП на суб'єкта взагалі не зробив.

Проте у Законі України № 2229–VIII від 07.12.2017 «Про запобігання та протидію домашньому насильству» встановлено, що «домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь». З наведеного очевидно, що таке трактування передбачає домашнє насильство і як адміністра-

тивне правопорушення, і як злочин. Водночас таке визначення дає розуміння суб'єкта домашнього насильства, яким є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку і належить до однієї з наступних категорій: 1) член сім'ї потерпілої особи; 2) родич потерпілої особи; 3) особа, яка перебувала у шлюбі з потерпілою особою; 4) особа, яка спільно проживає чи проживала однією сім'єю з потерпілою особою, не перебуваючи з нею у родинних відносинах чи у шлюбі.

На нашу думку, в подальшому в ст. 173–2 КУпАП необхідно передбачити коло осіб, які можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства з метою усунення питань, які виникають щодо цього на наш час.

УДК 343

Лагода К. О.,
*канд. юрид. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

РОЛЬ СЛІДЧОГО СУДДІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура, що визначено у статті 2 Кримінально процесуального кодексу України.

Відповідно до вимог п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Законодавець визначає, що кримінальне провадження включає досудове розслідування і судове провадження, а також процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Для забезпечення кримінального провадження, з метою досягнення дієвості цього провадження, згідно ч. 1 ст. 131 КПК України, застосовуються такі заходи забезпечення кримінального провадження:

- 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід;
- 2) накладення грошового стягнення;
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- 4) відсторонення від посади / тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;
- 5) тимчасовий доступ до речей і документів;
- 6) тимчасове вилучення майна;
- 7) арешт майна;
- 8) затримання особи;
- 9) запобіжні заходи.

Заходи кримінального провадження, відповідно до ч. 1 ст. 132 КПК України застосовуються на підставі ухвали слідчого судді або суду, крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

Разом із тим, слідчий суддя при здійсненні своїх повноважень повинен неухильно дотримуватися вимог чинного законодавства, а також сприяти реалізації загальних засад кримінального провадження, визначених у Главі 7 Кримінально процесуального кодексу України.

На підставі встановлених законом вимог до діяльності слідчого судді, можна зробити висновок, що основним призначенням слідчого судді є здійснення судового захисту прав і законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному процесі, та забезпечення принципу законності, рівності перед законом і судом, забезпечення права на захист, змагальності, публічності та диспозитивності у кримінальному провадженні.

УДК 347.131.2/26«654»

Панченко С. С.,
*канд. юрид. наук, старший викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ ЗА СТУПЕНЕМ ВИЗНАЧЕНОСТІ СТРОКІВ

Строк дії договору та проміжні строки, що можуть бути встановлені в його межах, мають істотне значення для всього

договірною зобов'язання, що виникає на підставі цивільно-правового договору.

Визначення строку цивільно-правового договору може відбуватися: 1) при укладенні договору (договори з абсолютно-визначеним та ситуаційно-визначеним строком); 2) у зв'язку з його припиненням (договори з відносно-визначеним та невизначеним строком).

Ступінь визначеності строку дії договору та встановлення моменту, коли саме він визначається, залежить від значної кількості факторів: а) реалізації сторонами договору права на свободу договору; б) суті зобов'язання; в) вимог цивільного законодавства тощо.

Саме ступінь визначення строку цивільно-правового договору здійснює безпосередній вплив також на підстави припинення строку його дії. У зв'язку з цим, у літературі проводять поділ цивільно-правових договорів на договори з абсолютно-визначеним, відносно-визначеним, невизначеним і ситуаційно-визначеним строком дії.

Цивільно-правовим договором із абсолютно-визначеним строком є договір, при укладенні якого сторонами чітко окреслений запланований період його дії, а можливо – й проміжні строки. Договір з відносно-визначеним строком – це договір, строк(и) якого визначається(ються) через оціночне поняття або шляхом вказівки на подію, яка неминуче настане, проте на момент укладення невідомо, коли саме. Договором з невизначеним строком є цивільно-правовий договір, при укладенні якого не встановлено жодних часових орієнтирів щодо його тривалості, хоча й передбачається його тимчасовість. При цьому наголошуємо, що невизначений строк дії договору характерний для зобов'язань, у яких неможливо наперед передбачити їх часові межі.

Безстрокових договорів не існує. Кожен цивільно-правовий договір має свої часові межі, проте необхідно розрізняти особливості визначення строку в договорах з абсолютно-визначеним, відносно-визначеним, невизначеним та ситуаційно-визначеним строком договору.

Ситуаційно-визначений строк договору характерний для одномоментних договорів. Ознаками одномоментних договорів є: 1) укладаються з метою передання майна у власність; 2) укладення, виконання та припинення відбуваються одночасно; 3) укладення, виконання та припинення договору здійснюються сторонами шляхом вчинення за один раз дій (фактичного (безпосередня передача речі), юридичного (нотаріальне посвідчення та (або) державна реєстрація речових прав) або символічного характеру (символічна передача макету дарунка, документів, ключів до нього).

В свою чергу одномоментні договори можна поділити на групи: прості одномоментні договори та одномоментні договори з ускладненою процедурою оформлення.

До ознак простих одномоментних договорів віднесено такі: об'єктом договору є виключно рухомі речі; укладення, виконання та припинення договору пов'язуються з вчиненням лише дій фактичного характеру; форма договору – усна. Наприклад, одномоментними є договори роздрібної купівлі-продажу, дарування рухомої речі.

Складні одномоментні договори (договори з ускладненою процедурою оформлення) наділено такими ознаками: об'єктом такого договору є нерухомі чи інші речі, щодо яких передбачається державна реєстрація; форма договору – письмова; договір потребує нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації; укладення, виконання та припинення договору пов'язується з нотаріальним посвідченням; моментом виникнення права власності в набувача є момент нотаріального посвідчення договору, а якщо передбачена державна реєстрація – з її моменту. Так, до договорів цієї групи можна віднести договори купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна (крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі); договір дарування нерухомої речі; договір дарування валютних цінностей на суму, яка перевищує п'ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

УДК 343.34

Попушой І. В.,
студент,
Віноградов А. К.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ОНМУ, м. Одеса, Україна

CRUELTY TO ANIMALS

In a further development of statehood in Ukraine, adaptation for European civilization whole social spheres, in society there is a drop in moral and spiritual culture of the population, de Souza face. This contributes to the spread of many negative phenomena, in particular, crimes against public order and morality.

Opposition to such crimes is an important task for development of Ukraine as the democratic and the legal state. Among these problems is important criminally-legal protection of morality in the sphere of protection of the animal world, which requires decisions at the level of international law and national law:

Rather often cruelty to animals is performed in real conjunction with other, more serious crimes. The overall proportion of convictions in cases

involving persons convicted under article 29 criminal code of Ukraine in conjunction with other crimes, is 45,8 %. During the study of archival criminal cases and productions have also been identified, particularly in the way the perpetrators had committed animal cruelty. So, most of the inmates resorted to the task the animal strikes (71,9 %), strangulation (9,3 %), use of firearms or pneumatic weapons (8,4 %). Relatively less common way is inciting another animal (4,6 %), arson (3,7 %) and the deprivation of drink and food (19 %). Undoubtedly, the method of the crime determines and implements its Commission. Most often the weapon used guilty, have their own physical efforts (19,6 %) and improvised household items, namely, a crowbar or a stick (or 18,7 %) and a kitchen knife (17 %).

The abuse can be expressed both in action and in inaction. So, actions can include beatings, torture, willful intimidation, pitting one animal to another (dog and cock fights) experiment on animals, causing suffering, use of appliances, which puts the animal an unnatural position, causes excessive pain, body damage or death: overload of draft animals goods not correspond to their power, the deliberate use in the sports and entertainment purpose the sick, injured, lame animals: some types of training animals, obtaining animals with traps, nets, harpoons, loops, bird glue, with the help of explosives. Ill-treatment in the form of inaction can be expressed in devoid of animal feed or veterinary care, the responsibility for omission arises only if the person is obliged to take care of this animal. In addition to the forms acts as a mockery of the animals, the legislator as a mandatory feature provided by the use of brutal methods as the means of committing a crime. This characteristic, being mandatory, is both alternative along with hooligan motive. As for the second form, there is to qualify for article 29 criminal code of Ukraine it is necessary the presence of such a feature of the subjective side, as the motive – mercenary or hooligan. The legislative design of the studied regulations suggests that this crime is the General subject of criminal responsibility and only with direct intent.

To solve the problem of cruelty to animals, I suggest:

1. To expand the scope of concepts and definitions. In particular, the Central law with regard to the above problem in the Law of Ukraine «About animal cruelty» absolutely no such thing as «animal care», «pet owner», «guardian of animals», «animal control», «regulation of animal numbers», that is the key to the problem of overcoming homelessness animals 2 to.

2. Legalize «mini – shelters» for animals. The law today contains serious and complex requirements for animal shelters, most private shelters are actually working illegally. It should provide the ability to create «Mini-refuges», a «place of temporary detention of animals», which greatly simplified the requirements of the organization and the animals.

3. Provide the procedure of registration of Pets. Today, the need and opportunity registration is carried out only in a few large cities of Ukraine

due to the activities of local governments to community initiatives. In this regard, to provide the veterinary control, to facilitate the acquisition of permits for movement of animals and to simplify the procedure of retrieving lost animals, justified is the creation of a national system of registration of Pets.

УДК 343.2

Саміленко А. О.,
студент,

Носенко Д. С.,
студент,

Віноградов А. К.,
*канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ОНМУ, м. Одеса, Україна*

PROBLEMS OF CRIMINAL LEGISLATION ON THE TERRITORY OF DONETSK AND LUHANSK REGIONS AND WAYS OF THEIR SOLUTION

The urgency of the topic is determined by the fact that the main task of criminal law is the legal protection of the rights and freedoms of man and citizen, property, public order and public security, the environment, the constitutional system of Ukraine from criminal encroachments, the provision of peace and security of mankind, as well as the prevention of crimes. The current stage in the development of the history of the Ukrainian state suggests that in the territory of Donetsk and Luhansk regions, criminal law is practically paralyzed in connection with an armed conflict.

The current state of crime in Ukraine is one of the most pressing social problems. Crime is a threat to the security of all spheres of society, harms the rule of law, adversely affects social, cultural and economic development, and greatly enhances the level of social tension in the country. It is necessary to pay attention to the article of Babenko A. M., D. Sc., professor, in which he considered the features of regional crime in Ukraine. In his article, he cites statistics on the average indicators of the intensity of general crime per 100 thousand population, recorded in the regions of Ukraine for the period 2001–2016. Referring to this statistic, he concluded that the eastern regions are characterized by a higher intensity of general regional crime than the western, central and most southern, the intensity of crime increases from west to east and, accordingly, decreases from east to west. Therefore, such a problematic situation requires an immediate

preventive response from the state and regional law enforcement agencies of Ukraine.

Having analyzed the official statistics of the National Police in Ukraine (except Luhansk and Donetsk regions) we can see a clear picture of criminal offenses, the number of registered, opened cases for the last 18 months – January 2016 – June 2017: a decrease of 16 % of the number of intentional murder, a decrease of 18 % of the number of serious bodily injuries, reduction by 22 % of the number of serious bodily injuries to death, 26 % decrease in the number of committed robberies, decrease by 32 % of the number of robberies, less by 19 % of the number of thefts committed.

It is necessary to investigate the statistical indicators of the National Police of Ukraine in the Donetsk and Luhansk regions (under the control of the Armed Forces of Ukraine) for 2014, 2015 and 2016–September 2017, in order to compare statistics of these specific areas with other regions of Ukraine.

1. Murder (Article 115, Criminal Code of Ukraine):

2014 – 27 registered, 27 disclosed, 20 convicted;

2015 – registered 24, disclosed 23, convicted 21;

2016 – Aug. 2017 – registered 22, disclosed 11, convicted 8.

2. Intended grievous bodily injury (Article 121, Criminal Code) of Ukraine:

2014 – 39 registered, 27 disclosed, 19 convicted;

2015 year – 21 registered, 21 disclosed, 17 convicted;

2016 – August 2017 – registered 19, disclosed 12, convicted 10.

3. Brigandism (Article 187, Criminal Code of Ukraine):

2014 – registered 32, disclosed 27, convicted 18;

2015 year – 51 registered, 9 disclosed, 9 convicted;

2016–August 2017 – registered 18, disclosed 13, convicted 12.

4. Theft (Article 185, Criminal Code of Ukraine):

2014 – registered 2179, 27 disclosed, 22 convicted;

2015 – registered 977, disclosed 277, convicted 258;

2016 – August 2017 – registered 1003, disclosed 266.

Having examined the given statistics, we can conclude that starting from 2015 the number of committed crimes is reduced by 10–12 %, but by 2017 the percentage of disclosure of criminal cases decreased by a total of 15–20 %, and in cases of theft of someone else's property in general reached 76 %. Comparing the two (above) statistics, it is necessary to allocate a general decrease in the number of committed crimes, but the effectiveness of the disclosure of cases in the territory of Donetsk and Luhansk regions (under the control of the territory of the Armed Forces) is noticeably less than 9–12 % of the total. This indicates a reduction in the effectiveness of the influence of criminal legislation on this territory and forces to look for effective ways to solve this problem.

The territory of Donetsk and Lugansk regions has a special status for Ukraine today, as this territory is front-line. Therefore, maintaining law and order on this territory is the primary task, because it is highly probable that the main crime will spread from this territory. Due to the fact that there are military actions on the territory of the Donetsk and Luhansk regions, the crime there has increased.

We need to maximize the resolution of criminal law issues in the Donetsk and Luhansk regions, the work of law enforcement agencies needs to be strengthened, namely: the Security Service of Ukraine, whose mission is to prevent, detect, stop, and expose crimes against the peace and security of mankind, terrorism, corruption and organized crime in the field of governance and economics and what not.

It is also necessary to pay attention to the OSCE Peacekeeping Mission on the territory of Donetsk and Luhansk regions.

The experience of resolving local conflicts has shown that a peaceful settlement is needed to implement a peace agreement, which can be guaranteed by an international peacekeeping mission.

The OSCE Special Monitoring Mission (SMM) currently operates in Ukraine, but its capabilities are limited – it has no coercion or ability to protect itself. Moreover, the right of the mission on free movement and monitoring in the conflict zone is systematically violated by militants, and OSCE representatives themselves often become objects of aggression of combat formations in the territory of the SDDR/SDLR.

Analysis of the effectiveness of peacekeeping missions has shown that unarmed or easily armed missions with limited mandates have virtually no effect on peacekeeping.

УДК 347.1

Січко Д. С.,
*канд. юрид. наук, доцент, декан юридичного факультету,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСББ

На сьогоднішній день однією з найбільш актуальних соціально-економічних проблем України є утримання наявного житлового фонду в належному стані, його ефективна експлуатація, збереження та розвиток. І як показує закордонна практика, без розроблення

ефективного механізму управління житловим фондом, а відповідно і без його нормативно-правового регулювання, ситуацію в даній сфері покращити неможливо, оскільки тільки професійне управління може забезпечити системне планування необхідних заходів, визначення джерел їх фінансування, залучення кредитних ресурсів та ефективне використання.

Розглядаючи статус об'єднання співвласників багатоквартирного будинку як учасника цивільно-правових відносин, варто звернути увагу на питання участі ОСББ в договірних відносинах.

Відповідно до Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», власники житлових і нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку мають декілька варіантів управління будинком: самостійно здійснювати управління або звернутися до професійного управителя. Саме в останньому випадку ОСББ виступатиме стороною в договорі про надання послуг з управління багатоквартирним будинком.

Згідно ч. 3 ст. 11 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14.05.2015. № 417-VIII (надалі – Закон № 417) **умови договору про надання послуг з управління багатоквартирним будинком повинні відповідати умовам типового договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України.**

Водночас, на сьогодні є чинними дві постанови КМУ від 20.05.2009, якими затверджені два схожих типові договори – № 484 та № 529 (відповідно Типовий договір № 484 та Типовий договір № 529). Але аналізуючи предмет зазначених вище договорів можна надати наступну їх диференціацію.

Зокрема слід зазначити, що, **послуги з управління багатоквартирним будинком та послуги з утримання будинку за своїм змістом та обсягом не є тотожними.**

Тут варто відзначити, що і Типовий договір № 484, і Типовий договір № 529 були затверджені значно раніше, ніж з'явився Закон № 417. А саме, по суті, на виконання п. 1 ч. 3 ст. 20, п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» від 24.06.2004 р. № 1875-IV (далі – Закон № 1875), якими встановлено обов'язок споживачів та виконавців житлово-комунальних послуг укладати договори на надання відповідних послуг, підготовлені саме на основі типового договору.

При ст. 13 Закону № 1875, закріплює класифікацію ЖК-послуг на види залежно від функціонального призначення, це зокрема:

– послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій;

– послуги з управління будинком, спорудою або групою будинків.

Таким чином, послуги з утримання будинків та управління будинком є різними видами житлово-комунальних послуг, і опосередковуватись вони мають різними типовими договорами. Однак, звісно ж, у першу чергу справа не у назві послуг та не у формальному поділі на види. Значно важливіше – відмінність у змісті.

Слід зауважити, що укладанню договорів передуює таке важливе питання як правоздатність ОСББ, яка може бути реалізованою лише за наявності спеціального об'єкта, тобто багатоквартирного будинку. Таким чином, слід відзначити тісний взаємозв'язок суб'єкта управління з об'єктом управління.

Як передбачає час законодавство, укладення такого договору між власником окремого приміщення у будинку та управителем є обов'язковим, крім випадків, коли власник та управитель є однією особою. Але на практиці бувають і випадки, коли власники приміщень відмовляються укладати договір або сплачувати платежі на ремонт та утримання неподільного майна, у такому разі об'єднання має право звернутися до суду. Таке право в ОСББ виникає лише після закінчення 60-денного строку з дня відмови в укладенні договору, або в разі припинення платежів. У Типовому договорі про надання послуг з управління будинком, спорудою, житловим комплексом або комплексом будинків і споруд між власниками та управителем зазначається предмет договору, де управитель за згодою власників шляхом залучення фізичних та юридичних осіб для надання послуг власникам приміщень забезпечує належну експлуатацію, якісне та своєчасне надання житлово-комунальних послуг, при цьому забезпечує відповідні умови користування неподільним і загальним майном власників.

Також, в договорі прописуються права та обов'язки сторін, вичерпний перелік послуг та їх вартість, які будуть надаватися, та наслідки, які настають у разі невиконання умов договору. Відповідно, з укладенням договору про надання послуг з управління багатоквартирним будинком, як і будь-якого іншого двостороннього правочину, у кожній зі сторін виникають права й обов'язки, які складають його зміст. Враховуючи двосторонній характер договірних відносин, відповідному обов'язку установника управління кореспондується право управителя й навпаки. Так, зокрема, обов'язку установника управління погоджувати річні фінансово-господарські та перспективні плани управителя протягом одного місяця з моменту їх подання відповідає право управителя вимагати від установника обґрунтованих письмових вказівок щодо коригування перспективних і фінансово-господарських планів. Або, наприклад, управитель зобов'язу-

ний надавати установнику управління повну й достовірну інформацію щодо управління багатоквартирним будинком на умовах та в строки, установлені договором. Відповідно до цього в установника управління виникає право отримувати від управителя повну та достовірну інформацію щодо управління зазначеним об'єктом також на умовах та в строки, визначені договором управління.

УДК 342.7

Тунтула О. С.,
*канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

НОВІТНЯ ДОКТРИНА БАЗИСНОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ОБОВ'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОРГАНІВ

Розроблена автором та іншими представниками наукової школи юриспруденції професора Аланкіра новітня доктрина базисного конституційного обов'язку держави та державних органів у порядку удосконалення змісту ч. 2 ст. 3 Конституції України, де у цій частині вказано наступне «Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави», має бути викладена у Конституційному кодексі України у такій удосконаленій редакції:

«Базисний обов'язок держави та основну спрямованість діяльності державних органів складають:

1. Пізнання природного (заснованого на загальнолюдських цінностях і принципі справедливості) правового статусу (прав, свобод, обов'язків, інтересів) соціосуб'єктів (фізичних чи юридичних осіб або держави чи міждержавного утворення).

2. Правове визнання цього правового статусу соціосуб'єктів (перетворення природних прав, свобод, обов'язків та інтересів соціосуб'єктів в суб'єктивний правовий статус фізичних, юридичних осіб, держави, міждержавного утворення).

3. Забезпечення реалізації названого правового статусу зазначених соціосуб'єктів.

4. У разі порушення даного правового статусу соціосуб'єкта найбільш повне відновлення його права, свободи, обов'язку або інтересу за допомогою:

4.1. Відшкодування фізичної та/чи матеріальної та/або первинної моральної шкоди та вторинної моральної шкоди.

4.2. Іншого відновлення порушеного правового статусу соціосуб'єкта.

5. Притягнення винного до належної супутньої, карально-виховної та відновлювальної негативної юридичної відповідальності».

Стисло новітній базисний конституційний обов'язок держави можна викладати у монографічній та навчальній літературі таким чином:

«Базисний конституційний обов'язок держави та спрямованість діяльності державних органів складає пізнання, правове визнання і забезпечення правового статусу соціосуб'єктів та максимально повне його відновлення у разі порушення, а також притягнення винного до належної супутньої, карально-виховної та відновлювальної негативної юридичної відповідальності».

При цьому доцільно пояснити, що моральну шкоду варто поділяти на такі різновиди:

1. Первинну моральну шкоду, яка є грошовим та іншим матеріальним виміром відповідного рівня тих страждань, які потерпілий зазнав у зв'язку із заподіянням шкоди його особистим немайновим благам, якими, згідно вимог ч. 1 ст. 270 «Види особистих немайнових прав» ЦК України, є право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

2. Вторинну моральну шкоду, яка є грошовим та іншим матеріальним виміром відповідного рівня тих страждань потерпілого, які він поніс у зв'язку заподіянням йому:

2.1. Фізичної шкоди, тобто тілесної болі, побоїв та/чи тілесних ушкоджень та/або психічних страждань та/чи розладів.

2.2. Та/або матеріальної (майнової) шкоди.

2.3. Первинної моральної шкоди.

Іншими словами кажучи, не можна соціосуб'єкту відшкодовувати вторинну моральну шкоду, якщо йому не завдано фізичної та/чи матеріальної шкоди та/або первинної моральної шкоди. У такому випадку відсутні страждання фізичної особи та іншого соціосуб'єкта (які фактично завжди сумативно представляють відповідних фізичних осіб в складі, наприклад, юридичної особи чи держави або міждержавної установи) з приводу власне заподіяної йому фізичної та/чи матеріальної та/або первинної моральної шкоди.

І у разі заподіяння первинної моральної шкоди в наявності буде подвійне обчислення ступеня психічних страждань фізичної особи

самостійно або в складі іншого соціосуб'єкта (юридичної особи, держави, міждержавної установи) з приводу заподіяної йому чи іншому соціосуб'єкту, в складі якого він перебуває, первинної моральної шкоди, і в частині вже додаткових страждань у вигляді вторинної моральної шкоди з приводу наявних страждань у вигляді первинної моральної шкоди.

І звичайно ж відшкодування фізичної шкоди має також проявлятися у грошовій або в іншій матеріальній формі у вигляді тих витрат, які були понесені на лікування та інше (санаторне тощо) відновлення здоров'я або психічного стану фізичної особи, якій було завдано такої фізичної шкоди.

УДК 347.71.12

Шаповалова О. І.,

*канд. юрид. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ІМПЕРАТИВНІ НОРМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

В сучасних умовах розвитку ринкової економіки домінуюче значення має свобода договору та підприємницької діяльності. В положеннях Цивільного кодексу України (далі – ЦК) існує проблема пропорції імперативних та диспозитивних засад. Якщо застосування диспозитивних норм передбачає різноманітність цивільно-правового регулювання відносин, варіативність поведінки суб'єктів, оскільки позитивна свобода безмежна, то за допомогою імперативних норм досягається одноманітність у цьому регулюванні. Держава встановлює правовий порядок регулювання економічних відносин, формується визначена модель поведінки приватних суб'єктів з урахуванням інтересів суспільства, держави. Саме тому законодавцю треба досягти оптимального співвідношення правил застосування імперативних та диспозитивних норм, що мають бути в єдності, та одночасно відмежовуватися, оскільки кожний метод має власні особливості застосування. Диспозитивний метод регулювання базується на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності суб'єктів, тому цивільно-правове регулювання є диспозитивним за своєю правовою природою, таким, що має багато значень, передбачає договірну творчість, потребує тлумачення. Свободи в цивільних відносинах має бути стільки, скільки допускає поняття правомірної поведінки, що можна терпіти, що не завдає шкоди, а обмеження цієї

свободи імперативними нормами можливо тільки тоді, коли це вкрай необхідно, тобто неможливо не обмежувати, неможливо терпіти, оскільки порушуються як інтереси самих учасників цивільного обігу, так і інтереси суспільства, держави. Наприклад, імперативними є норми щодо основних способів забезпечення виконання зобов'язань, засад майнової відповідальності, форми та порядку укладення договору тощо. Тому можна висловити думку, що імперативні норми обмежують свободу вибору диспозитивних норм, стримують, урівноважують її, мають абсолютно обов'язковий характер, тобто позбавляють вибору здійснювати свавілля, шкоду. Без такого окреслення поведінки суб'єктів втрачиться упорядкованість у відносинах, можливість їх регулювання, судового захисту, та наслідком будемо мати незахищеність цивільних прав.

Імперативні цивільно-правові норми слугують межею для проголошеної у диспозитивних нормах цивільного права свободи вибору суб'єктами моделі поведінки. Але державне втручання в приватно-правову сферу є необхідним фактором втримання, щоб свобода суб'єктів цивільного права не стала необмеженим свавіллям, втратою порядку, правового регулювання, одноманітності правозастосовної практики. Відсутність імперативного регулювання може мати наслідком втрати юридичної рівності суб'єктів, оскільки не будуть захищені інтереси третіх осіб, інтереси слабкої сторони у договорі, тому диспозитивні та імперативні норми, хоч і мають протилежну мету, але не суперечать одна одній, оскільки взаємодіють, доповнюють одна одну, логічно пов'язані, не можуть окремо існувати. Та тільки при досягненні цієї єдності суперечностей можлива ефективність цивільно-правового регулювання.

Імперативні норми цивільного права чітко визначають певний правовий порядок, цим імперативам суб'єкти зобов'язані підкорятися, оскільки право одного суб'єкта кореспондує обов'язку іншого, та без імперативу, обов'язковості виконання обов'язку не буде реалізоване право. Саме тому суб'єкти не можуть змінювати ці імперативи, якщо відбулися юридичні факти, що породжують їх цивільні права та обов'язки. Правова природа, сутність імперативності норми міститься в категоричному формулюванні тексту як наказ, заборона, обмеження, припис, тобто імператив, при цьому застосовуються такі наказові способи як «не допускається», «обов'язково», «не дійсний», «нікчемний», «не вважається» тощо. Так, імперативна норма міститься у ст. 650 ЦК, що особливості укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах тощо встановлюються відповідними актами цивільного законодавства. Такий публічний порядок необхідний для

захисту майнових інтересів власників, чие майно відчужується, оскільки вони позбавляються права волевиявлення щодо ціни та підкоряються результатам цих заходів.

Ю. В. Цюкало вважає: «Імперативні норми можуть містити заборону на включення певних умов до договору, або зазначати про обов'язковість включення до договору відповідних умов. Закріплюючи імперативні норми у правових актах, законодавець не обмежує свободу договору, а, навпаки, її встановлює, визначаючи тим самим певні рамки та впорядковуючи договірні відносини. Встановлення імперативних норм має на меті захист більш слабкої сторони». Можна погодитися з цією думкою, але і доповнити її. Наявність імперативних норм у цивільному праві забезпечує, як охорону та захист приватних прав та законних інтересів учасників відносин, так і охорону та захист інтересів, суспільства, держави, забезпечує виконання державою своїх функцій державного регулювання соціально-економічних відносин, усунення колізій між приватними та публічними інтересами.

Ю. Попов необгрунтовано звинувачує законодавця у відсутності будь-яких критеріїв визначення імперативності чи диспозитивності норм у ч. 3 ст. 6 ЦК про право сторін відступити від положень законодавства, оскільки ця норма не встановлює ніяких нових правил, яких слід було б дотримуватись, тому вона є баластом, не потрібною, зайвою. Таку думку вважаємо спірною. Відмінною ознакою імперативних та диспозитивних норм у цивільному праві є те, що диспозитивні норми є домінуючими у цієї галузі, оскільки цивільно-правові відносини відбуваються на засадах юридичної рівності, вільного волевиявлення та майновій самостійності, та диспозитивні норми діють за умови, якщо учасники не виявили волю на інше регулювання. Імперативні норми слугують протиположністю свободи договору, обмеженнями, та повинні дотримуватися учасниками відносин у будь-якому випадку. Тому, вважаємо, що ч. 3 ст. 6 ЦК доцільно встановлює правило про відступ сторін договору від положень актів цивільного законодавства, закріплює право сторін врегулювати відносини на власний розсуд та встановлює випадки заборони цього права. На нашу думку, у цій нормі передбачається, що учасники договірних відносин мають право використовувати свободу договору, домовлятися на свій розсуд, окрім випадків, коли на це встановлено обмеження.

Спірною є думка О. Подцерковного про дію презумпції імперативності в цивільному праві, яка характеризує загальноприйнятий підхід до обов'язкового характеру норми права: «Якщо говорити про «зміст закону», то обов'язковість нормативно-правових положень є їх природнім станом, крім випадків, коли у самій нормі є певні елементи,

які вказують на інше. Зазвичай, це вказівки типу «якщо інше не передбачено в договорі», «сторони вправі визначити» тощо. Без подібних застережень імператив виникає саме зі «змісту норми». На нашу думку, відмежування імперативних та диспозитивних норм має відбуватися шляхом тлумачення. Таке тлумачення не може бути формальним, тобто для того, щоб вважати норму права диспозитивною, недостатньо того, щоб у цій нормі було зазначено «якщо інше не передбачено договором», тобто не можна застосовувати радянську презумпцію імперативності цивільних норм, що існувала при командно-адміністративній системі, оскільки тоді у судів виникає право визнати недійсними широке коло договорів, а тому у боржників виникає можливість уникнути відповідальності. Розуміння диспозитивного методу як правила «дозволено тільки те, що конкретно зазначено» є застарілим, недостатньо гнучким, оскільки законодавець не може передбачити всіх життєвих обставин правозастосування та розраховує на визначення суті правовідносин. Тому для визначення імперативності норми необхідно зробити відповідну аргументацію своїх висновків, виходячи як із суті відносин між сторонами, так і із тексту закону. Треба досліджувати, чи порушує погоджена умова договору прав та законних інтересів будь-яких осіб, суспільства, держави. Наявність цих порушень є підставою визнання імперативною навіть норму, яка є буквально диспозитивною, тому не завжди можна визначити диспозитивність норми безпосередньо із змісту положень актів цивільного законодавства, треба ще враховувати суть відносин між сторонами, як це зазначено наприкінці абзацу другому ч. 3 ст. 6 ЦК.

Визначення суті, характеру, правової природи відносин між сторонами здійснюється шляхом визначення характерних ознак цих відносин, обґрунтування доказами та узагальнення, якими правовими нормами регулюються ці відносини. Тому не можна відступити від положень актів цивільного законодавства, змінювати норми, якщо суть, характерні ознаки відносин є іншими, не підпадають під дію цих норм, передбачені для регулювання інших відносин, внаслідок чого втрачається суть правового регулювання, виникає нонсенс, нісенітниця. Наприклад, за ст. 1033 ЦК управителем майна може бути суб'єкт підприємницької діяльності. Якщо відступити від цієї норми та укласти договір управління майном з фізичною особою, яка не є підприємцем, то вимагання від цієї особи доходів від використання цього майна, упущеної вигоди буде втратою суті цих відносин, оскільки за правовим регулюванням ці відносини є підприємницькими.

Висновок. Імперативною нормою є норма закону, що містить припис, обов'язковий до виконання, прямо зазначений в актах цивільного законодавства, а також норма закону, в якій обов'язковість

виконання прямо і не зазначена, але при відступі від положень актів цивільного законодавства, зміст цих положень, їх мета та характерні ознаки не будуть відповідати меті та характерним ознакам фактичних відносин між сторонами, внаслідок чого правочини в таких відносинах втрачають сенс та/або завдають шкоди.

Тлумачимо абзац другий ч. 3 ст. 6 ЦК як правило, що встановлює відмежування імперативних та диспозитивних норм в цивільному праві, яке здійснюється на підставі презумпції дії диспозитивних норм про те, що сторони можуть відступити від положень закону; а те, що вони не можуть це зробити, або прямо вказано в актах цивільного законодавства, або підлягає доведенню шляхом тлумачення як актів законодавства, так і суті відносин. Визначення суті цивільних відносин здійснюється шляхом аналізу та обґрунтування доказами характерних ознак відносин, що відбулися, мети, що переслідували учасники відносин, та співвідношенням цих ознак з характеристикою відносин, що регулюються правовою нормою та визначаються шляхом тлумачення.

УДК 343.9

Шведова Г. Л.,
*канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ОРГАНІЗОВАНА КОРУПЦІЙНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ФАКТОР ПОШИРЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Торгівля людьми – це злочин, який грубо порушує закріплені та гарантовані Конституцією України права на свободу, честь і гідність людини. Кожен рік у світі біля 4 мільйонів людей стають жертвами торгівлі людьми. Міжнародна Організація Міграції зазначає, що тільки в саму Західну Європу щороку продається близько 500 тисяч жінок.

У Кримінальному кодексі України 2001 року норму про відповідальність за торгівлю людьми було закріплено у ст. 149 КК України. Поширеність торгівлі людьми, недосконалість кримінального законодавства щодо відповідальності за неї зумовлюють актуальність вивчення цього ганебного явища, яке виникло у стародавні часи і до сьогодні продовжує існувати, модифікуючись у більш сучасні форми. Ознайомлення з міжнародними угодами, які було спрямовано на протидію торгівлі людьми, дало можливість зробити висновок про те, що торгівлю людьми вперше було засуджено на міжнародному рівні

лише на початку XIX століття. З того часу до сьогодні було укладено понад 20 міжнародних угод.

Незважаючи на зростаючі зусилля з розслідування кримінальних проваджень, переслідування та осуду осіб, причетних до торгівлі людьми, більшість засуджених торговців людьми в Україні уникають тюремного ув'язнення в зв'язку з високим рівнем корупції в країні. Декілька значних факторів, таких як російська агресія, корупція і неефективні заходи перешкоджають у повному запровадженні в життя законів. Отже, питання протидії торгівлі людьми має багатоаспектний характер, але обмеження корупції в держустановах, звідки вивозяться жертви торгівлі людьми, та в інших сферах, має першочергове значення, адже сприятиме зниженню рівня злочинності, пов'язаної з незаконною експлуатацією уразливих верств населення, зробить більш контрольованим процес незаконної міграції в світі та в окремих країнах.

Як відомо, на відміну від інших злочинних організацій, торговці людьми часто працюють незалежно, значно менші за кількістю учасників і тому їх складніше виявити. Іноді ці угруповання складаються із членів сім'ї і тому дуже стійкі. Звертає увагу на себе і той факт, що торговці людьми «підживлюються» корупцією, і нерідко самі правоохоронні органи сприяють організованій злочинності в бідних країнах. Потерпілі не повідомляють про факти торгівлі людьми, адже думають, що у них на Батьківщині правоохоронні органи корумповані, і що їх будуть залякувати пов'язані зі злочинцями поліцейські і судді. Адже зазвичай головними співучасниками злочинів стають правоохоронні органи, працівники митного контролю і навіть дипломати, які користуються своїм імунітетом.

Для отримання відчутних результатів у процесі запобігання корупції необхідно змінити існуючі підходи, що сформувалися у суспільній свідомості щодо сприйняття корупції як звичного явища. За даними деяких дослідників в країнах, де громадські організації беруть активну участь у виконанні загальносуспільних програм, корупція є менш поширеною. Такими, що найбільше потребують залучення інститутів громадянського суспільства, вважаються сфери протидії корупції та торгівля людьми. Розвиток демократичних країн завжди супроводжується зміцненням інститутів громадського контролю над діяльністю державної служби, що сприяє зростанню довіри до уряду. Незважаючи на окремі огріхи (зайва емоційність громадських відносин), вважається, що саме громадські інститути можуть стати основним ланцюгом в процесі попередження корупції в демократичних структурах з огляду втягнення громадського сектору у корупційні

відносини і охоплення ним більшого спектру правовідносин, ніж державний і маючи більше потенціалу у протидії корупції.

Таким чином, дослідивши проблему торгівлі людьми, можна зробити висновок про те, що організована корупційна злочинність виступає головною небезпекою на шляху її вирішення та потребує комплексного підходу в цьому напрямку.

УДК 347.781

Мамчур Л. В.,
*канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна,*
Ситцевой В. В.,
*представник у справах інтелектуальної власності,
Київський інститут інтелектуальної
власності ОНЮА, м. Київ, Україна*

ВЗАЄМОДІЯ АВТОРА З ОРГАНІЗАЦІЯМИ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРАВАМИ: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

Відповідно до положень ст. 45 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор може управляти майновими правами на свій твір за посередництвом організації колективного управління правами (ОКУП); для цього він або інші носії авторського права і (або) суміжних прав передадуть до цієї ОКУП відповідні повноваження на основі договорів, укладених у письмовій формі (ч. 3 ст. 48 Закону).

Разом з тим, ОКУП може управляти майновими правами також і тих авторів, які не передали організації повноважень, тобто без договору з правовласником (пункт в) ч. 7 ст. 48 Закону), надаючи кінцевому користувачеві дозвіл на використання авторського твору.

Далі Закон у ч. 2 ст. 49 вказує, що якщо ОКУП здійснює управління авторськими правами без договору з правовласником (у т. ч. збирає винагороду за використання твору), то уповноважений суб'єкт авторського права і (або) суміжних прав має право вимагати від такої ОКУП виплати вже зібраної винагороди; та/або вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління шляхом укладання договорів з особами, які використовують ці об'єкти.

Беручи до уваги, що в Україні сьогодні створені та діють більше десяти зареєстрованих ОКУП, на практиці суб'єкти авторського права

і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, вимушені офіційно звертатись до **кожної** такої організації з вимогою про виплату відповідної винагороди або про вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання.

В п. 19 преамбули Директиви Європейського Парламенту та Ради № 2014/26/ЄС від 26.02.2014 «Про колективне управління авторським та суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори з метою онлайн використання на внутрішньому ринку» зазначено, що права і категорії прав правовласників мають визначатись таким чином, щоб забезпечити баланс між свободою правовласників розпоряджатися своїми творами, іншими об'єктами і здатністю організації колективного управління ефективно управляти цими правами. Директивою наголошується, що *правовласники мають мати можливість вільно відкликати свої права або категорії прав у організацій колективного управління*, управляти такими правами самостійно, довіряти чи передавати управління всіма правами або їх частиною іншим організаціям колективного управління або іншим особам, що здійснюють свою діяльність як на території нашої країни так і на території інших країни, незалежно від громадянства чи місця проживання правовласника (курсив наш – авт.).

Визначені в п. 19 преамбули Директиви Європейського Парламенту та Ради № 2014/26/ЄС принципи та цілі кореспондують зі змістом положень ст. 41 Конституції України та ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, згідно з якими кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності і ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, а право приватної власності є непорушним.

Ч. 3 ст. 12 Проекту Закону № 7466 від 28.12.2017 року «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» пропонує, на тлі обмеження кількості ОКУП, які будуть управляти майновими правами, в окремих випадках позбавити правовласників права вилучати з управління ОКУП належні їм майнові права на об'єкти авторських і суміжних прав.

На нашу думку, положення п. «в» ч. 7 ст. 48 Закону України «Про авторське право і суміжні права» і запропоновані ст. 12 Проекту Закону № 7466 зміни функцій організацій по колективному управлінню не відповідають вимогам Директиви Європейського Парламенту та Ради № 2014/26/ЄС від 26.02.2014 «Про колективне управління авторським та суміжними правами та мультитериторіальне ліцензу-

вання прав на музичні твори з метою онлайн використання на внутрішньому ринку», а також положенням ст. 41 Конституції України та ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки непропорційно обмежують право інтелектуальної власності творця.

УДК 347.41:366

Яновицька Г. Б.,
*канд. юрид. наук, доцент,
ЛьвДУВС, м. Львів, Україна*

НАДІЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ПРАВОВИМ СТАТУСОМ СПОЖИВАЧА

Закон України «Про захист прав споживачів» регулює відносини між споживачами товарів, робіт (послуг) і виробниками, виконавцями, продавцями в умовах різних форм власності. Поняття «споживач» традиційно досліджується у багатьох аспектах, оскільки являє собою складне соціальне явище, соціальний інститут, що одержав правове оформлення.

В юридичній літературі часто застосовуються терміни: «потенційний споживач», «похідний споживач». Економісти оперують також поняттями: «доступний споживач», «перспективний споживач». У маркетингу виділяють поняття: «споживач», «покупець», «потенційний споживач», «кінцевий споживач».

Потенційні споживачі – ті, які проявляють достатній рівень інтересу до пропонованого на ринку продукту або послуги і, ймовірно, можуть їх купити. Доступні споживачі – та частина потенційних споживачів, яка не тільки виявляє інтерес, а й має необхідний дохід і доступ до конкретної ринкової пропозиції. Перспективними споживачами в маркетингу вважається та частина потенційних споживачів, які найбільш зацікавлені в продукті і здатні його оплатити. Кінцеві споживачі – окремі особи і сім'ї, що купують товари і отримують послуги для особистого (сімейного, домашнього) споживання. Вони і утворюють ринок кінцевих споживачів.

Хартія захисту прав споживачів до споживачів відносить і юридичних осіб, які отримують товари з метою особистого використання. До таких юридичних осіб Хартія відносить лише асоціації та добровільні фонди, об'єднання, ремісників, кустарів і невеликі підприємства.

У країнах ближнього зарубіжжя під споживачем розуміється фізична особа (Білорусія, Казахстан, Молдова, Узбекистан, Естонія, Литва); просто «обличчя» (Азербайджан), що дає можливість розширено тлумачити цей термін; громадянин (Вірменія, Киргизстан, Туркменістан), яке придбаває товари (роботи, послуги), або має намір їх придбати для задоволення особистих, побутових, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності (Білорусь, Вірменія, Таджикистан, Латвія (Киргизстан і Узбекистан «не пов'язаних з отриманням прибутку»), в тому числі професією (Литва, Естонія, Молдова), здійсненням функцій найманого працівника (Україна). Більш вузько мету визначають Закони Казахстану (для задоволення своїх потреб), Азербайджану та Туркменістану (для особистих потреб).

Таким чином, тільки Закони про захист прав споживачів України, Литви, Естонії та Молдови на законодавчому рівні прямо констатують, що суб'єкти підприємницької діяльності (юридичні особи, індивідуальні підприємці) не можуть використовувати для захисту прав додаткові гарантії, надані споживачам.

Італія та Франція прийняли Споживчі кодекси, в яких не підтримують ідею його поширення на юридичні особи. Німецьке цивільне уложення у параграфі 13, містить пояснення, що споживач – це будь-яка фізична особа, яка укладає юридичну угоду з метою, яка не належить ні до його виробничої, ні до його самостійної професійної діяльності. Стаття 22.1 Цивільного кодексу Польщі зазначає, що споживачем є фізична особа, яка вступає у правові відносини з підприємцем, що не пов'язані безпосередньо її господарською або професійною діяльністю. У ст. 3 Споживчого кодексу Італії споживач (користувач) це – фізична особа, яка діє з метою не пов'язаною з підприємницькою, комерційною, кустарної або професійної діяльності.

Виходячи з практики застосування положень ЗУ «Про захист прав споживачів» ряд науковців пропонують статус споживача поширити і на об'єднання громадян без створення юридичної особи. Слушність такої позиції у наступному. Наприклад, до цієї категорії можна віднести споживчі кооперативи. За умови, якщо споживчі товариства набувають, замовляють або використовують товари (роботи, послуги) для власних потреб, не пов'язаних з отриманням прибутку, то доцільно їх вважати споживачами, які підпадають під сферу дії ЗУ «Про захист прав споживачів».

Водночас іншою стороною споживчого договору, відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» у редакції від 1 грудня 2005 року, є суб'єкт господарювання, який здійснює продаж товарів, виконання робіт, надання послуг у певних сферах виробничої та іншої суспільної діяльності. Хоча вважаємо, що коректніше було б законодавцю застосовувати термін «підприємець».

Підкреслимо, що і в законодавстві підприємницька діяльність не отожднюється з господарською, оскільки, згідно зі ст. 42 Господарського Кодексу України, підприємницькою вважається лише самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Отже, не будь-яка господарська діяльність є підприємницькою. Законодавчими ж актами встановлюються підвищені вимоги саме до підприємців. Так, відповідно до ст. 633 ЦК України, договори за участю споживачів є публічними, в яких одна сторона – підприємець – взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться. Тобто гарантії, надані споживачу цією нормою, будуть застосовні лише у випадку, коли контрагентом буде підприємець. Така ситуація не відповідає призначенню Закону України «Про захист прав споживачів», спрямованому на надання підвищеного захисту споживачу, в тому числі шляхом встановлення підвищених вимог і додаткових обов'язків для підприємців, якими можуть бути далеко не всі суб'єкти господарювання, оскільки за рамками правових гарантій, наданих цією нормою, залишиться ціла група договорів, в яких контрагентом споживача виступатиме суб'єкт господарювання, що не є підприємцем.

Отже, існує потреба у визнанні єдиного, чіткого термінологічного визначення поняття «правовий статус споживача», який на нашу думку, має бути викладений наступним чином: правовий статус споживача – це система норм, яка передбачає собою комплексний правовий інститут, що поєднує у собі законодавчо встановлені та гарантовані державою права і обов'язки особи, незалежно від громадянства, віку та статі, на реалізацію взаємовідносин у сфері споживання.

УДК 347.932

Яновицька А. В.,
*старший викладач кафедри,
Льв.ЛУВС, м. Львів, Україна*

«ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ» У НОВІЙ РЕДАКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Поняття «строк» та «процесуальний строк», які вживаються у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України), нормативно не відображаються.

Незважаючи на різні думки науковців щодо змісту поняття «процесуальні строки», його визначення є однотипними, оскільки їх

суттю є «проміжок», «період», «момент» процесуального часу, який встановлюється законом або судом для вчинення учасниками судового процесу процесуальних дій.

Інститут процесуальних строків передбачає наявність загальних та спеціальних норм у Цивільному процесуальному кодексі України. Загальні положення про строки у цивільному судочинстві, містяться у Главі 6 Цивільного процесуального кодексу України, а отже, всі інші норми ЦПК України, у яких передбачені ті чи інші процесуальні строки, будуть мати спеціальних характер.

Варто зауважити, що змістова наповненість Глави 6 у новій редакції ЦПК України дещо відрізняється від передбаченої редакцією 2004 року. Як зазначалось у пояснювальній записці до законопроекту «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», на недосконалість судового захисту в Україні неодноразово вказував у своїх рішеннях щодо України Європейський суд з прав людини, вказуючи на такі проблеми української судової системи, як зокрема, недотримання розумних строків розгляду справ. Тут слід зауважити, що способи тлумачення категорії «розумності» по відношенню до процесуальних строків завжди викликало значний інтерес серед науковців-процесуалістів. Поштовх для роздумів давали норми міжнародних договорів і судова практика.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (РИМ, 4. XI. 1950), яка згідно з частиною першою статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

З урахуванням практики Європейського суду з прав людини (справи «Федіна проти України» від 2 вересня 2010 року, «Смірнова проти України» від 8 листопада 2005 року, «Матіка проти Румунії» від 2 листопада 2006 року, «Літоселітіс проти Греції» від 5 лютого 2004 року та інші), критеріями розумних строків у цивільних справах є: правова та фактична складність справи; поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу; поведінка органів державної влади (насамперед суду); характер процесу та його значення для заявника.

Строки, встановлені Цивільним процесуальним кодексом України, як зауважує Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, є обов'язковими для судів та учасників судових процесів, оскільки визначають тривалість кожної стадії процесу або час, протягом якого має бути вчинено процесуальну дію (наприклад, строк оскарження судового рішення, строк подачі зауважень щодо журналу судового засідання).

Недотримання строків розгляду цивільних справ, як підкреслюється у Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 11 від 17. 10. 2014 р., порушує конституційне право на судовий захист, гарантований статтею 55 Конституції України, і негативно впливає на ефективність правосуддя та на авторитет судової влади.

Теорія, історія, філософія, соціологія права: **порівняльне правознавство**

УДК 340.15:347.9(477)«13/14»

Ковальова С. Г.,
канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

FETISHISM AS A CHARACTERISTIC OF LITHUANIAN-RUSSIAN LEGAL CONSCIENCE: ARMS IN LEGAL RIOTS IN GREAT PRINCEDOM OF LITHUANIA (XIV–XV centuries)

The studying of legal conscience has been intensified during the last years both in Ukrainian and foreign science. The main reason of interest increasing is the role the legal conscience plays in further democratic development of modern European countries including Ukraine. So modern Ukrainian scholars and practical lawyers are concentrated on the problems of ways and methods which are able to increase the level of legal culture and legal conscience of our society. But the process would be much more effective if historical experience is taken into consideration. It may be useful to analyze the evolutionary process of the legal awareness and to establish the main characteristics of it in order to determinate the optimal ways for steady progressive achievements in the sphere.

An important time for analyses is the period which is called the Lithuanian one; it began from the latest XIV and lasted till earliest XVI century. During these centuries our society did a step from the Feudal to Early Modern Time and so did social conscience including the legal one. Judging from its plot and sense and from its trends of development we may conclude that it was formed as a part of European social conscience. One of the features of medieval conscience (and legal conscience as well) was symbolism. For medieval person the world was full of symbols which meant signs of superior forces' existence (these forces might be either friendly or virulent to human being). One of sufficient symptoms of symbolic comprehension of reality was fetishism. It was inherent to representatives of all social groups because of general religious ideology which was the only possible one in medieval society.

General issues on Lithuanian-Russian history, society, state, law have been intensified, but as for investigating the legal conscience of its society

we may admit that it used to be studied mostly in the context of other topics. There are few exceptions such as the works of modern Ukrainian historian Natalia Yakovenko whose researches concern the history of ideas including legal image of Lithuanian-Russian nobility of late XVI century. Also it is worth to point studies of historian Natalia Starchenko who investigates phenomenon of slaughter in Lithuanian-Russian society in XVI century and determinates social, cultural, mental and legal reasons of the fact. The researchers of both scholars are based on XVI century legal practice materials and depict some features of legal conscience of top social category.

Despite of the depth of mentioned studies the question of symbolism and fetishism as attributes of Lithuanian-Russian legal conscience is still out of scientific research. This work has an intention to reconstruct the meaning of arm as of essential evidence of symbolism and fetishism in legal conscience of the Great Princedom of Lithuania in XIV–XV centuries.

Medieval conscience as well as the legal one was determinate by social, ideological, religious, economical, political factors. Feudal disunity led to preservation of subsistence economy which couldn't stimulate tools of the trade development; they remained primitive and ineffective. In order to provide domains of noblemen with necessary products feudal lords all over the Europe used armed force. The war was the constant background of medieval reality. So the living both of common people and of noblemen stayed in incessant danger. The social ideal was represented by knights and the highest values there were considered to be braveness, courage and military abilities. Certainly they could not be the solid guarantee of surviving but at least they provided a slim opportunity to save one's life. Hence the arm was a significant subject of worshipping in medieval Lithuanian-Russian (Ukrainian and Belorussian) State as well as all over Europe. Historical texts provide considerable evidence that Russian tradition of regarding the arm as a sacral thing was several centuries old and existed since pagan period of Russian history. We presume that genetically it was connected with ancient Scythian riot of the Ares Sword. The main subject of it was the worshipped sword of the bravest man of the tribe.

Legal sources of medieval Kievan Russ mentioned certain riots connected with arm which took place in X century. These riots were both legal and sacral ones consequently we may claim that the arm was a fetish which had also symbolic meaning. A warlike stratum was the leading social group since pagan times it constructed the basis of state/prince's power both in the chiefdom and in the state. Hence the meaning of their symbols and fetishes became clear and close to all the society. As one may judge relaying on the sources, at least in Eastern Europe existed a riot of linking

the winner's shield to the gate of loser's town. During concluding the peace treaty with Byzantium in 907 Russian prince Oleg together with his men swore the oath on their arms, while emperors Leon and Alexander with their Christian surrounding swore in the church. On 945 Greek ambassadors came to Kiev; during the ceremony of concluding a peace treaty prince Igor swore on sacral Perun Hill laying his arms to the pied of Perun's statue. The essence of the riot was connected with the pagan trust in inevitable punishment of the perjury. Chronicle mentioned that Christian Greeks swore in St. Ilya church. So they also admitted the pagan swearing on arms as a legal proof of intentions.

It is worth to add that even after baptizing the symbols and fetishes connected with arm remained the signs of importance all over the Europe. So these elements were also common in other medieval political communities. Consequently lots of European historical sources mention the riots with the arm. E.g. during the enthronization procedure in Frankish state the men of king's attendance raised him up on a shield.

It is evident from historical sources that social comprehension of arm as of the sacral fetish remained quite similar over an extended period, from late prehistory into the Middle Ages. At least in XIV century there still was practiced the ancient riot to lay the arms on the gate of defeated enemy's town. The text of Bykhovets Chronicle informs that Lithuanian Great prince Olgerd (Algirdas) being provoked by Moscow Great prince Dmitriy Ivanovitch (Dmitriy Donskoy) came to Moscow with his army. Dmitriy Ivanovitch was scared because of the mighty of Lithuanian-Russian arm forces and sent parliamentarians for negotiations. He proposed Olgerd to take «everything he wanted» and sent him «luxurious and sophisticated gifts». Olgerd agreed, but claimed that all the same he would lay his spear on the Kremlin wall because he must do that. After realizing his intention Olgerd said loudly: «Moscow Great prince! Remember, that Lithuanian spear was laid on Moscow wall!». So the winner had not only the right, but also the imperative obligation to fulfill the action completely. The legal meaning of the riot was to establish the sovereignty and the supremacy of the winner upon the defeated side who admitted that he surrendered and had to plead for peace negotiations.

It is important to emphasize that both Olgerd and Dmitriy Ivanovitch were Christians but were evidently aware of the meaning of the riot and regard it as the acceptable, legal and obligatory one. Both leaders were eager to obey to its rules and didn't dare to discuss or change them. Hence the archetype of arms as of worshipped fetish was deeply enrooted in their conscience. This archetype was common for all European peoples. It was formed during the period of chiefdom and early barbarian states, and had practically usage till the end of Middle age.

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ

Звертаючись до історичних витоків адвокатури, можна впевнитись у тому, що в багатогранних відносинах адвоката і клієнта у центрі уваги споконвіку зберігалися порядність адвоката, гідність, добросовісність, чесність, відданість ідеалам добра і справедливості, корпоративний дух професії.

До середини ХІХ століття на українських землях функціонування інституту адвокатури взагалі, так і принципу адвокатської таємниці, зокрема, має досить таки умовний характер. Із становленням суду як соціального інституту вирішення спорів починають з'являтися процесуальні норми, які тією чи іншою мірою можуть бути віднесені до поняття адвокатської таємниці. Третя редакція Литовського статуту 1588 року в четвертому розділі кодифікованого акту «Про суди і про суддів» містить ряд норм, які стосується представництва в суді. Попри відсутність нормативного визначення поняття «адвокатської таємниці», норми литовського статуту частково визнають та регулюють цю категорію – адже по суті розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю визнається неправовим та має наслідком усунення захисника від ведення конкретної справи.

В результаті першої кодифікації в Україні в 1743 році був вироблений проект кодексу українського права під назвою «Права, по яким судиться малоросійський народ». Положення кодексу встановлювали гарантії адвокатської таємниці під час здійснення кримінального провадження.

Одним з перших джерел кримінального права, яке регулювало питання адвокатської таємниці було Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. З Уложенням 1845 р. пов'язаний початок кримінально-правової охорони приватного життя, відомостей, що становлять особисту та сімейну таємницю. Уложення 1845 р. містило як загальний склад порушення професійної таємниці, що передбачав покарання за розголошення відомостей з метою образити честь або завдати шкоди будь-якій особі, так і кілька спеціальних норм, присвячених захисту окремих видів професійної таємниці.

Кардинальні зміни відбулися в 1864 році – з проведенням судової реформи як вираженням прогресивних ліберальних правових ідей

суспільства та держави. Адвокатська таємниця регулювалась Судовими статутами, де заборона розкриття таємниці мала абсолютний характер, і законодавець не обмежувався дозволом захиснику утримуватися від показань, а прямо забороняв йому відкривати на суді таємниці довірителя. Розголошення таємниці було підставою кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності винної особи.

Серйозні зміни в організації здійснення представництва в судах відбулися в 1922 році, коли були затверджені положення про адвокатуру (26 травня 1922 р.) та положення про колегії захисників (5 липня 1922 р.). Водночас при регулюванні цієї сфери залишилися поза увагою морально-етичні засади роботи з клієнтом, до яких належить і адвокатська таємниця.

Певні аспекти конфіденційності надання правової допомоги були враховані при розробці радянського процесуального законодавства. Так, згідно статті 65 Кримінально-процесуального кодексу 1922 року, не могли бути викликані та допитані в якості свідків: 1) захисник звинуваченого по справі, по якій він виконує такі обов'язки; 2) особи, які в силу фізичних та психічних недоліків не здатні правильно сприймати значимі для справи обставини та давати щодо них правдиві покази.

В 1962 році було затверджено нове положення про адвокатуру УРСР. В правовий статус адвоката було внесено ряд уточнень, що сприяли дотриманню режиму конфіденційності у його відносинах з клієнтом. До кримінальних процесуальних норм, які частково охоплюють питання адвокатської таємниці, додаються також норми, регулюючі правовий статус адвоката та порядок здійснення ним юридичного захисту.

У 1979 році був прийнятий новий закон «Про адвокатуру в СРСР», відповідно до статті 7 якого, адвокат не має права розголошувати відомості, повідомлені йому довірителем у зв'язку з наданням юридичної допомоги.

Радянське законодавство про адвокатуру продовжувало діяти в Україні певний час і після проголошення нею незалежності. Лише з прийняттям в грудні 1992 року (введено в дію з 1 лютого 1993 р.) закону України «Про адвокатуру» розпочався новий історичний етап розвитку інституту правового представництва та захисту. Новий закон вперше на нормативному рівні оперував поняттям «адвокатська таємниця». Зокрема стаття 9 визначала, що предметом адвокатської таємниці є питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків.

5 липня 2012 року було прийнято Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Згідно статті 22 цього закону адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

УДК 342.1

Тігаренко А. А.,
аспірант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕФІНІЦІ «НАЦІОНАЛЬНА МЕНШИНА»

Наразі в міжнародній правовій доктрині відсутнє усталене визначення поняття «національна меншина». Складність проблеми полягає у неоднорідності соціально-правових основ існування меншин в кожній з держав. Така невизначеність наштовхує на необхідності розглянути наявні сьогодні підходи до формулювання цієї категорії.

Одна з перших спроб правового формулювання поняття «меншина», була здійснена в 1930 році Постійною палатою міжнародного правосуддя в контексті тлумачення Конвенції між Грецією та Болгарією про взаємну еміграцію, де було зазначено, що «спільнота» – це група людей, які проживають у певній країні або населеному пункті, мають власну расу, релігію, мову та традиції, об'єднані цією ідентичністю раси, релігії, мови та традицій у почутті солідарності з намаганням зберегти свої традиції, підтримувати свою форму поклоніння, забезпечувати навчання та виховання своїх дітей відповідно до духу та традицій своєї раси та надавати взаємну допомогу один одному.

Дискусії з проблеми визначення поняття «меншина» в спеціальній Підкомісії ООН велися тривалий час без будь-якого позитивного усталеного результату. Так, на 30-й сесії Підкомісія розглянула прикінцеву доповідь, яка була опублікована у 1979 р., спеціальним доповідачем Ф. Капоторті було запропоновано наступне формулю-

вання дефініції: «По відношенню до іншої частини населення держави це менша за чисельністю група, яка не має домінуючого статусу, члени якої громадяни цієї держави – мають з етнічної, релігійної чи мовної точок зору характеристики, що відрізняються від характеристик іншої частини населення, і виявляють, навіть опосередковано, почуття солідарності у збереженні своєї культури, своїх традицій, релігії чи мови».

Таке визначення тривалий час вважалося загальноприйнятним та титульним в розумінні поняття «меншина», проте з часом і воно зазнало певних змін та уточнень. З цього приводу на думку спадає концепція Ганса Ван Амерсофта, який виділив три характерні властивості меншин: 1) меншина – це безперервна спільнота всередині населення держави. Ця безперервність має два важливі аспекти: по-перше, меншина складається з кількох поколінь; по-друге, належність до меншини має пріоритетність над іншими формами соціальної категоризації; 2) чисельний стан меншини позбавляє її можливості брати активну участь у політичному процесі; 3) меншина має об'єктивне несприятливе становище в чотирьох наступних «суспільних» сферах: а) законодавчій системі; б) системі освіти; в) ринку праці; г) ринку житла.

Якщо звертатися до нормативного закріплення поняття, то навіть Рамкова конвенція про захист національних меншин Ради Європи не дає жодного визначення цій категорії. Хоча, в Парламентській Рекомендації Ради Європи № 1201 (1993) до Додаткового протоколу про права меншин до Європейської конвенції про права людини, було зазначено, що термін «національна меншина» належить до групи осіб в державі, які: а) проживають на території цієї держави і є громадянами цієї держави; б) підтримують довгострокові, міцні та тривалі зв'язки з цією державою; в) демонструють відмінні етнічні, культурні, релігійні або лінгвістичні характеристики; г) є достатньо представлені, хоча і меншими за чисельністю, ніж інша частина населення цієї держави або регіону цієї держави; г) мотивовані турботою про збереження разом того, що складає їх спільну ідентичність, включаючи їх культуру, традиції, релігію або мову.

Отже, як бачимо, на сьогодні існує кілька досить вдалих визначень та концепцій, які формують правову природу дефініції «національна меншина». Проте, цей термін потребує уточнень та доопрацювання міжнародними інституціями, оскільки він і досі є не сформульованим у більшості документів міжнародного права.

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ
ТА НАБЛИЖЕННЯ ЇЇ ДО
ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ**

УДК 35.072.2(043.2)

Беглиця В. П.,
*д-р наук з держ. упр., доцент,
проректор з наукової роботи,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

**МОДЕЛІ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ
АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Дослідження існуючих проблем у подоланні корупції передбачає визначення діючої системи суб'єктів антикорупційної діяльності, що у свою чергу вимагає уточнення діючої моделі розбудови системи цих суб'єктів. Науковці визначають існування таких типів інституцій, що задіяні в антикорупційній діяльності:

- багатоцільові інституції;
- антикорупційні підрозділи у складі правоохоронних органів;
- інституції з превентивними функціями.

Модель, за якої в державі функціонує багатоцільова антикорупційна інституція, представляє собою наявність універсального підходу до подолання явища корупції. Тут передбачається поєднання запобіжної та каральної функцій в одній інституції. На подібні інституції покладаються наступні завдання:

- розробка превентивної антикорупційної політики;
- проведення моніторингу та аналізу в цій сфері;
- проведення розслідувань;
- прийняття участі у проведенні запобіжних дій антикорупційного спрямування;
- налагодження діалогу з громадськістю та її систематичне інформування відносно стану справ із подоланням явища корупції.

З метою забезпечення стабільного функціонування, унеможливлення зловживань та стримування подібних інституцій функції кримінального переслідування надаються іншим органам.

Наступна модель передбачає наявність антикорупційних підрозділів у складі правоохоронних органів. Відповідно цієї моделі можуть існувати різні форми антикорупційних підрозділів, що можуть створюватися в правоохоронних органах, на які покладено повноваження виявлення корупційних злочинів та їх розслідування, також вони можуть створюватись в органах прокуратури. До них можуть відноситись управління з розслідування злочинів у сфері економіки, управління боротьби з корупцією, підрозділи прокуратури по боротьбі з економічними злочинами корупційного характеру, відділи внутрішньої безпеки, що зобов'язані виявляти корупційні злочини в межах окремого органу та проводити їх розслідування.

Модель, що передбачає існування інституції з превентивними функціями, характеризується наявністю органів, які виконують одну-дві функції антикорупційного спрямування. Серед цих функцій:

- аналітична та дослідницька діяльність із подальшим прогнозуванням;
- координація процесу реалізації антикорупційних стратегій, програм тощо;
- нормотворчість антикорупційного спрямування;
- проведення контролю за виконанням декларації майна та наявності конфлікту інтересів на публічній службі;
- розробка етичних кодексів та проведення консультацій з питань етики;
- проведення просвітницьких заходів та підвищення кваліфікації службовців з питань запобігання та протидії явищу корупції;
- забезпечення співпраці з суспільством та міжнародною спільнотою в питаннях подолання корупції.

Беззаперечним є те, що джерелом створення будь-якого органу, в тому числі й антикорупційного, постає вирішення реально існуючої проблеми. У цьому випадку розглядається проблема корупції, зменшення її рівня та подолання наслідків, чим саме й передбачається займатись спеціалізованою інституцією. Варто відмітити, що в розвинених країнах великий перелік антикорупційних функцій розподіляється між існуючими структурами. При цьому їх може бути достатньо багато, а окрема інституція, яка б конкретно відповідала за питання корупції, відсутня. Очевидно, що потреба у подібній антикорупційній інституції з'являється лише за умов, коли існуючі органи не здатні ефективно проводити антикорупційну діяльність. У такому разі основним мотивом створення нового органу антикорупційного спрямування є наступні очікування:

- нова інституція не буде пов'язуватись із корупційними схемами та не буде помічена у зловживанні владою;
- за допомогою централізованої структури буде вирішено проблему координації різнопланової антикорупційної діяльності різних інституцій;
- буде проводитись централізоване та планомірне подолання корупції та проведення інформаційної діяльності.

В кінцевому ж результаті від створення антикорупційної інституції очікується суцільне покращення ситуації в країні та зниження корупції до того рівня, який би не загрожував суспільному спокою чи державній безпеці.

Якщо ж говорити про негативний бік, то варто відмітити наявність окремих ризиків через створення нової інституції антикорупційного спрямування:

- можливість створення чергової неефективної структури, яка тільки посилить бюрократичний тиск на суспільство;
- фінансування може бути відвернуте від існуючих нагальних потреб та органів, що перед цим займались подібною діяльністю;
- виникнення юридичних колізій та боротьби між різними органами публічного управління, що задіяні в антикорупційній діяльності;
- можливість політичного підґрунтя в діяльності нової інституції та упередженого ставлення до політичних опонентів.

З огляду на це, пропонується врахування цілої низки об'єктивних чинників, що матимуть вагомий вплив на ефективність антикорупційних заходів, які будуть проводитись новою інституцією:

- існуючий рівень корупції та перспективи вирішення проблеми;
- потенціал діючих органів, що наділені антикорупційними функціями, а також відповідні повноваження;
- конституційність створення нової інституції;
- фінансові можливості.

Варто відмітити, що вибір моделі розбудови системи суб'єктів антикорупційної діяльності залежить від ситуації, яка склалася в державі, рівня загрози від корупції для суспільства, а також діючого структурно-функціонального механізму. За наявності значної кількості проблем, безумовно, бажаним є створення спеціалізованої інституції, яка б ввібрала у себе весь перелік функцій із подолання цього негативного явища. Необхідною умовою при цьому є урахування всіх об'єктивних факторів впливу й налагодження діалогу між різними органами публічної влади та суспільством.

Якщо говорити про сучасну ситуацію в Україні, то можна констатувати створення за останні роки цілої низки інституцій антикорупційного спрямування. Тим самим створено своєрідну модель, за якої є багаточільові та вузькоспеціалізовані органи, з превентивними функціями, а також в органах публічного управління функціонують структурні підрозділи, на які покладено функції антикорупційної діяльності. Існування такої моделі дає можливість говорити про наявність політичної волі та намагань законодавця кардинально вирішувати проблеми корупції. Однак, як показує практика, велика розгалуженість супроводжується проблемою розподілу повноважень та складністю взаємодії.

УДК 51.9+35.071

Свтушенко О. Н.,
д-р політ. наук, професор,
зав. кафедри публічного управління та адміністрування
Інститут державного управління
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ

Дефініція «публічне управління» (public management) запропонована англійцем Десмондом Кіплінгом у 1972 р., інтерпретувалася як пошук найкращих способів та шляхів використання існуючих та необхідних ресурсів для досягнення пріоритетних цілей держави, а саме: публічне управління є спрямованим на реалізацію прав, свобод та законних інтересів приватних осіб та передбачає наявність якнайповнішого застосування владою принципу публічності – відкритості та прозорості діяльності її апарату, право громадян впливати

на діяльність органів влади, здійснення громадського контролю за діяльністю управлінського апарату тощо.

Появу нової форми управління у публічній сфері було спричинено потребою здійснити модернізацію організаційних структур та процедур, які використовувалися для того аби всі інституції публічної сфери працювали більш ефективно. Публічне управління – є діяльністю, яка забезпечує ефективне функціонування цілісної системи державних органів влади та місцевого самоврядування, а також передбачає широке залучення всіх зацікавлених сторін щодо розробки та реалізації державної політики.

Поняття «публічне управління», що наголошує на участі суспільства в процесах управління та прийняття рішень, прийшло на зміну поняття «публічного адміністрування» з наголосом на владних, командних, нормативних методах управління. Зміну цих понять було викликано демократичними перетвореннями, що відбувалися в зарубіжних країнах, зростанням ролі громадянського суспільства в управлінні суспільними процесами та його контролі за державною владою.

Публічне управління – це більш широка форма, ніж державне управління, оскільки останнє є впливом держави на суспільство, на суспільну та особисту життєдіяльність, маючи на меті забезпечити цілісність, суверенітет та розвиток суспільства. Однак держава не є єдиним суб'єктом, який здійснює вплив на перебіг соціальних процесів. А до складу публічного управління належать ще й такі види управління як місцеве управління та самоврядування та інші, зокрема, різні громадські організації, які також можуть впливати на суспільні процеси в державі.

На думку К. Полліта, публічне управління щонайменше можна використовувати у трьох основних значеннях щодо: діяльності державних службовців та політиків; структури та процедури державних органів влади; системного вивчення чи то діяльності, чи то структур та процедур. Також до публічного управління відноситься та діяльність, яка забезпечує ефективне функціонування всієї системи державних органів влади та місцевого самоврядування та передбачає наявність широкого залучення різноманітних зацікавлених сторін щодо розробки та реалізації державної політики.

На сьогодні для наукового осмислення публічного управління вже сформовано три основні глобальні підходи:

по-перше, ринково-ліберальний, який знайшов своє вираження у концептуальних моделях «наукового менеджменту», «оновленого управління», що ґрунтуються на ринковій моделі, у якій громадянин виступає у ролі споживача чи клієнта;

по-друге, ліберально-комунітаріаністський, що розвивається в концепціях «політичних мереж» та ґрунтується на розвитку структурних (договірних) взаємовідносин між політичними інститутами держави та суспільства, які визнають рівність громадян та інших суб'єктів мережі;

по-третє, демократичного громадянства, що ґрунтується на особливому «рецептивному» адмініструванні, яке слугуватиме громадянину, а не клієнту чи споживачу (концепція «рецептивного адміністрування»).

Таким чином, всі зазначені концепції конкурують одна з одною не лише в теоретичному плані, але й в практичному використанні в тій чи іншій сфері або країні. Досить чітко вираженою останнім часом є тенденція в розвинених зарубіжних країнах щодо впровадження у сферу суспільного управління ринкових методів та підходів, що є наслідком намагання подолати існуючу монополію центральних та місцевих органів влади й управління щодо сфери надання управлінських та громадських послуг населенню за допомогою залучення до таких процесів не лише приватного сектору, але й неурядових неприбуткових організацій.

УДК 35.083.53(477)(043.2)

Штиршов О. М.,

*канд. наук з держ. упр., доцент, зав. кафедри
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ОСОБИСТІЙ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Сучасному етапу державотворення України характерна висока плінність кадрів, низька престижність та ефективність публічної служби. Гостра потреба у персоналі, що володіє необхідними навичками та компетенціями, пов'язана з проблемами планування професійного навчання та кар'єрного розвитку, великим навантаженням та браком часу, стресом та професійним вигоранням, конфліктами (зовнішніми та внутрішніми), недостатніми вміннями публічних службовців розставляти пріоритети та планувати свою діяльність. Все це негативно впливає на ефективність публічної служби, на цьому тлі особистий тайм-менеджмент виступає дієвою технологією у досягненні результативності, ефективності та якості службової діяльності публічних службовців.

Ефективне управління не можливе без глибокого розуміння та практичного застосування принципів та технологій тайм-менеджменту. Основною метою управління часом публічного службовця є правильна організація діяльності (планування) та раціональне використання часового ресурсу. Знання технологій тайм-менеджмента дають змогу публічним службовцям виявляти фактори непродуктивних втрат часу, складати плани, встановлювати цілі, виділяти пріоритетні справи та досягати поставленої мети.

Перевага впровадження інструментів тайм-менеджменту полягає у тому, що їх впровадження дає швидкий ефект, не потребує значних витрат на впровадження, вони прості і зрозумілі будь-якому співробітникові. Крім того, інструменти тайм-менеджменту сумісні з будь-якими іншими методами менеджменту (бережливе виробництво, електронний документообіг, «6 сигм» та іншими) і значно підвищують їх ефективність. Використання різноманітних методів і прийомів тайм-менеджменту дозволить зменшувати вплив дії факторів, що спричиняють значні втрати часу, ефективно організовувати свій робочий час та досягати поставлених цілей.

Основними методами планування тайм-менеджменту є:

- методи простого та пріоритетного планування;
- метод 6 задач;
- метод ABC;
- метод Д. Ейзенхауера;
- система обліку часу О. Любищева;
- система управління часом Б. Франкліна;
- принцип Парето;
- правило 60/20/20.

Удосконалення професійної діяльності державних службовців повинно спрямовуватись не лише на розширення своєї вузькоспеціалізованої підготовки стосовно компетентності в тій чи іншій галузі публічного управління, а й включати оволодіння загально функціональними навичками щодо побудови і організації своєї власної діяльності та діяльності певної державної установи, в якій працює той чи інший службовець.

Оволодіння знаннями й навичками тайм-менеджменту дозволить оцінювати власну діяльність з точки зору раціонального підходу до кожного окремо взятого професійного завдання, організувати його виконання з точки зору важливості, терміновості та складності.

У цьому контексті постають питання переосмислення змісту програм підвищення кваліфікації публічних службовців та обов'язкового введення в них блоку навчання основам тайм-менеджменту з метою наділення необхідними для їх професійної діяльності знаннями, уміннями та навичками.

Багмет М. О.,
д-р іст. наук, професор,
Письменна Л. І.,
магістрант,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА
В ХОДІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ДОРОЖНОЇ
КАРТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
У ВСІХ ВИМІРАХ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ**

1 вересня 2017 р. проголошено про те, що Угода про асоціацію України з ЄС, тобто як політична, так і економічна частини, набула чинності в повному обсязі.

28 лютого 2018 р. на засіданні Верховної Ради України за присутністю членів уряду та посла Європейського Союзу в Україні Х'юча Мінгареллі були презентовані 57 інтеграційних кроків української дорожньої карти, які будуть реалізовувати у 2018 р. з метою послідовного імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС. До пакету нових євроінтегруючих заходів відносяться: подальше розроблення і прийняття законів стосовно питань безпеки і оборони нашої країни, енергонезалежності, захисту інтелектуальної власності, зняття митних та технічних перепон у торгівлі, покращення інвестиційного клімату, захисту навколишнього середовища, здійснення децентралізації влади та десятки інших намірів, спрямованих на посилення співпраці України з Європейським Союзом. Тому сьогодні проблеми запровадження європейського вибору рівнозначне з питанням збереження незалежності України.

Важливе значення в ефективному імплементації європейських процесів в Україні набуває використання досвіду іноземних держав, зокрема інтеграційних досягнень Республіки Польщі.

До речі ці питання вже не один раз обґрунтовували як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники й практики, в тому числі і представники Інституту державного управління та й інших підрозділів ЧНУ ім. Петра Могили.

Особливої уваги заслугове вивчення позитивних результатів Республіки Польщі щодо реформування децентралізації влади з метою надання органам місцевого самоврядування більшої самостійності у вирішенні нагальних справ та питань на користь інтересів не чиновників, а членів територіальних громад. Окреслене реформування, як свідчить польська практика буде сприяти поліпшенню життя членів

українських об'єднаних громад, реальній розбудові сучасної правової, ефективної, конкурентоспроможної держави.

Крім того творчі використання зарубіжного, та польського досвіду, сприятиме прискоренню створення власної моделі не тільки децентралізації влади, а й результативному євроінтегруванню України, що забезпечить нашій державі більш прозоре публічне управління і менеджмент, а це, в свою чергу, забезпечить згуртування українських громадян на вирішення сьогоденних загроз та викликів, які обумовлені мілітариськими діями та «гібридною» війною, нав'язаною лідерами Російської Федерації.

УДК 35.088.6(520)(043.2)

Плеханов Д. О.,

*д-р наук з держ. упр., доцент, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У ЯПОНІЇ

Особливістю японської системи управління є її жорстка ієрархічна структура. Просування по службі в цій країні відбувається, насамперед, з огляду на стаж та досвід і лише потім враховуються всі інші якості працівника. Мабуть саме через це поміж колегами по роботі майже відсутнє суперництво, бажання «підсидіти» вищих за посадою, а останні, в свою чергу, залюбки передають накопичений досвід молодшим, керівникам немає сенсу пригнічувати ініціативу підлеглих.

Важливе місце у забезпеченні ефективної роботи усього інституту державної служби Японії посідає професійне навчання та підвищення кваліфікації її працівників. При цьому, ключове значення має підготовка державних службовців безпосередньо на робочих місцях, що, до речі, є одним із елементів системи довічного найму, запровадженої на державній службі цієї країни.

Від майбутніх держслужбовців у Японії очікують лише наявність у них базової освітньої підготовки. Адже процес добору працівників для роботи в системі довічного найму передбачає, що працедавці самі «доведуть» навчання службовця (колишнього випускника школи чи університету) до рівня, необхідного організації. Таким чином, в Японії освітні функції мають чітке розмежування між загальноосвітньою системою, яка забезпечує базове навчання і внутрішньовідомчою, що проводить подальшу профільну професійну підготовку. Хоча, варто

вказати, що на керівні посади можуть претендувати лише особи, що мають вищу освіту (зазвичай, це випускники юридичного факультету Токійського університету, які до того ж значно скоріше, ніж вихованці всіх інших вишів, проходять нижні шаблі службових сходів та досягають найвищих державноуправлінських рівнів).

Питання підготовки державних службовців країни належать до компетенції Інституту підвищення кваліфікації при Управлінні у справах персоналу. При чому в Японії перепідготовку та підвищення кваліфікації у зовнішніх організаціях проходять всі державні службовці від найнижчих рівнів до посад начальників відділів міністерств, відомств, управлінь і заступників мера провінції. Особи які обіймають більш високі посади, начальники департаментів, міністри і заступники міністрів, мери провінцій тощо, підвищують свою професійну компетентність шляхом самоосвіти, що закріплено на законодавчому рівні.

Власне цьому є логічне пояснення. Адже, існуюча в країні система довічного найму не дозволяє потрапляння на вищі рівні органів державної служби випадкових людей. Ця вершина є доступною лише тим, хто пройшов довгий і складний кар'єрно-професійний шлях у тому чи іншому відомстві. Виходячи з цього, в Японії вважають, що направляти високопосадовців, які пройшли чисельні шаблі ротаций, неодноразову підготовку на робочому місці та підвищення кваліфікації у зовнішніх навчальних закладах під час обіймання нижчих посад, є недоцільним. Ось тому, посадовці вищих рангів і проходять лише стадії самопідготовки та самоосвіти.

До того ж вбачається, що фахівці, які досягли таких успіхів у кар'єрному зростанні, не могли його здійснити поза постійної самоосвіти, яка вважається складовою професіоналізму службовця. А отже вони вже володіють усіма навичками у частині самоосвіти та організації самоосвітніх процесів у підлеглих.

Питання підготовки державних службовців місцевих органів управління входить до повноважень Академії державної служби, яка входить до структури Міністерства у справах місцевого самоврядування. Однак, принципи підвищення рівня професійного розвитку цієї категорії державних службовців залишаються такими самими як і для інших.

До особливих методів самоосвіти державного службовця на робочому місці слід віднести роботу в гуртках, у якій на особливу увагу заслуговує не тільки той факт, що самопідготовка їх членів проходить за методами проб і помилок та створення ситуацій, які потребують прийняття рішення, з подальшим їх обговоренням, а також внесенням коректив та пропозицій щодо оптимізації роботи. Але і те,

що завдяки особистому внеску у розвиток організації задовольняються соціальні потреби кожного працівника та бажання реалізувати себе – бути визнаним членом колективу.

УДК 32+35]-027.21:316.324.8(043.2)

Андріяш В. І.,
*д-р наук з держ. упр., доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ТЕОРІЇ ПОЛІТИЧНИХ МЕРЕЖ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

Проведені адміністративні реформи у провідних країнах західного світу показали наявність спроб застосувати в суспільному управлінні підходів ділового менеджменту задля вирішення, зокрема, однієї з ключових управлінських проблем – оцінки якості управління з точки зору досягнення кінцевого результату. Для цього використовується узагальнений підхід до оцінки успішності управління, який передбачає виділення трьох складових:

- результативність;
- ефективність;
- економічність.

Таке поняття, як «мережеве суспільство» стосовно суспільства в цілому було введено М. Кастельсом, професором Каліфорнійського університету і директором Інституту досліджень країн Західної Європи. В роботі «Зародження мережевого суспільства» – це специфічна форма соціальної структури, що встановлюється емпіричними дослідженнями як характеристики «інформаційної епохи». Основний сенс теорії Кастельса полягає в тому, що зміна способів виробництва, впровадження виробничих відносин нового типу веде до зміни і суспільних відносин.

Формування інформаційного суспільства сприяє впровадженню організаційних схем, побудованих не на ієрархічних, а на мережевих відносинах, які є більш мобільними та придатними до адекватної обробки інформаційних потоків.

Серед науковців існують різні оцінки ступеню досконалості мережевої організації. Так, на думку німецького вченого Ю. Хабермаса, основними властивостями мережевої організації є відкритість та спонтанність, а головна небезпека знаходиться у надзвичайній неструктурованості та бюрократизації.

На думку Т. Берцель, політична мережа являє собою набір відносно стабільних взаємовідносин за своєю природою неієрархічних та

взаємозалежних, які поєднують багато різних учасників, що поділяють відносно політики спільні інтереси та обмінюються ресурсами для просування своїх інтересів, визнаючи при цьому, що кооперація є найкращим способом досягнення спільної мети. Науковець особливо наполягає на тому, що, по-перше, різноманітні та численні учасники політичної мережі переслідують не сепаратні, а спільні інтереси; по-друге, для досягнення цих інтересів вони обирають кооперативні способи діяльності.

Для політичних мереж характерними є певні характеристики, які відрізняють їх від інших форм управлінської діяльності у сфері публічних потреб та пріоритетів, а саме:

1) вони належать до структури управління публічними справами, яка пов'язує державу та громадянське суспільство. Така структура теоретично описується та аналізується у вигляді багатьох різних державних, приватних, громадських організацій та установ, що мають певний спільний інтерес;

2) політична мережа формується задля вироблення угод під час процесів обміну наявними в її учасників ресурсами, що є свідченням їхньої взаємної зацікавленості;

3) наявністю спільного кооперативного інтересу;

4) відсутністю ієрархії та існування горизонтальних взаємовідносин, оскільки всі учасники є рівними з точки зору можливостей формувати спільне рішення;

5) мережа виступає договірною структурою, що складається з певного набору контрактів, що виникають на основі узгодження формальних та неформальних правил комунікації.

Варто наголосити, що політична мережа передбачає існування особливої культури порозуміння. Тому можемо стверджувати, що політична мережа – це система державних і недержавних утворень певної сфери політики, що взаємодіє між собою ґрунтуючись на ресурсній залежності, з метою досягти загальної згоди щодо політичного рішення, яке буде привабливим для всіх зацікавлених, з використанням формальних та неформальних норм.

Таким чином, основоположні теорії політичних мереж передбачають необхідність: реконструювати взаємовідносини між державним управлінням та сучасним суспільством, що виявляється не в процесах спрощення, а у зростанні складності сучасного суспільства для ефективного та адекватного управління ним. Крім того, важливо усвідомлювати, що політичні мережі здатні відкривати та актуалізувати взаємовідносини між урядовими структурами, громадськими та іншими організаціями, відновлювати взаємозв'язок між управлінням та політикою.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Міжнародний досвід створення та функціонування ефективної системи державного управління, головними завданнями якої є запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади й місцевого самоврядування, забезпечення прав і свобод громадян, надання якісних державних та громадських послуг свідчить, про деструктивний вплив бюрократичних механізмів адміністрування. Існуючі недоліки традиційної адміністративно-бюрократичної концепції державного управління змушують шукати інноваційні форми управлінської діяльності, адаптовані до якісно нового стану світоустрою та переходу від концепції державоцентризму до проблем задоволення потреб людини як основного елемента державно-управлінської системи, для якого власне і функціонує держава, реалізується державна політика, функціонують органи державної влади та місцевого самоврядування, проводяться реформи.

Інноваційність як ознака сучасності у системі державного управління характеризується наступним спрямуванням:

- використання в державних установах типу менеджменту, власного приватним фірмам, тобто перехід від бюрократичного стилю керівництва до більшої гнучкості і застосування нових ефективних державно-управлінських технологій;
- введення в державний сектор конкуренції, розуміння суперництва як ключового чинника зниження витрат надання послуг та підвищення їх якості;
- використання техніки проведення тендерів та укладання контрактів з державними службовцями;
- підвищення ефективності за рахунок використання контрактних відносин як всередині державного сектора, так і з приватними юридичними особами;
- практичний і професійний менеджмент, що включає державний контроль та регламентоване підпорядкування;
- підпорядкування вимагає ясного встановлення відповідальності за державно-управлінські рішення та виконані дії;
- впровадження процесно-орієнтованого управління орієнтованого на результат, що передбачає затвердження стандартів формування

цілей, результатів і ефективності функціонування підрозділів, чіткого визначення цілей, завдань та індикаторів успішності їх виконання;

- просування по службі, розподіл ресурсів і винагород у відповідності з рівнем досягнення та внеском у підвищення ефективності;

Таким чином, якщо традиційний підхід до здійснення державного управління характеризується використанням централізованого контролю, директивного стилю прийняття рішень, закритістю, одноманітністю, інтегрованістю функцій, дефіцитним фінансуванням, то інноваційний підхід до модернізації системи державного управління характеризується наступними ознаками:

- демократичне і децентралізоване прийняття рішень;
- участь адміністративного персоналу всіх рівнів у прийнятті рішень;
- участь громадськості в розробці та прийнятті стратегічних програмних документів;

- підзвітність перед громадськістю;
- продукти і послуги визначаються попитом;
- залежність фінансування від функцій і кількісно вимірюваних результатів;

- управління процесами і ресурсами;
- визначення основних і неосновних функцій;
- змішаний ринок надання послуг;
- змішані джерела фінансування;
- цільове і гнучке використання ресурсів;
- відкритий конкурс;
- підвищення по службі в залежності від результатів.

Потрібно зазначити, що практика впровадження інноваційних технологій в діяльність органів публічної влади сучасних демократичних держав показала досить хороші результати, що відзначилось на загальній ефективності державного управління, а також на функціональній якості та ініціативності державних службовців.

Цілком очевидно, що інноваційні технології в системі державного управління значною мірою акцентують увагу на орієнтації органів державної влади на інтереси громадянського суспільства та враховують позицію населення як споживача державних послуг. Найважливішою концептуальною складовою інноваційного підходу до модернізації системи державного управління є впровадження в органах виконавчої влади принципів і процедур управління за результатами, що передбачає:

- 1) оптимізацію організаційної структури державного управління на основі виключення зайвих ланок і мінімізації витрат на здійснення державно-управлінських функцій;

- 2) освоєння сучасних технологій державно-управлінської діяльності на основі використання комп'ютерно-інформаційних мереж;
- 3) створення умов для ефективного використання інформаційних ресурсів у діяльності органів державного управління;
- 4) де бюрократизації діяльності всіх рівнів і ланок державної служби;
- 5) підвищення попиту на креативність;
- 6) активне використання наукових знань та інноваційних способів дії, що охоплюють широкий діапазон від формулювання нової ідеї до розробки творчого рішення і його практичної реалізації.

Таким чином, сучасна парадигма модернізації системи державного управління, що базується на постулатах «нового публічного управління», вимагає впровадження в практику державного управління не просто ринкових, але й інноваційних методів і технологій управління, що призведе до накопичення нових властивостей (флуктуацій) у системі державного управління. Її впровадження зажадає глобальної зміни існуючої моделі системи державного управління, яка спроможна відновити конкурентоспроможність національній економічній системі, що розвивається за інноваційним сценарієм і забезпечує високу якість життя населення.

УДК 141.7:342.22:32.019.5

Краснокутський О. В.,
д-р філос. наук, доцент,
ЗНУ, м. Запоріжжя, Україна

ІДЕОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Успішне реформування публічного управління та адміністрування в сучасній Україні, в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів, передбачає відповідне ідеологічне забезпечення.

Перспективи розвитку України як суверенної, незалежної держави, розбудови молодого державного організму й водночас публічного управління та адміністрування в цілому тісно пов'язані з таким соціокультурним явищем, як ідеологія державотворення.

Вважаємо, що досягнути сутність ідеологічних явищ, ідеології державотворення зокрема, можливо лише на основі розуміння діалектики соціального буття та суспільної свідомості, її основних форм, на шляхах осмислення свідомості, що, виступаючи як єдине ціле

по відношенню до буття, в межах цієї цілісності має складний, багаторівневий характер.

Як важливий структуроутворюючий елемент суспільної свідомості, практична свідомість має два провідні рівні. Нижній її рівень утворює «здоровий глузд» – погляди людей на оточуючу дійсність і самих себе, що стихійно формуються під впливом повсякденного досвіду, і, оволодіваючи їх свідомістю, стають підґрунтям практичної діяльності. Вищий рівень практичної свідомості формує ідеологія як систематизоване, теоретично обґрунтоване духовне відбиття об'єктивної реальності, сукупність теоретично обґрунтованих ідей і поглядів на ту ж оточуючу дійсність і самого себе, які сприймаються суб'єктом як правильні й потрібні у вирішенні тих чи інших завдань практики. Таким чином, ідеологія постає як теоретично обґрунтована практична свідомість.

Відповідно до запропонованої концептуалізації ідеологічного явища та основних форм практичної діяльності є правомірним виділяти такі структуроутворюючі елементи системи ідеології: виробництва матеріальних благ, соціально-перетворюючої діяльності, та наукового експерименту. Ідеологія соціально-перетворюючої діяльності може включати в себе якості структуроутворюючих елементів ідеологію державотворення, вдосконалення суспільних відносин тощо.

Приступаючи до пошуку надійного механізму вдосконалення ідеології державотворення, а разом із тим і реформування публічного управління та адміністрування, ми, перш за все, маємо зрозуміти ті обставини, що склалися на сьогодні. Сьогоднішньому стану ідеології державотворення нашого суспільства властиві такі основні характерні риси: 1) відсутність чітко вираженої спрямованості розвитку суспільства; 2) існування когнітивного державотворчо-ідеологічного дисонансу; 3) фрагментарність державотворчо-ідеологічного поля й різноплановість його напрямків; 4) зростання соціального песимізму; 5) існування синдрому дива; 6) певна кваліть, розпорошеність у просторі й часі, безсистемність ідеологічно-державотворчої діяльності, відсутність у ній чіткого ядра, «мозкового центру», специфічної національної «фабрики державотворчої думки», де б відбувалась генерація та провадження такої діяльності; 7) недосконалість формату державотворчо-ідеологічної взаємодії, другої її форматної лінії (переважно асиметричний зворотній вплив правосвідомості на політичну свідомість у межах відповідної духовної матриці); 8) просування на перший план у суб'єктності державотворчої ідеології носіїв державної влади та відхід на другі плани інших суб'єктів цієї ідеології, й передусім широких народних мас; 9) укорінення в ідеальних об'рях

суспільства ілюзорного державотворчо-ідеологічного кластеру, відособлення іншого, вищого та більш визначального – наукового, внаслідок чого духовні сили ідеології державотворення залишаються сповна не задіяними, а її державотворчий потенціал – невикористаним; 10) зростання радикалізму.

Основними чинниками оптимізації розвитку ідеології державотворення й водночас процесів реформування публічного управління та адміністрування в сучасній Україні можуть стати: 1) «теоретичний» блок – творення відповідної метатеорії як єдиної теорії суспільства, держави й державотворення, публічного управління та адміністрування; 2) «культурний» блок – підвищення рівня політичної та правової культури, з одного боку, відповідальності державно-владних структур, ключових суб'єктів публічного управління та адміністрування, з іншого; 3) «організаційний» – формування ефективної системи агітаційно-пропагандистських заходів щодо поширення й ствердження в практичній свідомості мас теоретичних напрацювань державотворчого змісту; розробка й практична реалізація конкретних програм-символів незалежної України; вихід на історичну авансцену блоку партій соціального прогресу, котрі спроможні взятися за справу оновлення державотворчої ідеології; підготовка до державотворчих справ молодих поколінь громадян, усебічний розвиток, ґрунтовна освіта, патріотичне виховання дітей та молоді як майбутніх повноцінних носіїв ідеології державотворення; 4) «економічний» – удосконалення структури власності на знаряддя праці й засоби виробництва, що створить умови для найшвидшого формування означеної партійної конструкції; 5) «духовний» блок, що передбачає системне утвердження в суспільстві трьох християнських чеснот – віри, надії та любові, перенесення цієї тріади в державотворчу, публічно-управлінську площину.

УДК 316 321.7

Каменська Т. Г.,

*д-р соціол. наук, професор, професор кафедри,
ОНУ, імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна*

СОЦІАЛЬНА СОЛІДАРНІСТЬ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасній Україні ми стикаємось із проявами того, що називаємо термінами «гібридність», «маргіналізація», взагалі невідповідність,

неузгодженість у діях окремих суб'єктів, чи в діях та декларативних висловлюваннях, у назвах та явищах, процесах. Наприклад, називали військову операцію «АТО», та за цим стояли зовсім інші події. Проголошується боротьба з корупцією, але остання лише поширюється. Виходить, що номінальна складова багатьох явищ та процесів тримає у тіні їх дійсні характеристики. І що особливо проблематично для нашого суспільства – це те, що не лише за офіційними назвами, а й за заборонами формуються неконтрольовані взаємодії. Ми можемо стверджувати, що сьогодні в Україні склалися умови для різноманітних консенсусів, як очевидних, так і прихованих.

На цьому етапі ми припускаємо, що в українському суспільстві активно проявляється процес оформлення окремих соціально солідаризованих груп. Під соціальною солідарністю ми розуміємо встановлення як мовчазливого, так і проголошеного консенсусу між людьми, групами та спільнотами стосовно того чи іншого факту, дії, процесу. Це цілий комплекс збігів, навіть узгоджень, людських думок, волевиявлень, бажань, цінностей, стереотипів поведінки, в яких вгадується (чи відкрито присутня) єдність.

За Е. Дюркгеймом, солідарність еволюціонує разом із суспільством. Органічна й механічна солідарності реконструюються в інші підвиди такої єдності. Складність сучасного соціального устрою приводить і до складних форм людської згоди.

Як можна спостерігати у сучасних умовах в Україні, соціальна солідарність є своєрідним лакмусовим папірцем для виявлення не декларативного, а реального ставлення громадян до влади. Якщо в суспільстві зусилля влади збігаються з настроєм громадян, то можна говорити про наявність підтримки народом курсу діючої влади, про участь громадян в реформах, про співпрацю керівництва з виконавцями директив і т. п. Але якщо люди починають солідаризуватися не на підґрунті законодавчих ініціатив, а лунає широка критика знизу, люди між собою (на рівні чуток, анекдотів, сатири) негативно висловлюються про владу, таку ситуацію треба вивчати, контролювати та виправляти.

Безумовно, ситуацію соціальної солідарності паралельно владі можна відстежувати та утримувати в допустимих межах, щоб не сталося «вибуху». Для цього існують: внутрішні спецслужби, соціологічні дослідження, спілкування політиків з виборцями, інтерактивні взаємодії ЗМІ з аудиторіями, політична сатира та інше.

Розвиненість сучасних засобів комунікації ускладнює процес контролю не лише за реагуванням суспільства на дії влади, але й на вплив зовні на відносини між владою та громадянами. Ці нові виклики вимагають, щоб влада більш приховано спостерігала за суспільством і

якомога відкритіше демонструвала свої досягнення, піклування про народ. Порівняно не так давно з'явився в сучасній політиці та управлінні інститут прес-секретарів, призначений для формування думок, смислів, сприянь.

Але не увійшли ще в історію приклади, коли влада приховує виявлення того, що живе в скритому суспільному організмі, в стосунках, які люди довіряють лише близьким, однодумцям. Апарат насилля нікуди не подівся, а індивідуалізовані суспільства сформували у сучасних громадян на генетичному рівні внутрішню цензуру. Люди стали розумніше поводитися з владою. Історичні факти наслідків боротьби з владою роблять службовців різних рівнів конформними, адаптивними, гнучкими, стриманими. Лише в статусі депутатів Верховної Ради (з гарантованою недоторканістю) можна собі дозволити критику. Іншим краще пристосовуватися. Але за стриманістю окремих груп і приховується солідарність окремих соціальних груп, спільностей. Це новий вид соціальної солідарності, якого немає у Е. Дюркгейма. Часто солідарність під тиском незгоди з владою витісняється в очікування, і ці очікування експлуатуються політиками у передвиборчих обіцянках. Як приклад – постійні використання мовного питання в Україні.

Безумовно, солідарність є важливою складовою суспільства. Недарма солідарність є одним з шостих принципів Хартії Європейського союзу про основні права.

УДК 351.72:314.12(043.2)

Дерега В. В.,

канд. політ. наук, доцент,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ ВПЛИВУ НА НАРОДЖУВАНІСТЬ

Кризові явища в сфері демографічного розвитку привертають увагу науковців та широкого загалу громадськості до питання ефективності важелів впливу на демографічну ситуацію, зокрема на народжуваність. З кризою пов'язуються такі тенденції, як скорочення чисельності населення, його загальне старіння, зменшення розміру домогосподарств, зростання ролі імміграції як основного джерела поповнення населення тощо. Ці тенденції актуальні як для країн Європейського союзу, так і для України.

Одним з найпоширеніших засобів впливу на народжуваність є фінансові або соціально-економічні механізми. Ці методи досить різноманітні і пов'язані передусім з матеріальною підтримкою сімей, наданням послуг, законодавчим гарантуванням зайнятості батькам, що мають дітей. Вони включають: періодичні виплати на дитину певного віку, одноразові фіксовані виплати при народженні дитини, податкові пільги, пільгове кредитування, відпустка по догляду за дитиною, послуги дошкільних закладів, гнучкі форми зайнятості, пільгове медичне обслуговування, мережа послуг по догляду за дітьми тощо.

Незважаючи на різноманітність методів, існують сумніви щодо їх ефективності, що підтверджується результатами багатьох досліджень. Так, наприклад, аналіз даних по 16 країнам OECD за 20-річний період, що розглядав всі форми підтримки сімей з дітьми, свідчить про те, що для країн з аномально низькою народжуваністю ($TFR = 1,3$ і нижче) немає нічого неможливого в тому, щоб підняти її до $TFR = 1,5$, у той час як досягнути рівня простого відтворення населення практично неможливо. Дослідження єдині в тому, що позитивний ефект досягається, але дуже не значною мірою.

Вплив демографічних факторів на формування та реалізацію сімейної політики виявляється на практичному рівні у збільшенні витрат на соціальну сферу в цілому, розширення послуг для сімей з дітьми та збільшенні виплат, гарантування зайнятості батькам тощо. Однак, результати наукових доробок західних науковців демонструють недостатню ефективність вказаних важелів. Це означає, що виключно соціально-економічні заходи не можуть вирішити всіх проблем у досліджуваній сфері. Зважаючи на ціннісне підґрунтя кризи інституту сім'ї, корені вирішення проблем варто шукати не тільки в економічних засадах матеріальної підтримки сімей, але й духовно-ціннісних.

В Україні нормативною основою державних виплат при народженні дитини і до досягнення нею певного віку став прийнятий у 1992 році Закон «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Акт встановив гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми шляхом надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів та віку дітей, і був спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення. Відповідно до Закону, починаючи з 2000 р. було встановлено більш високі розміри матеріальної підтримки різних категорій сімей.

Перше значне зростання одноразової допомоги при народженні дитини – більш, ніж удесятеро у порівнянні із попереднім роком, відбулось у 2005 р. Наприкінці 2009 р. допомогу було прив'язано до прожиткового мінімуму замість надання фіксованої суми. У 2011 року

до ЗУ «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» були внесені зміни, які передбачили, зокрема, кратний 120 розмірам прожиткового мінімуму – на третю і кожен наступну дитину. Результатом цих заходів можна вважати те, що загальний коефіцієнт народжуваності зріс з 1,211 особи в 2004 р. до 1,531 особи у 2012 р. Ці цифри свідчать про те, що вплив відбувся, але навіть до рівня простого відтворення населення – 2,1 особи не збільшилися. До того ж, проблематичним є питання про те, на які категорії населення грошова допомога впливає найбільше.

Для адекватної оцінки впливу допомоги при народженні дитини на демографічну ситуацію, потрібно аналізувати її наслідки з різних точок зору. Незважаючи на певні досягнення у сфері демографічної ситуації, є і негативні наслідки відповідної політики, викликані в першу чергу значним обсягом допомоги у порівнянні з соціальними індикаторами та показниками економічного розвитку в Україні. До того ж, неправомірним є обмеження політики заохочення народжуваності тільки матеріальними важелями, якими є державна допомога при народженні дитини. Ціннісні причини кризи зумовлюють недостатню ефективність соціально-економічних методів її вирішення, зокрема тих, що прямо впливають на народжуваність.

УДК 35.072.22:340.134(477)(043.2)

Бондар Г. Л.,

канд. політ. наук, доцент,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ, ЩО СПРИЯЄ ПОШИРЕННЮ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Державне управління має ґрунтуватися на принципах верховенства права, рівності громадян перед законом, чесності та прозорості влади, а його пріоритетом повинен стати захист прав, свобод і законних інтересів громадян, національних інтересів України, одним з найважливіших серед яких є боротьба з такою потужною внутрішньою загрозою як корупція в органах державної влади. Ефективне державне управління вимагає послідовної антикорупційної політики, яка повинна здійснюватись шляхом: обмеження контролюючо-регуляторних функцій держави, мотивації працівників державних органів до сумлінної праці, забезпечення невідворотності покарання за корупційні правопорушення. Згадані можливості забезпечуються Конституцією,

законами та нормативно-правовими актами держави. Однак наразі в українському законодавстві існує багато прогалин, подекуди штучно створених представниками влади для зловживання владою, покривання корупції, обмеження ролі громадянського суспільства в контролі над діяльністю органів державної влади та згортання демократичних процесів у державі. Спостерігається крайня зацікавленість у розвитку саме такого сценарію подій зі сторони Президента, Верховної Ради (з пропрезидентською більшістю) та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Досліджуючи питання дотримання демократичних цінностей та принципів щодо вимоги електронного декларування для антикорупціонерів, спостерігаємо зворотний процес такої ж принципності щодо осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Одним з прикладів цього є позиція НАЗК відповідно до якої ним було розроблено законопроект, який було подано на затвердження Кабінету міністрів України, в якому пропонується дозволити всім правоохоронцям, які відряджаються в зону АТО, не подавати декларації. Також НАЗК пропонує закрити інформацію про населений пункт, у якому декларант володіє майном, та багато іншої інформації, що наразі доступна громадськості.

Наразі активісти судяться з СБУ та військовою прокуратурою. Причиною стало те, що СБУ закрило доступ до електронних декларацій своїх працівників, мотивуючи своє рішення тим, що всі вони здійснюють оперативну роботу, яка не стосується посади і здійснюваних робіт (авт.), а військова прокуратура приховала декларації 72 військових прокурорів, у тому числі керівництва, «у якості заходу безпеки». Є у згаданому проекті і вимога *не показувати в публічному доступі декларації займану посаду декларанта* або посаду, на яку він/вона претендують.

Крім того, НАЗК хоче розширити повноваження щодо отримання інформації та безперешкодно отримувати банківську таємницю. Наразі вони можуть це робити через суд, який і має виступати фільтром для уникнення зловживань. Така ж процедура діє і для НАБУ та інших правоохоронців.

У законопроекті існує також ряд норм, які суперечать демократичним принципам і сприятимуть корупції, серед яких: дозволити визнати відрядження як поважну причину для несвоєчасного подання декларації. Також, НАЗК пропонує не звільняти покараних адміністративним стягненням за корупцію держслужбовців, якщо суд при визначенні покарання не застосує покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади.

Розкриваючи проблеми зловживання осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та

корупції, варто згадати і бажання представників влади запровадити в Україні так зване «нульове» декларування. У Верховній Раді зареєстрували пакет законопроектів, від БПП, що пропонують легалізувати корупційно отримані доходи, а також звільнити чиновників від відповідальності за неправдиву декларацію.

Головна ідея – запровадити так зване добровільне «нульове» декларування, що дозволить подати таємну декларацію про нелегально отримані доходи чи майно та звільнитися від відповідальності. У разі ухвалення цих законопроектів НАБУ доведеться закрити всі кримінальні провадження, які вони зараз ведуть, щодо незаконного збагачення ТОП-чиновників.

Особлива процедура визначена для декларування грошей. Декларанти зможуть перераховувати кошти на рахунки в українських банках і сплачувати за них 2,5 % податку або ж переказати гроші з іноземних банків на спецрахунки в Україні та нічого не сплачувати. Крім того таким декларантам пропонується також повертати повну вартість вкладень Фондом гарантування вкладів, тоді як зараз відшкодування вкладів громадянам здійснюється в граничному розмірі, встановленому на день виведення банку з ринку. Таким декларантам хочуть гарантувати, що все задеклароване буде визнаватися як набуте без порушення законодавства, за умови сплати податку. Окремо передбачається звільнити декларантів від обов'язку щодо надання інформації про джерела походження майна та грошей, вказаних у добровільній декларації.

Державні органи повинні будуть зберігати таємницю щодо інформації, вказаної у декларації. Зазначена у цій таємній декларації інформація, як і вона сама, не зможе бути доказом чи джерелом для встановлення обставин вчинення будь-якого адміністративного чи кримінального правопорушення. Також законопроект передбачає видачу державного сертифікату конфіденційності, в якому зазначається, що суб'єкту декларування надаються всі згадані гарантії. Відповідно до діючого наразі законодавства, усе майно, набуте чиновником після квітня 2015 року і не підтверджене офіційним доходом, є предметом незаконного збагачення, що тягне кримінальну відповідальність на строк до 5 років з конфіскацією.

Новий законопроект це унеможливить, адже пропонується виключати з-під добровільного декларування ті об'єкти, за якими буде судове рішення про набуття, створення чи отримання в наслідок корупційного правопорушення. Усі чиновники зможуть подати ще одну добровільну таємну декларацію, яку не можна буде використати у якості доказу, проте можна буде успішно використати, аби не пояснювати ні НАЗК, ні НАБУ джерела своїх статків.

Також в Україні є ціла категорія ТОП-керівників, причетних до розподілу бюджетних коштів, яких закон не змушує подавати декларацію взагалі. Наприклад, це очільники великих акціонерних товариств, які повністю або частково належать державі. До таких відносяться відомі через гучні корупційні скандали Державна продовольчо-зернова корпорація України (ДПЗКУ), Запорізький титано-магнієвий комбінат (ЗТМК), Турбоатом, Укртрансгаз, Надра України, Укргазвидобування та багато інших.

Отже, ефективне державне управління вимагає послідовної антикорупційної політики, яка повинна здійснюватись шляхом: обмеження контрольно-регуляторних функцій держави, мотивації працівників державних органів до сумлінної праці, забезпечення невідворотності покарання за корупційні правопорушення. Наразі в українському законодавстві існує багато прогалин, подекуди штучно створених представниками влади для зловживання владою, прикриття корупції, обмеження ролі громадянського суспільства в контролі над діяльністю органів державної влади та згортання демократичних процесів у державі.

УДК 332.87-027.21(043.2)

Сорока С. В.,
д-р наук з держ. упр., професор,
Гусєва О. В.,
аспірант,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Одним із найбільш проблемних секторів розвитку сучасної економіки України є житлово-комунальне господарство, особливо що стосується збільшення ефективності галузі у цілому та окремих її складових, зокрема удосконалення механізмів державного управління галуззю, реформування системи підприємств та організацій, що здійснюють управління об'єктами ЖКГ, підвищення конкурентоспроможності ЖКГ, покращення якості житлово-комунальних послуг та ін. Відсутність реформ у галузі ЖКГ призвело до того, що житлово-комунальні підприємства неспроможні ефективно працювати в ринкових умовах, і, відповідно, якість надання послуг знаходиться на неналежному рівні. Тому, насамперед, потрібно визначити сутність, структуру та особливості ЖКГ.

Узагальнюючи підходи до тлумачення поняття ЖКГ, автор дійшов висновку що у реаліях сьогодення термін «житлово-комунальне господарство» слід трактувати як соціально важливу сукупність видів діяльності, яка в повному обсязі забезпечує першочергові життєві потреби населення у житлово-комунальних послугах, потреби підприємств та організацій у комунальних послугах, суттєво впливає на створення необхідних умов для ефективного та надійного функціонування господарського комплексу відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів. З позиції вищевикладеного можна стверджувати, що житлово-комунальне господарство є сукупністю видів діяльності, яка має системний характер і спрямована на задоволення суспільних потреб, функціонування господарського комплексу, задоволення комунально-побутових потреб споживачів відповідно до нормативів і національних стандартів, підтримка у належному стані житлових будинків і нежитлових приміщень, що задовольняють потреби цих споживачів.

Виходячи з вищенаведеного, характерними ознаками ЖКГ є: 1) спрямування на забезпечення санітарно-гігієнічних і безпечних умов життя, першочергових потреб суспільства, на утримання у належному стані будинків, споруд, житлових і нежитлових приміщень, на функціонування господарського комплексу; 2) системний характер видів діяльності, що базується на відповідних нормативах і національних стандартах.

Рис. 1.1. Структура житлово-комунального господарства України

ЖКГ включає житловий фонд, комунальні підприємства та підприємства міського благоустрою у системі міського господарства

(рис. 1.1) та представлене на ринку послуг підприємствами та організаціями соціальної і виробничої сфери.

Однією з ключових сукупностей видів діяльності ЖКГ є житлове господарство, яке є частиною економіки країни, що забезпечує утримання та функціонування в належному стані житлового фонду (сукупності житлових та допоміжних приміщень). Функціональне призначення житлового господарства – створення належних санітарно-побутових умов для проживання населення.

Також значною складовою ЖКГ є комунальне господарство – комплекс підприємств, організацій і споруд, які обслуговують матеріально-побутові потреби населення.

Разом із житловим та комунальним господарствами до складу ЖКГ входить і благоустрій територій населених пунктів, що включає в себе проведення робіт з облаштування територій вулиць, доріг, тротуарів та внутрішньо кварталних проїздів, догляд за зеленими насадженнями та озеленення, влаштування малих архітектурних форм, утримання пляжів місць, загального відпочинку, ритуальні послуги, забезпечення зовнішнього освітлення об'єктів благоустрою та інше.

Основною метою розвитку ЖКГ є розширення номенклатури та підвищення якості надання послуг. Основними шляхами досягнення цієї мети є раціоналізація та оптимізація територіального розміщення об'єктів житлово-комунального господарства, що передбачає врахування: відповідності розміщення об'єктів ЖКГ потребам споживачів; економії витрат праці та компактного розміщення елементів виробництва житлово-комунальних послуг; забезпечення планомірності, керованості процесів розміщення об'єктів, їх орієнтації на досягнення раціональної економічної ефективності господарської діяльності, що, у свою чергу, вимагає розробки стратегічних та тактичних завдань з боку державної влади на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях.

УДК 35.085:005.336.2/.5(043.2)

Тимофєєв С. П.,

*канд. наук з держ. упр., доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПИТАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ КАДРІВ В ОРГАНАХ ВЛАДИ

Підвищення ефективності діяльності державних органів у цілому здійснюється через їх кадрове забезпечення. Тому в сучасних умовах

все більшого значення набуває професіоналізація працівників державної служби. Могутній кадровий потенціал країни можливо утворити лише через формування дієвої державної політики щодо кадрового забезпечення.

Проблема продуктивного підвищення кваліфікації працівників державної служби та їх професіоналізації в умовах адаптації державних органів до стандартів Євросоюзу через надмірну політизацію та відсутність єдиних процедур вступу на державну службу вимагає нових підходів до процесу оцінювання рівня підготовки кадрів та актуалізує необхідність покращення системи підвищення кваліфікації та професійного навчання працівників державної служби.

Сучасні тенденції у сфері професійної підготовки державних службовців пов'язані з новою політикою щодо державної служби, її зміст полягає у наданні відповідних якісних, законодавчо правильних і нормативно обґрунтованих послуг для юридичних і фізичних осіб.

Практичний аспект професіоналізації полягає у набутті та вдосконаленні державними службовцями необхідних для професії та знань, вмінь та навичок, застосуванні їх у професійній діяльності.

Враховуючи необхідність, максимальної об'єктивної оцінки державного службовця і водночас зростання його відповідальності, доцільно покласти в основу системи оцінювання тестові методики та утворення центрів незалежного об'єктивного оцінювання державно-управлінського персоналу.

Дослідження сучасного стану системи професійної підготовки, зміни професійного спрямування та підвищення професійної компетентності працівників державної служби показує, що вона не в повній мірі відповідає вимогам сьогодення. Зокрема, потребують поліпшення та приведення до міжнародних норм стандарти якості форм і змісту навчання. Не втрачають актуальності питання працевлаштування випускників магістратур, створення умов для проходження ними державної служби та використання інтелектуального потенціалу, здобутого за час навчання.

Підвищення кваліфікації є одним з основних видів навчання державних службовців, що забезпечує його безперервність і актуальність протягом усієї трудової кар'єри.

Нейтральність та політична незаангажованість слугують задля гарантії отримання громадянами відповідних послуг незважаючи на їх політичні погляди. Нейтральність фактично виступає синонімом слів справедливість, рівність, неупередженість. Щоб досягти цього на практиці, професіоналізм, заслуги та компетенції працівників державної служби мають високо цінуватись та постійно вдосконалюватись.

Політичний нейтралітет державної служби (що відповідає принципу позапартійності державних службовців) це по-перше заборона відбору працівників до державних органів на основі їх політичних поглядів, по-друге це зобов'язання політичної нейтральності, якої мають дотримуватись державні службовці під час виконання ними своїх службових зобов'язань.

З досвіду роботи вітчизняної та зарубіжної державної служби сьогодні гостро виникає необхідність виділення в міністерствах «політичного блоку служби та політичного кабінету» (так звана патронатна служба), та блоку «професійної державної служби», очолюваного державним секретарем, який має бути призначеним на посаду на основі його професійності та захищатись законом відповідно.

Аналіз переліку посад державних службовців органів виконавчої влади та посадових осіб органів місцевого самоврядування, у яких призначення на посади згідно актів законодавства може здійснюватись без проведення конкурсу підтверджує те, що на всі керівні посади місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування призначення може здійснюватись без проведення конкурсу. Тобто, участь у конкурсі є обов'язковою умовою для державних службовців ланки спеціаліст – заступник керівника структурного підрозділу органу влади, які, в міру своїх повноважень, не можуть приймати ніяких управлінських рішень.

Необхідно внести відповідні зміни до актів законодавства щодо суттєвого зменшення посад в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, призначення на які може здійснюватися без проведення конкурсу та введення норми обов'язкового проходження процедури конкурсного відбору.

Окремими напрямками, які доцільно використати в загальній системі заходів щодо підвищення професіоналізму та компетенції державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування можуть бути:

1. Визначення та розвиток пріоритетних професійних якостей державних службовців у відповідності до європейських стандартів державної служби.

2. Для максимальної об'єктивності оцінки державних службовців в основу системи оцінювання доцільно покласти тестові методики та утворити центри незалежного об'єктивного оцінювання державно-управлінського персоналу.

3. Унормування обов'язкового набуття відповідного фаху для зайняття посад державних службовців, поступове поновлення складу

державними службовцями, які мають професійну освіту в галузі державного управління.

4. Внесення відповідних змін до актів законодавства щодо суттєвого зменшення посад в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, призначення на які може здійснюватися без проведення конкурсу. Запровадження єдиного порядку проведення конкурсів на основі складання відповідних професійних іспитів.

УДК [352:005.591.4](043.2)

Шульга А. А.,

*канд. наук з держ. упр., старший викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Наразі в Україні активно здійснюється реформування майже всіх сфер суспільного життя – від медицини до правосуддя, від освіти до територіальної організації влади. Мета будь-якої реформи – це зміна існуючого становища тієї чи іншої суспільної сфери на зовсім інше. При цьому процес здійснення реформування та кінцевий його результат не повинен становити загрози для суспільства та самої країни.

Сьогодні в усіх на вустах, окрім шокуючої медичної реформи, питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Із кожним роком, починаючи з 2015 р. темпи об'єднання територіальних громад зростають, більшість громадян дійсно прагнуть жити інакше. Проте мало хто говорить про законність такого об'єднання. Адже досі не прийняті відповідні зміни до Конституції України щодо децентралізації влади та ряд інших важливих законів України, зокрема нові Закони України «Про засади адміністративно-територіального устрою», «Про місцеве самоврядування», «Про службу в органах місцевого самоврядування» та ін. Створення конституційно-законодавчої основи слугуватиме міцним фундаментом для зміни сучасної системи управління, систематизації повноважень органів публічної влади, фінансування та зміни умов життя мешканців сіл, селищ та міст країни, в цілому. Однак, у

найближчий час затвердження відповідних законопроектів не стоїть у порядку денному роботи українського парламенту. Вважаємо, що вони і не будуть прийняті, оскільки деяким політичним силам вигідно затягувати реформування місцевого самоврядування з особисто-корисливих мотивів. Не потрібно також забувати і про існуючий конфлікт на Донбасі та анексію Автономної Республіки Крим, що мають значний вплив на внутрішньо-державницькі процеси та гальмують розвиток економіки країни, залучення зовнішніх інвестицій тощо. Все це порушує питання національної безпеки країни.

Національна безпека країни – це не просто захист важливих інтересів суспільства і держави в різних сферах життєдіяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз. Це, перш за все, законодавчо визначений стратегічний напрямок діяльності держави із сукупністю механізмів, методів і заходів для забезпечення безпеки країни та її населення з урахуванням існуючих ресурсів і можливостей. Окрім того, національна безпека – це здатність нації задовольняти потреби, необхідні для власного самозбереження, самовідтворення і самовдосконалення за умов не порушення існуючого суспільно-правового і морального становища в державі.

Здійснюючи реформування в країні, особливо коли це стосується зміни адміністративно-територіального устрою, перерозподілу публічної влади та потоків фінансування, у вітчизняних можновладців питання дотримання законності цих процесів повинно стояти на першому місці. Адже головним обов'язком держави є гарантування безпеки свого населення та створення безпечного простору для їх комфортного життя. Саме це закладено в ідею децентралізації публічної влади та формування спроможних територіальних громад. Однак, на практиці реформи швидко «крокують» без належної конституційно-правової регламентації, тим самим підриваючи національну безпеку України та ставлячи у глухий кут самих мешканців територіальних громад.

Ми не говоримо про відміну реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні з метою забезпечення національної безпеки держави. Наголос робиться саме на зміні підходу до процесів втілення цих змін, правильному розставленні задач і пріоритетів з урахуванням існуючих соціально-економічних умов та тих правових традицій, які вже склалися в Україні за роки її незалежності. Необхідно: 1) внести зміни до Конституції України та прийняти відповідні допоміжні законодавчі акти щодо децентралізації публічної влади та реформування місцевого самоврядування, вдосконалити положення інших правових актів у цій сфері; 2) встановити

чіткі механізми передачі новоствореним об'єднаним територіальним громадам права самостійного управління і розпорядження землями, які знаходяться за межами населених пунктів, але в межах громади, іншою комунальною власністю та фінансами; 3) скасувати дублювання повноважень органів місцевого самоврядування і органів державної влади різних рівнів; 4) систематично проводити дієву інформаційно-просвітницьку, роз'яснювальну та експертно-консультативну роботу серед громадськості з метою уникнення нерозуміння сучасних реформ або спекулювання ними. Ці заходи у комплексі будуть слугувати міцним оплотом у забезпеченні національної безпеки нашої країни.

УДК 341.24:[338.439.02-049.5](100)(043.2)

Лизаковски П.,

*канд. наук в сфере наук о безопасности, преподаватель,
Военно-морская академия им. Героев Вестерплатте, г. Гдиня, Польша*

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Право на безопасное питание есть неотделимым элементом прав человека на жизнь, достойную жизнедеятельность. Согласно с Всеобщей декларацией прав человека Организации Объединенных Наций, которая была принята 10 декабря 1948 года в Париже: «Каждый человек имеет право на жизнь, свободу и безопасность... имеет право на уровень жизни, обеспечивающий здоровье и благополучие для него и его семьи, включая питание, одежду, жилье, медицинскую помощь и необходимые социальные пособия, а также право на страхование на случай безработицы, болезни, нетрудоспособности, вдовства, старости или потери средств к существованию». Положения Декларации определяют пищу и питание как важный элемент в обеспечении права на надлежащий уровень жизни.

Одной из первых инициатив по регулированию международного продовольственного рынка является Codex Alimentarius – Кодекс Алиментариус – это свод пищевых международных стандартов, который был создан в 1963 году. Он содержит руководящие принципы Комиссии Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН (ФАО) и Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), а также предложения стран-членов. Кодекс действует в Европейском Союзе и в более чем 180 странах. Кодекс обеспечивает защиту

здоровья потребителей, улучшают международную торговлю продуктами питания и влияет на соблюдение принципов справедливой торговли. Нормы Кодекса используются инспекционными органами в ходе официальных проверок, научных конференций и предпринимателями агропродовольственной промышленности. Они являются основой для внедрения систем управления качеством на предприятиях пищевой промышленности. Принципы этого документа являются в тоже время рекомендациями и имплементируются в национальное законодательство посредством процесса легисляции.

Право на здоровое питание также регулируется Международным пактом об экономических, социальных и культурных правах, принятым в Нью-Йорке 19 декабря 1966 года. В статье 11, кроме права на питание как основного, раскрывается важный вопрос о международном сотрудничестве и индивидуальном подходе с целью усовершенствования методов производства, сохранения/консервации продуктов за счет использования научно-технических подходов и распределения продовольствия между странами-импортерами и экспортерами.

В ноябре 1996 года во время Всемирной встречи на высшем уровне по проблемам продовольствия в Риме, в которой приняли участие 185 стран представителей. Кроме глобальной проблемы обеспечения продовольством и его доступности, была представлена расширенная интерпретация продовольственной безопасности с введением качественного аспекта, касающегося таких пищевых характеристик, как безопасность, продовольственные предпочтения и ценности питания. Общая позиция включена в Римскую декларацию и План действий. Это был новый подход к проблеме, поскольку до сих пор учитывалась только проблема голода и нехватка продовольствия. Эти выводы на следующем Всемирном саммите в 2002 году оказали значительное влияние на эволюцию подхода к продовольственной безопасности. Были приняты «Добровольные руководящие принципы для содействия постепенному осуществлению права на надлежащее питание в связи с национальной продовольственной безопасностью», где особое внимание уделяется директиве о безопасности пищевых продуктов и защите потребителей. Кроме того, было указано, что необходимо создавать системы контроля продуктов, сводя к минимуму риск болезней, и разрабатывать стандарты, касающиеся качества и безопасности пищевых продуктов.

В 1997 году Европейская комиссия выдала «Зеленую книгу», в которой содержались основы продовольственного законодательства и предложения об улучшениях в этой области. Это стало началом создания Белой книги Европейской комиссии, в которой концентрировалось внимание на обеспечении высокого уровня продовольственной

безопасности и предоставление потребителям достоверной информации о продуктах. Зеленая книга способствовала новой политике, основанной на высоком стандарте продовольственной безопасности, доступности здоровых экологических продуктов, и охватывающей все государства-члены, внутренний рынок Европейского Союза и его границы.

В международных правовых документах обращается внимание на анализ рисков в сфере продовольственной безопасности, а также на обмен информацией об угрозах в данной области.

УДК 342.1:[323.2:316.325](4)(043.2)

Лізаковська С. В.,

канд. наук з держ. упр., доцент, викладач,

Воєнно-морська академія ім. Героїв Вестерплатте, м. Гдиня, Польща

ОСНОВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Правове забезпечення громадянського суспільства виступає невід'ємним елементом в процесі становлення інституцій, які передбачають активну участь громадян в процесі вирішення проблем та прийняті рішень на різних рівнях. Базуючись на міжнародних нормах, країни розробляють власні засади функціонування громадянського суспільства. Звернемо увагу лише на деякі документи з європейської нормативної бази. Серед міжнародних нормативно-правових актів варто звернути увагу на Білу Книгу Європейської Комісії, яка містить пропозиції до діяльності Європейського Союзу щодо зміцнення організацій громадянського суспільства і зменшення їхньої залежності від держави. У такому випадку, появі Білої книги передуватиме публікація відповідно Зеленої книги, мета якої – започаткувати консультаційний процес на європейському рівні.

Важливими документами є Хартія основних прав Європейського Союзу (після набуття чинності Лісабонського договору в 2009 році Хартія має таку ж юридичну силу, як договори Європейського Союзу), Кодекс належної практики громадської участі у процесі прийняття рішень, Кодекс належної адміністративної поведінки та Амстердамський договір Європейського Союзу.

Практичні рекомендації щодо того, які механізми необхідно запровадити задля кращого залучення громадськості окреслює Кодекс належної практики громадянської участі у процесі прийняття рішень,

який був ухвалений в жовтні 2009 року на Конференції міжнародних неурядових організацій. Кодекс належної практики визначив чотири рівні участі, залежно від ступеня її інтенсивності у процесі прийняття рішень: інформація; консультація; діалог; партнерство. Щодо партнерства, то це є найвищою формою громадської участі, яка передбачає спільну відповідальність на всіх етапах політичного процесу. Партнерство може здійснюватися в таких формах, як форуми за участю всіх зацікавлених сторін, аутсорсинг.

Доцільно зазначити, що Європейський парламент закликав інституції ЄС застосувати при підготовці міжінституційних угод і обов'язкових правил призначення представників громадянського суспільства методи організації та фінансування консультацій, які відповідають загальним принципам і мінімальним стандартам проведення консультацій із зацікавленими сторонами.

З ціллю забезпечення послідовного підходу до інституцій громадянського суспільства Рада Європи прийняла у 2007 році рекомендації щодо правового статусу неурядових організацій в Європі. Цей документ побудований на засадах, сформульованих у акті «Керівні принципи розвитку та укріплення недержавних громадських організацій в Європі», прийнятому Радою Європи у 1996 році, а також в «Основних принципах статусу неурядових організацій в Європі», запропонованих у 2002 році.

Основою розвитку громадянського суспільства виступають недержавні організації, тому і не дивно, що частина нормативних актів містить ряд пропозицій щодо їх розвитку. Комітет міністрів Ради Європи у рекомендації CM/Rec (2007) від 14 жовтня 2007 року визнав «важливий внесок неурядових організацій у розвиток і реалізацію демократії та прав людини, зокрема шляхом підвищення поінформованості населення, участі у громадському житті та забезпечення прозорості та підзвітності органів державної влади».

Таким чином, протягом останнього часу ідея громадянського суспільства поступово розвивається, змінюючи погляди громадян і органів влади на його роль і додаткову цінність в суспільстві. Багато років уряди країн вбачали в інституціях громадянського суспільства перешкоду, яка скоріше заважала діяльності органів влади, ніж чинила якийсь вплив на її користь. До поступової зміни поглядів у бік усвідомлення того, що громадянське суспільство є незамінним і цінним партнером влади, призвела необхідність зупинити спад довіри до державних інституцій і подолати дедалі ширший розрив між громадянами та органами влади. Ефективна співпраця громадянського суспільства з владою на основі імplementованих міжнародних норм допомагає оперативно вирішувати нагальні проблеми в державі, превентивно діяти та запобігати ризикам, які з'являються на державному, регіональному та локальному рівнях.

Шевчук В. В.,
канд. наук з держ. упр.,
МБМК, м. Миколаїв, Україна

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Одним із пріоритетних завдань реформування системи охорони здоров'я, є кадрове, фінансове та матеріальне забезпечення закладів охорони здоров'я щодо необхідності для задоволення потреб населення в медичній допомозі шляхом удосконалення кадрової політики. Загальний ліцензований обсяг підготовки інтернів і підвищення кваліфікації лікарів становить у середньому 40630 осіб на рік. Разом з тим, як стверджує вітчизняний фахівець О. В. Худоба: «Роль медичного працівника в забезпеченні населення якісною медичною допомогою важко переоцінити. Багато років вважалося, що в Україні формується надлишкова чисельність медичного персоналу. Це стало наслідком відповідної кадрової політики, що сприяла кадровому «дисбалансу» в забезпеченні лікувально-профілактичних закладів і «відтоку» кваліфікованих кадрів. На сьогодні спостерігається наростаюча та некерована міграція підготовленого медичного персоналу, у т. ч. в сусідні країни та за кордон. Україна є донором медичних кадрів для багатьох країн ЄС і США. Процеси міграції медичних працівників з країни мають необоротний характер і призводять до наростання кадрового дефіциту в галузі».

До сьогодні питання кадрового забезпечення державних посад і органів місцевого самоврядування обмежувалися рамками діяльності керівництва і служби кадрів адміністративного органу. При цьому критеріями профпридатності слугували рівень освіти, досвід виконання аналогічних функцій на попередніх місцях роботи, а також оцінка за реферат і результати тестування. Наразі зрозуміло, що позначені критерії не дозволяють виділити працівників із високим інтелектуальним потенціалом, що володіють інноваційним типом мислення. Так, наявність диплома (і навіть декількох дипломів) про освіту саме по собі вже не розглядається як достатній критерій освіченості, досвід роботи нічого не говорить про здатність до саморозвитку, реферати найчастіше представляють собою компіляцію відомих фактів. Доцільно було б, з точки зору ефективності розробити альтернативні способи оцінки інноваційного потенціалу кандидатів на

посади у структурі державної служби. У цілому кандидатів можна поділити на два типи:

- 1) самостійно сформовані особистості;
- 2) цілеспрямовано сформовані управлінські кадри.

У відношенні кандидатів першого типу акцентуємо увагу на двох оціночних критеріях, які рідко використовуються.

По-перше, це деякі нестандартні формальні показники, які ще себе не вичерпали. Наприклад, значущим є наявність ступеня магістра ділового адміністрування (МВА), а також документів про участь у короткострокових навчальних програмах, у тому числі зарубіжних, так само як і свідоцтв про нагороди і заохочення в різних конкурсах рівня вище регіонального.

По-друге, відповідним критерієм відбору кандидата на посаду державної служби можна визнати його участь у різних проектах.

Це можуть бути міжнародні, загальнодержавні, регіональні і місцеві конкурси грантів, робота за договором цивільно-правового характеру і будь-яка інша самостійна ініціатива, якщо вона грамотно оформлена (опублікована на веб-сайті, в наукових і суспільно-політичних виданнях), а ще краще – реалізована. Оцінка цілеспрямованого формування кадрів передбачає багаторічний персональний моніторинг, по суті – лонгітюдне дослідження, що значно знижує ризик потрапляння на службу недобросовісних працівників, а також збільшує частку тих, хто засвоїв ази нової ідеології. Природно, умовою реалізації цього моніторингу є наявність відповідної системи підготовки кадрів.

Важлива організаційно-технологічна інновація, яку належить використовувати у роботі департаменту – стратегічний підхід до формування кадрового резерву. До теперішнього часу в резерв включалися особи вже потенційно здатні до заняття посади. Зокрема, це були ті, хто не пройшов конкурсний відбір, але при цьому позитивно себе зарекомендував. Особливість же розглянутого підходу полягає в тому, що буде створена інформаційна база даних «Перспективний резерв управлінських кадрів», до якої увійдуть ініціативні молоді люди. Передбачається відстежувати їх життєву траєкторію і по можливості надавати їм підтримку з тим, щоб згодом отримати віддачу у вигляді високого людського потенціалу.

Наступною складовою інноваційної моделі розвитку системи охорони здоров'я є інноваційні структурні зміни:

– оптимізація організаційної структури системи охорони здоров'я на регіональному рівні шляхом введення нових функціональних підрозділів: громадська рада та рада зі стратегії;

– поділ функцій головного лікаря і менеджера охорони здоров'я. Історично склалося, що керівником лікувального закладу є лікар, який найчастіше не має відповідних компетенцій, знань і здібностей у вирішенні організаційних проблем, що вимагають застосування управлінських інструментів і технологій. Тому, функції головного лікаря і менеджера повинні бути розділені на лікувальні та адміністративні.

Саме це, на думку українських вчених М. М. Білинської та Т. П. Понченко, дозволить оптимізувати систему управління сферою охорони здоров'я, що у свою чергу сприятиме підвищенню рівня надання медичних послуг. Досягнути цієї мети, на їх думку, можна завдяки реалізації двох взаємопов'язаних напрямків: «Напрямок перший: якісне підвищення інтелектуальної складової менеджменту в охороні здоров'я – поступовий перехід від інтуїтивних, досвідчено-прагматичних методів управління галуззю до дійсно науково обґрунтованих методів і форм класичного менеджменту. Напрямок другий: формування і використання в державному управлінні галуззю якісно нового кадрового ресурсу менеджерів охорони здоров'я в сучасних умовах пріоритету економічних відносин у медицині».

Інноваційні процеси є досить специфічним, масштабним, складним і різноманітним за своїм змістом об'єктом управління, ефективний розвиток якого потребує використання спеціальних форм і методів управлінської взаємодії. У сучасних умовах корінного реформування економічної, організаційної і управлінської системи охорони здоров'я, коли нововведення стали необхідним елементом усіх структур від органів державного управління охороною здоров'я до лікувально-профілактичних закладів, використання ж інноваційного менеджменту стає вирішальним фактором їх конкурентоспроможності на ринку медичних послуг.

УДК 35.072.22(477)

Нонік В. В.,

*канд. юрид. наук, проректор з науково-педагогічної роботи,
юридичних та соціальних питань,
ЖДТУ, м. Житомир, Україна*

АКТУАЛІЗАЦІЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Актуальність дослідження проблем корупції в органах державної влади обумовлюється тим, що вона провокує й поглиблює суспільні

кризові явища, підриває імідж державної служби України, стримує її розвиток, негативно впливає на економічні процеси, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між владою і громадськістю, руйнує засади розбудови правової держави та громадянського суспільства, порушує принципи верховенства права, справедливості й рівності перед законом, відповідальності за вчинене діяння, чесної конкуренції. Надвисокий рівень корупції в Україні, який констатує глобальна антикорупційна організація Transparency International це наслідок загальних політичних, соціальних і економічних проблем нашої країни, це негативне явище цілком притаманно державі, яка перебуває у кризовому стані. У світовому *Індексі сприйняття корупції* (Corruption Perceptions Index) від Transparency International за 2016 рік Україна перебувала на 131 місці, 2015 – 130 місці, 2014 – 142 місці. В 2013 і 2012 роках знаходилась на 144 рядках. В 2011 році індекс опустився до 152 місця. Ситуація була краща у 2010 році – 134 місце, 2009 р. – 146 місце, 2008 р. – 134 місце, 2007 р. – 118 місце, 2006 р. – 99 місце, 2005 р. – 107 місце, 2004 р. – 122 місце, 2003 р. – 106 місце, 2002 р. – 85 місце, 2001 – 83 місце, 2000 – 87 місце, 1999 – 75 місце, 1998 – 69 місце.

Серед європейських країн Україна майже в усі роки визнавалася самою корумпованою – за це місце вона змагалася з Росією.

Тож, на сьогодні в Україні проблеми попередження і протидії корупції є одними з найактуальніших, оскільки масштаби її поширення становлять реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку.

Боротьба з корупцією є предметом пильної уваги інститутів держави, громадських організацій, засобів масової інформації, пересічних громадян. Антикорупційну спрямованість мають судова, податкова, адміністративна реформи, що реалізуються в Україні. Започаткована реформа кримінального судочинства, вдосконалюються механізми доступу громадян до публічної інформації та отримання безоплатної правової допомоги.

Актуальність дослідження посилюється потребою наукового обґрунтування та розробки механізмів попередження та протидії корупції в органах державної влади України. Це спонукає до впровадження системних заходів у цій сфері, а саме: удосконалення вітчизняного законодавства у контексті відповідності світовим антикорупційним стандартам; підвищення ефективності системи запобігання і протидії корупції; зниження рівня корупції у системі правоохоронних органів, інших органів державної влади та органів місце-

вого самоврядування; скорочення обсягів тіньової економіки; формування у громадськості активної позиції із запобігання і протидії корупції.

Характерною ознакою корупції є конфлікт між діями посадової особи та інтересами його роботодавця та інтересами суспільства.

Сучасна корупція в Україні є особливим різновидом корупції – корупцією кризового типу. З одного боку, вона породжена соціальною кризою в Україні, а з іншого – вона, будучи породженням кризи, створює *підґрунтя* для поглиблення кризи. Така корупція має здатність зводити нанівець будь-які реформи в країні, а також спричиняє відчуження України у світовому просторі. Ефективна протидія корупції значною мірою залежатиме від того, наскільки глибоко і повно суспільством буде зрозуміла філософія корупційного явища. Корупція давнє явище, її прояви мають місце в усіх сферах життєдіяльності людини та залежить від рівня культури суспільства, національного менталітету, правосвідомості, релігійних та етнічних традицій.

В наш час ситуація у сфері запобігання корупції характеризується з одного боку «ною» діяльністю органів державної влади з протидії корупції, а з іншого – наявності отриманих результатів. Проблема в тому, що процес попередження (профілактика) зачіпає досить широкий спектр суспільних відносин, в тому числі і в таких сферах суспільного життя, на які сучасне суспільство не може безпосередньо впливати. Найчастіше причинами корупційної поведінки є економічні причини. Цілком очевидно, що державна влада лише частково може впливати на економічні процеси в країнах особливо в умовах економічної кризи. Меншою мірою вона здатна впливати на культуру, складовою частиною якої є правова культура. Так, низький рівень правової культури, а якщо більш точно – правовий нігілізм – це пряма і безпосередня причина корупційного поведінки. Сама по собі профілактика корупції, якщо її розглядати в широкому розумінні – це система явищ і відносин суспільного життя, більшість з яких має історичний характер. Між тим в більш вузькому чи інструментальному сенсі профілактика корупції – система дієвих заходів, що застосовуються перш за все органами влади у тандемі з громадянським суспільством, це особлива спрямованість державної політики, до якої цілком можна застосовувати критерії об'єктивності та ефективності.

Хряпинський А. П.,
канд. юрид. наук, докторант,
НУЦЗУ, м. Харків, Україна

СПЕЦИФІКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Досягнення загальнонаціональних цілей можливе шляхом виокремлення та використання економічних, соціальних і політичних важелів розвитку регіонів країни, перш за все тих, які в змозі забезпечити економічне зростання і, за рахунок цього, вирішити соціальні проблеми населення, забезпечити зовнішню безпеку і територіальну цілісність країни.

У трактуванні державного регулювання територіального розвитку, у його структурі варто виділяти загальнонаціональну й регіональну складові. Якщо на національному рівні державне регулювання територіального розвитку здійснюється центральними органами державної влади щодо управління політичним, економічним і соціальним розвитком регіонів країни, то на субнаціональному рівні предметом державного регулювання виступає розвиток територіальних частин регіону.

Сутності державного регулювання на регіональному рівні повністю відповідають дві його мети:

- вирівнювання бюджетної забезпеченості в територіальному розрізі;
- сприяння розвитку відстаючих регіонів і оздоровленню регіональних економік.

Для здійснення ефективного державного регулювання територіального розвитку необхідні відповідні механізми їхньої реалізації, що дозволяють забезпечити збереження цілісності держави й урахувати особливості кожного регіону. Проблема об'єднання інтересів держави й її територіальних частин існує давно, тому вироблені деякі загальні принципи й конкретні механізми результативних дій у цій сфері. Однак якщо соціально-економічна політика країни в цілому ґрунтується на універсальних механізмах ринкової економіки, то державний устрій кожної країни, її регіональна політика й методи регулювання регіонального розвитку є більш індивідуальними.

При виборі методів здійснення державного регулювання територіального розвитку варто відрізнити державну підтримку в рамках ефективного ринкового простору від державного втручання в еко-

номіку, що спотворює конкуренцію й ставить господарюючих суб'єктів у свідомо нерівні умови. Тому щоб уникнути надмірного втручання держави в економіку повинні дотримуватися певні принципи. На основі аналізу спеціальної економічної літератури по регіональній проблематики, доцільно викласти їх у наступному вигляді:

- чіткий розподіл повноважень і відповідальності між рівнями управління в питаннях розробки й реалізації державної політики економічного й соціального розвитку;
- спрямованість на реалізацію загальнонаціональних інтересів, створення рівних умов для розвитку всіх регіонів;
- раціональне об'єднання державного управління з самостійністю регіонів;
- планомірність проведення намічених заходів;
- ресурсне забезпечення проведених заходів з метою їхньої ефективної реалізації.

Найважливіше значення в практиці територіального розвитку має визначення цілей. Важливо відзначити, що конкретизація останніх в умовах окремих країн у різні періоди часу відбувається по-різному. У кожній країні існують відносно процвітаючі й відсталі регіони, але є основні, загальні цілі, властиві державному регулюванню розвитку територій практично всіх без винятку країн, її що реалізують.

Так, цілі державного регулювання територіального розвитку можна ранжувати залежно від їхньої значимості. Головними, при цьому слід вважати наступні:

- створення й зміцнення єдиного економічного простору та забезпечення економічних, соціальних, правових і організаційних основ державності;
- відносне вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів;
- пріоритетний розвиток регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення для держави;
- максимальне використання природних, у т. ч. ресурсних особливостей регіонів;
- запобігання забрудненню навколишнього середовища, екологізація регіонального природокористування, комплексний екологічний захист регіонів тощо.

Таким чином, державне регулювання розвитку територій являє собою регіональний аспект різних напрямків загальнодержавного регулювання, покликаною враховувати специфіку регіонів. Тому цілі державного регулювання регіонального розвитку повинні представ-

ляти собою струнку систему, що складається з трьох груп підцілей: економічних, соціальних і політичних.

Зокрема, економічні цілі територіального розвитку визначаються як створення єдиного економічного простору з пріоритетним розвитком регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення.

Соціальні цілі прямо пов'язані з економічними цілями, вони характеризуються як вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів, забезпечення єдиних мінімальних соціальних стандартів і соціального захисту громадян незалежно від економічних можливостей регіонів. Інакше кажучи, держава зобов'язана взяти на себе регулювання розвитку регіонів з тим, щоб забезпечити рівний рівень життя населення, що проживає на тій чи іншій території.

Найважливішою політичною метою виступає захист і забезпечення інтересів держави в цілому, збереження єдності і територіальної цілісності країни.

УДК 351.84:327.39ЄС(043.2)

Макаренко І. О.,

канд. екон. наук, доцент,

Биченко Д. О.,

студент,

ННІ БТ «УАБС», СумДУ, м. Суми, Україна

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР

В умовах поширення ринкових провалів та екстерналій саме держава покликана боротися з соціальними, екологічними та економічними викликами у контексті просування ініціатив сталого розвитку, досягнення Цілей сталого розвитку ООН та відповідального ведення економічної діяльності. Державна політика у сфері корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) є важливим елементом управління як корпоративними, так і державними секторами економіки для виконання юридичних та моральних зобов'язань перед існуючими і майбутніми поколіннями.

Відповідно до керівних принципів Глобального договору ООН (ГД) державна політика у сфері КСВ не повинна зводитися лише до контролю та постановки задач перед підприємствами і банками для досягнення сталого розвитку чи відслідковування захисту прав

людини корпораціями, але й має вирішувати конкретні соціальні проблеми засобами багатостороннього діалогу стейкхолдерів та КСВ. Незважаючи на те, що Україна є учасником мережі ГД, державна підтримка КСВ ініціатив у корпоративному секторі, як і просування сталого розвитку засобами державної політики на національному рівні, залишається на низькому рівні.

Прийняття «Стратегії сталого розвитку Україна – 2020», Національної системи Цілей сталого розвитку ООН до 2030 р., поширення практики КСВ в окремих державних компаніях (НАЕК «Енергоатом») – є основними заходами у сфері державної підтримки КСВ в Україні. Разом з тим, цілісної політики та стратегії у сфері КСВ в Україні до цього часу не створено.

У контексті підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом важливого значення набуває запровадження не лише зони вільної торгівлі чи спільних економічних проєктів, але й імплементація європейських здобутків у сфері державного стимулювання КСВ. За визначенням Європейської Комісії КСВ – це відповідальність підприємств за їх вплив на суспільство. Державна влада може відігравати допоміжну роль через розумне поєднання добровільних ініціатив бізнесу та додаткового регулювання. Політика ЄС у сфері КСВ включає як заохочення компаній до дотримання міжнародно визнаних стандартів у сфері КСВ (ГД, Глобальної ініціативи зі звітності, ISO 26000, Всесвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку), так і посилення довіри до бізнесу, поліпшення процесів саморегулювання та спільного регулювання ініціатив зі сталого розвитку, покращення розкриття інформації про соціальну та екологічну інформацію компаній, подальша інтеграція КСВ в освіту, навчання та дослідження.

Серед 27 членів ЄС національна політика у сфері КСВ та плани її реалізації прийняті у 26 країнах. Окремі країни ЄС, зокрема Великобританія, Франція та Данія одними з перших долучилися до ініціатив. Наприклад, Закон про компанії (The Companies Act) у Великобританії встановлює вимогу щодо розкриття інформації про емісію парникових газів у щорічному звіті компанії. Другий закон Гренеля (The Grenelle II Act) у Франції вимагає від великих публічних та лістингових компаній звітувати за КСВ у щорічному звіті керівництва та з 2016 р. в обов'язковий спосіб закріплює розкриття інформації про зміни клімату. Понад 1100 найбільших компаній Данії мають звітувати за КСВ, особливо в частині змін клімату та дотримання прав людини у річній звітності. Іспанський Закон про сталий розвиток економіки (Spanish Sustainability economy Law (2011)) та Італійська політика з інвестицій та обов'язкового розкриття ESG-критеріїв (Mandatory

disclosure and investment policy 2012) встановлюють обов'язкові вимоги щодо розкриття нефінансової інформації пенсійними фондами.

У підсумку реалізації цих ініціатив за даними Глобальної ініціативи зі звітності за період 2000–2016 рр. 7600 найбільших компаній світу вже оприлюднили 27406 звітів, які тією чи іншою мірою розкривають зусилля компаній у сфері КСВ. Серед цих звітів 45 % (3747 організацій з 8238 звітами) становлять компанії ЄС. Поширенню ініціатив з КСВ серед компаній ЄС на рівні союзу сприяло і прийняття у 2014 р. Директиви 2014/95/ЄС про розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації деякими компаніями і групами зобов'язало країни-члени на найвищому законодавчому рівні приєднатися через механізми розкриття інформації зі сталого розвитку до виконання Стратегії «Європа – 2020». Директива 2014/95/ЄС містить доповнення до Директиви 2013/34/ЄС про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній, що мають бути транспоновані до національного законодавства країн-членів з 1 січня 2017 р. Вона передусім націлена на підвищення прозорості великих компаній ЄС щодо нефінансової інформації зі сталого розвитку, забезпечення її якості та співставності

Стратегія «Європа – 2020» та прийнята у відповідності з нею Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» є декларативними документами державної політики щодо досягнення енергоефективної, сталої, інноваційної та конкурентоспроможної економіки та соціальних і екологічних ініціатив. В Україні також здійснені окремі кроки щодо виконання Цілей сталого розвитку ООН та поширення КСВ і практик відповідального розкриття інформації компаніями перед стейкхолдерами. З ініціативи Уряду України була розроблена національна система Цілей сталого розвитку (86 завдань розвитку та 172 показники для моніторингу їх виконання) а 15 вересня 2017 р. було представлено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для їх досягнення. Разом з тим, прийнята Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», як безумовно позитивний крок у напрямі Цілей сталого розвитку, з огляду на відсутність детальних планів та звітів про її виконання складає враження декларативного документу та не створює основи для формування соціально-відповідального бізнесу. Брак системного бачення необхідності просування ініціатив з КСВ в Україні та відповідної національної політики, нерозвиненості її інституційного та інституціонального забезпечення на різних рівнях та політичної волі обумовили численні спроби з початку 90-х років у 2009, 2010, 2011–

2013, 2016 роках розробити та прийняти Національну стратегію КСВ в Україні. Наразі її розробка належить до одного з напрямів реформування національного інституціонального середовища, поширення ініціативи сталого розвитку в українському суспільстві засобами державного врядування.

Таким чином, держава у процесах формування середовища взаємодії бізнесу, публічних органів та громадських об'єднань на основі єдиної державної політики з КСВ має відігравати чільну роль з урахуванням євроінтеграційних ініціатив та кращої практики державного врядування у цій сфері.

УДК 35+352].08:316.346.32-053.6(043.2)

Верба С. М.,
старший викладач,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ТА СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Унаслідок революційних змін сьогодні в українському суспільстві відбувається процес зміни управлінських поколінь. За настанням біологічного віку та соціальних причин вирішувати нагальні проблеми державного розвитку належить передусім молоді. Залучення до системи управління молодих, професійно та морально підготовлених кадрів може стати одним із важливих чинників підвищення ефективності державного механізму.

У процесі формування нової генерації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, які здатні запроваджувати соціально-економічні, політичні реформи та забезпечувати сталий розвиток суспільства, особливого значення набуває процес розвитку фахових молодіжних організацій, предметна діяльність яких спрямована на особистісний та професійний розвиток молоді із кінцевим залученням її до державного управління та місцевого самоврядування.

Проблема залучення молоді до державної служби уперше була заявлена в Стратегії реформування системи державної служби в Україні, де вказувалось, що для запобігання рецидивам непрофесіоналізму та некомпетентності необхідно залучати на державну службу висококваліфікованих фахівців нової генерації. У щорічній доповіді про становище молоді в Україні «Нове покоління незалежної України

(1991–2001 роки)» в 2002 році була актуалізована проблема недостатньої участі молоді в процесах управління державою. У 2003 р. була затверджена Програма підготовки та залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, створення умов для її професійного зростання, яка окреслила основні напрями діяльності держави у напрямі відбору та залучення молоді до державного управління. Складовими цієї діяльності на сьогодні є:

- вимоги, яким мають відповідати молоді особи, що претендують на певну управлінську посаду – обдарована молодь, лідери молодіжних громадських організацій, переможці регіональних конкурсів серед студентів профільних вузів;

- організаційно-правові засоби виявлення управлінських здібностей – кадровий резерв, стажування;

- процедури та правила оцінки ділових та особистісних якостей претендентів – анкетування, характеристики-рекомендації, тестування, співбесіди.

У результаті сформованої практики до системного відбору потрапляють певні категорії молоді, які вже офіційно підтвердили свою перспективність для державного управління. Отже, складність завдань та функцій, покладених на органи державної влади, зумовлює необхідність формування нової управлінської еліти, залучення до системи державного управління молодих фахівців – кращих представників студентської молоді ВНЗ.

Необхідність залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, важливість навчання і виховання молодих управлінських кадрів обумовлена низкою чинників, головними серед яких є:

- активний процес адміністративної реформи і, внаслідок цього, активний процес децентралізації;

- суспільне життя, яке стає дедалі динамічнішим, потребує наявності у державній службі енергійних, мобільних, здатних ефективно здійснювати комунікації управлінців, котрі вміють легко адаптуватися до змін оточуючого середовища, схвалювати зважені управлінські рішення;

- саме молодь завжди швидко опановує нове, здатна активізувати найновіші знання, новітні технології державного управління, і, таким чином, значно підвищити його ефективність;

- необхідність зміни поколінь передбачає можливість наслідування прав і обов'язків у всіх сферах суспільного життя (зокрема, і у державному управлінні).

У напрямі становлення форм та методів роботи з молоддю щодо її залучення до державної служби та служби в органах місцевого

самоврядування необхідне подальше вдосконалення процесу планування та реалізації молодіжними організаціями у співпраці з органами влади, іншими суб'єктами молодіжної політики різноманітних програм, насамперед проведення навчання молоді в рамках «шкіл молодого державного службовця» і тематичних семінарів, організація конкурсів творчих та науково-практичних робіт серед молоді з висвітлення проблем державотворення, впровадження організаційно-діяльнісних ігор, які моделюють різноманітні соціальні утворення (державна, регіон, місто) з властивими їм процесами: громадсько-владними відносинами, механізмами державного управління, політичними процесами тощо. Можливим індикатором прояву управлінських можливостей молоді у сучасних умовах є виконання соціальних проєктів.

УДК 351.9(1-87)(043.2)

Малікіна О. А.,

старший викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

При загальній тенденції систем публічного управління до децентралізації та перерозподілу владних повноважень постали проблеми перерозподілу функцій між зовнішнім і внутрішнім контролем та виробленням у зв'язку з цим нових стандартів контрольної діяльності.

Світовий досвід свідчить, що справді дієвою є така система публічного управління, в якій забезпечується реалізація управлінських рішень завдяки ефективному контролю.

Зазначимо, що для здійснення контролю в публічному управлінні необхідно мати відповідні систему законодавства, яка регулює його організацію, та види інституцій і процедур його здійснення.

З метою вивчення і поширення позитивного досвіду в контрольній практиці зарубіжних країн у 1953р. створено неурядову організацію – Міжнародну організацію вищих контрольних органів (ІНТОСАІ), до якої входять контрольні органи 194 держав світу. Рахункова палата України є повноправним членом ІНТОСАІ з 1998 року. Основним завданням ІНТОСАІ є надання аудиторам усього світу можливості обміну інформацією, що становить спільний інтерес, а також інфор-

мацією щодо сучасних напрацювань у сфері аудиту та застосування професійних стандартів і найкращих методологій.

Аналізуючи зарубіжний досвід організації державного контролю розглянемо декілька моделей.

Канадська модель публічного управління характеризується сильною гілкою виконавчої влади, яка має достатньо свободи для діяльності, що надається парламентом країни. Вищим органом, який здійснює державний контроль у країні є її законодавчий орган – парламент. Законодавчою базою сфери державного контролю в Канаді є закон про фінансове управління, в якому наведені основні стандарти з контролю менеджменту та основні види такого контролю. Деталізацію цих стандартів відповідно до програми їх застосування здійснює Рада казначейства. До центральних державних органів, що займаються контрольною діяльністю окрім Ради казначейства належать також служба Генерального аудитора та комісія по державній службі. Комісія по державній службі займається переважно кадровими питаннями, пов'язаними з проходженням кар'єри державними службовцями.

Позитивним є той факт, що стандарти, розроблені Радою казначейства не несуть нав'язливого, штучного характеру для виконавців. Тут працює добре налагоджений зворотній зв'язок – проводяться відкриті семінари, обговорення з виконавчою владою удосконалення стандартів контрольної діяльності, які нерідко розробляються для здійснення спеціального контролю на замовлення окремих міністерств. Така гнучкість вносить позитивний динамізм у діяльність контрольних підрозділів, значно підвищуючи їх ефективність.

Найвищим державним органом Нідерландів, який здійснює контрольні функції є парламент країни. Основними законодавчими актами, на підставі яких проводиться контрольна діяльність є закон про бюджет та облік і Акт про національний добробут. Саме законом про бюджет та облік міністерству фінансів надаються права на розробку загальних положень щодо контролю менеджменту. Періодичний зовнішній контроль здійснює Аудиторський суд Нідерландів. Результати перевірок суду ґрунтуються на результатах внутрішнього контролю, який здійснюють власні підрозділи державних органів.

Система зовнішнього контролю країни базується на перевірках з боку Аудиторського суду Нідерландів. Перевірки суду ґрунтуються, у першу чергу, на звітах внутрішньої аудиторської служби міністерства, що контролюється. Перевіряється правильність та достатність наведених у звітах висновків щодо стану внутрішньої контрольної системи. Результат роботи оформлюється у вигляді доповідей суду для парламенту та уряду.

Особливістю організації системи державного контролю в Німеччині є відсутність централізованого підходу до вироблення стандартів та методик здійснення контрольної діяльності. Кожна державна структура має за обов'язок не тільки створити власну систему контролю, а й забезпечити її комплексом норм і стандартів. Такий підхід дозволяє кожній державній установі створити досить ефективну вузькоспеціалізовану систему контролю, яка перевіряє комплекс параметрів, необхідний для успішного функціонування цієї установи.

Досить великий вплив на систему публічного управління Німеччини має Федеральний Аудиторський Суд, до функцій якого віднесено здійснення зовнішнього контролю, перевірка ефективності локальних систем контролю у державних органах, вироблення рекомендацій по їх поліпшенню та виправленню виявлених помилок. Цей орган також готує доповіді для парламенту щодо стану контрольної діяльності у країні.

Треба зазначити, що в цій країні внутрішній контроль гармонійно поєднаний із зовнішнім та доповнює його. Хоча внутрішні аудитори не зобов'язані виконувати рекомендації Федерального аудиторського суду, вони звітують цій установі про свою діяльність, і на базі таких звітів суд проводить власні перевірки. Натомість система контролю менеджменту не включається до зовнішніх перевірок. Це можна вважати слабкою стороною контрольної системи Німеччини.

Система державного управління Швеції цікава тим, що має нечисленний склад міністерств, функції яких розподілені між різними незалежними від центрального уряду організаціями. Уряд контролюється парламентом та несе перед ним відповідальність за ефективність діяльності контрольних структур у згаданих організаціях та застосування ними стандартів й директив уряду щодо контролю. Весь спектр питань з контролю державної сфери управління у Швеції розподілено між трьома установами: Державною аудиторською службою (ДАС), Міністерством фінансів та Комітетом по звітах про виконання Державного бюджету. Згаданий комітет є частиною системи парламентського контролю й перевіряє державні витрати. Міністерство фінансів розробляє системи контролю фінансового обігу країни та несе відповідальність за їх функціонування. Основна ж доля аудиту адміністративної діяльності випадає на Державну аудиторську службу.

Доповіді, які готує ДАС за результатами перевірок, спрямовані, перш за все, організаціям, які перевіряються. Такий підхід дозволяє об'єкту контролю оперативно, без зайвого затягування, зреагувати на виявлені недоліки й застосувати надані рекомендації. Ефективність

зовнішнього контролю з боку ДАС зумовлена високим ступенем відкритості діяльності уряду та доступності практично всіх державних органів для перевірок.

Останнім часом відбувається доповнення звичайного напрямку перевірок – фінансової сфери новим комплексом вимог – контролем досягнення результатів та їх ефективності. До переліку особливостей діяльності ДАС можна додати і той факт, що аудитори не обмежуються лише приписами за результатами перевірок, а й співпрацюють з підконтрольними організаціями у напрямку виправлення виявлених недоліків, надають консультативну допомогу. Наряду з цим скорочується об'єм необхідних для проведення перевірок ресурсів. На нашу думку, такий підхід до здійснення зовнішнього контролю дуже корисно було б застосувати й контрольним структурам в Україні.

Таким чином необхідно підкреслити, що в публічному управлінні багатьох країн намітилась чітка тенденція до переходу від контролю за додержанням достатньо формалізованих процедур діяльності державних структур до контролю ефективності виконання окремих програм та проектів в сфері публічного управління.

А отже, саме диференційоване використання досвіду побудови контрольних систем провідних країн світу, тобто застосування окремих досягнень до певного вектору публічного управління дозволить підвищити його ефективність в цілому.

Стратегічні ж напрямки розвитку контрольної діяльності повинні визначатись напрямками розвитку самого публічного управління в Україні.

УДК 352.07(477-21-22)(043.2)

Гіржев А. О.,
аспірант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ СТВОРЕННЯ СПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах проведення в Україні реформи публічного управління (децентралізації) особливої актуальності набуває проблема науково-методологічного забезпечення здійснюваних реформ. Виникнення

нових процесів в державну управління зумовлює створення нових механізмів, які ще не достатньо досліджені науковцями. Оскільки створення спроможних територіальних громад являє собою один з найважливіших елементів здійснюваної децентралізації, вважаємо за доцільне розглянути механізм державного управління процесом створення спроможних громад в контексті його розміщення в системі механізмів державного управління.

Найбільш узагальнено механізм державного управління процесом створення спроможних громад можна визначити як систему, призначену для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням та спрямована на створення територіальних громад які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг.

З'ясувавши зміст категорії «механізм державного управління процесом створення спроможних громад» доцільно визначити, яке місце займає цей механізм в системі механізмів державного управління. Для цього необхідно розглянути існуючі наукові класифікації механізмів державного управління.

Слід зазначити, що в науковій літературі не існує єдиної думки щодо видів і класифікації механізмів державного управління. Зазвичай класифікація механізмів державного управління включає поділ механізмів державного управління за функціональним призначенням або за суб'єктом управління.

Зокрема на думку Н. Брюховецької, в залежності від проблеми і способу її вирішення шляхом застосування конкретного державного механізму управління, він може бути складним (комплексним) і включати в себе декілька самостійних механізмів. Комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів:

- економічного (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо);
- мотиваційного (сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоєфективної роботи);
- організаційного (об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування);

- політичного (механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо);
- правового (нормативно-правове забезпечення: закони і постанови Верховної Ради України (далі – ВРУ), укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів (далі – КМУ), а також методичні рекомендації та інструкції тощо).

Варто зазначити, що більшість вчених притримується аналогічної думки, а тому більшість класифікацій будуть дещо схожими між собою.

Зокрема Р. Ларіна, А. Владзимирський, О. Балуєва говорять про існування єдиної за своєю природою системи механізмів управління, яка включає економічні; мотиваційні; організаційні; правові механізми.

Н. Нижник і В. Олуйко вважають, що комплексний механізм державного управління являє собою систему економічних, мотиваційних, організаційних, політичних і правових механізмів.

В. Шевченко наголошує, що узагальнену класифікацію механізмів державного управління доцільно розглядати за функціональним призначенням (економічно-фінансові, інформаційно-аналітичні, організаційно-управлінські, соціально-політичні, правові, контрольні), за суб'єктами (на рівні органів законодавчої влади, на рівні Президента, на рівні органів виконавчої влади, на рівні органів судової влади, на рівні органів місцевого самоврядування) та об'єктами (загальнодержавні, регіональні, галузеві, територіальних громад, підприємств і організацій) управління.

Ми погоджуємося з думкою Н. Брюховецької та інших вчених стосовно комплексності деяких механізмів державного управління. Зокрема на нашу думку, механізм державного управління процесом створення спроможних громад містить в собі елементи економічного (найяскравішим прикладом є розширення кола місцевих податків та зборів у разі об'єднання територіальних громад – зокрема об'єднана територіальна громада отримує 60 % ПДФО), організаційного механізму (передбачає створення організаційної структури, яка повинна забезпечити належний рівень надання послуг), мотиваційного (передбачає подальше розширення матеріальної основи місцевого самоврядування та підвищення матеріального становища працівників органів місцевого самоврядування та органів державної влади на місцях), політичного (об'єднання територіальних громад та подальша децентралізація дасть змогу позитивно впливати на економічну, соціальну та інші види політики держави), правового (процес об'єднання громад базується на нормативно-правових актах основним з яких є Закон України «Про об'єднання територіальних громад»).

О. Коротич виокремлює класифікацію механізмів державного управління залежно від суб'єктів управління. Відповідно до цієї ознаки, в Україні механізми державного управління поділяються на такі, які здійснюються органами управління:

- вищого рівня (ВРУ, Президентом, КМУ);
- обласного рівня (обласними радами, обласними державними адміністраціями);
- районного рівня (районними радами, районними державними адміністраціями);
- місцевого рівня (міськими, селищними, сільськими радами).

Відповідно до класифікації О. Коротич механізм державного управління процесом створення спроможних громад можна також частково віднести до всіх перелічених видів, зокрема через те, що цей механізм здійснюється на всіх рівнях:

- на вищому рівні – ВРУ приймає відповідні закони, Президент вносить зміни в Конституцію України в контексті децентралізації влади, КМУ затверджує «Методику формування спроможних територіальних громад» та відповідно до цієї методики затверджує перспективні плани формування спроможних громад;

- на обласному – обласні державні адміністрації розробляють проекти перспективних планів формування територій громад згідно з методикою, обласні ради схвалюють проекти перспективних планів;

- на районному – полягає в передачі повноважень з районного рівня на рівень об'єднаних територіальних громад;

- на місцевому – представники місцевого самоврядування залучаються до розробки перспективних планів формування спроможних громад, а в подальшому здійснюють управління об'єднаною територіальною громадою.

О. Федорчак поділяє на три типи: механізми-знаряддя (інструменти), механізми-процеси (послідовність певних перетворень) та механізми-системи (набір взаємопов'язаних елементів).

Відповідно до класифікації О. Федорчак механізм державного управління процесом створення спроможних громад доцільно віднести до механізмів-процесів, оскільки його реалізація передбачає здійснення кількісних (зменшення кількості громад шляхом їх об'єднання) та якісних (створення саме спроможних громад) перетворень у державі. Проте варто відмітити, що досліджуваний механізм має і елементи системності.

На думку Ю. Ковбасюка, К. Ващенко та Ю. Сурміна, які за особливостями побудови класифікують механізми державного управління на цільові (спрямовані на досягнення певної мети), механізми

функціонування системи державного управління на різних етапах суспільного розвитку країни й механізми здійснення процесу державного управління народом, різними владними органами та окремими посадовими особами. Відповідно до класифікації Ю. Ковбасюка, К. Ващенко та Ю. Сурміна механізм державного управління процесом створення спроможних громад доцільно розглядати саме як цільовий, оскільки він спрямований на досягнення однієї з цілей децентралізації – створення спроможних громад.

Підсумовуючи викладений матеріал доцільно зазначити, що механізм управління процесом створення спроможних територіальних громад – це система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням та спрямована на створення територіальних громад які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг.

Крім того, варто зазначити, що механізм державного управління процесом створення спроможних громад здійснюється на всіх рівнях управління, є цільовим та має комплексний характер, що проявляється в наявності в його структурі елементів економічного, мотиваційного, організаційного, політичного і правового механізмів державного управління.

УДК 37.013.74

Прокопенко О. С.,
аспірант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА

Проблема сирітства існує майже у всьому світі: завжди були, є і будуть діти, які з різноманітних причин залишаються без батьків, а їх розвиток відбувається або в іншій сім'ї, або в спеціально створених для цього установах. Кожна країна намагається різними способами та методами попередити, вирішити та викоринити це явище. Зазвичай більшість людей знають про те, що така проблема існує, але найчастіше ніхто не замислюється над тим які причини, чинники та фактори зумовили виникнення сирітства.

Визначають характерні для всієї світової спільноти причини, що сприяють виникненню соціального сирітства. Якщо назвати основні з них то це, наприклад, війни та міжнаціональні конфлікти, низький рівень матеріального становища, нестійкі шлюби та падіння моральних цінностей сім'ї, поширення алкоголізму та наркоманії, позашлюбна народжуваність, недотримання релігійних традицій, існування класовості суспільства, занепад виховання та системи освіти. При виділенні класифікації причин виникнення соціального сирітства доцільно виходити із середовища появи соціальних сиріт.

До першої групи слід віднести фактори, що здійснюють зовнішній негативний вплив на сім'ю, а до другої – внутрішні негативні чинники, що можуть появитися в середовищі сім'ї, внаслідок впливу зовнішніх факторів.

Зовнішні причини виникнення соціального сирітства закладаються в державі і обумовлені соціально-економічними умовами. Для них є характерними такі ознаки, як об'єктивність виникнення, залежність безпосередньо від держави. До таких причин слід віднести економічну нестабільність, бідність, зростання злочинності, збройні конфлікти, інфляцію, безробіття злочинні акти тощо. Більше половини молодих сімей в країнах з низьким рівнем економіки не мають окремого житла навіть через 10 років подружнього життя, майже половина сімей проживає з батьками в незадовільних для виховання дітей житлових умовах. Негативно впливають на стабільність навіть благополучних сімей несприятливі соціально-економічні умови: втрата роботи, погіршення матеріально-побутових умов, зубожіння, тощо викликають у людей почуття незахищеності, страху перед майбутнім. Все це призводить до наростання напруги в сім'ї, негативно позначається на вихованні дітей.

Внутрішні причини виникнення соціального сирітства, на відміну від зовнішніх, утворюються безпосередньо в середовищі сім'ї. Для них є характерними такі основні ознаки, як суб'єктивність виникнення і існування та залежність від зовнішніх негативних факторів. Їх поява здебільшого обумовлена внутрішніми сімейними проблемами. Проте і зовнішні фактори (несприятлива соціально-економічна ситуація в державі, безробіття тощо) часто стають каталізаторами негативних процесів в середині сім'ї. До таких причин відносять позашлюбне народження дитини, відмову від новонароджених немовлят, погані матеріальні та житлові умови, помилки у вихованні, жорстокість і знущання з боку батьків, поширення алкоголізму, наркоманії, ув'язнення батьків, а також неповну сім'ю, стан морально-психологічного клімату тощо.

Що стосується України, то класифікація причин та чинників, що породжують сирітство збігається із світовою.

Головною причиною проблеми соціального сирітства в Україні є формування прошарку соціопатичних сімей в умовах економічного нестабільного розвитку та соціальної нерівності, поширення бідності й злиденності, безробіття, алкоголізму, наркоманії, насильства серед частини сімей. До того ж, такі явища як нестабільність шлюбу, поширеність неповних сімей з дітьми, перебування їх у складних життєвих обставинах в умовах сьогодення також посилюють ризик соціального сирітства, безпритульності та бездоглядності певної частини дітей.

Проблема соціального сирітства, бездоглядності частини дітей може бути вирішена лише у контексті загального соціально-економічного та демографічного оздоровлення українського суспільства, покращення економічної ситуації, подолання таких соціальних патологій, як алкоголізм, наркоманія, насильство.

Отже, сирітство як соціальний феномен охопило весь світ. Для того, щоб знати з чим боротися важливим є знання причин виникнення зазначеного явища. Причини, через які діти залишаються без батьківського піклування та виховання, різні, але наслідок один – дитина позбувається конституційного права на сімейне виховання, тому багато в чому подальша доля дітей-сиріт залежить від ставлення до цієї проблеми як суспільства, так і держави.

УДК 35.08-027.22(477)(043.2)

Гончар С. В.,

здобувач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРАКТИЧНО-ОРІЄНТОВАНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДКП В УКРАЇНІ

Державна кадрова політика, різні аспекти ДКП, завдання, принципи та функції кадрового забезпечення ОДВ і ОМС знаходять певне відображення як у зарубіжній так і у вітчизняній літературі. Однак кількість досліджень досить обмежена, зокрема з огляду на нові тенденції, що склалися в останні роки в процесі поглиблення в Україні ринкових методів господарювання, децентралізації влади і євроінтеграції. Недостатність сучасних підходів і рішень зазначеної

проблематики (механізми реалізації ДКП в Україні на муніципальному рівні в умовах децентралізації) підтверджує необхідність проведення досліджень у цій сфері для пошуку нових методів і моделей формування, розвитку та реалізації ДКП на муніципальному рівні. Тому що саме цей рівень є фактором забезпечення ефективного розвитку країни через соціально-економічний розвиток територіальних громад і регіонів.

Аналіз нормативно-правової основи забезпечення механізмів реалізації ДКП в Україні дозволяє зробити висновок, що вона спроможна забезпечити кадрові процеси, які відбуваються в публічному управлінні країни. Однак в умовах євроінтеграції України і децентралізації влади виявляються значні прогалини в існуючій законодавчій і нормативно-правовій базі ДКП, що гальмує її ефективну реалізацію.

Дослідження інституційно-організаційного забезпечення механізмів ДКП на (суб)регіональному та муніципальному рівні дає можливість стверджувати, що саме кадрові служби ОДВ і ОМС є тим механізмом реалізації ДКП, що дозволяє забезпечити стабільність та професіоналізм кадрів на рівні регіону і територіальної громади. КС забезпечують планування, прогнозування, аналіз виконання завдань по кадровому забезпеченню, координацію, регулювання, розробку заходів щодо мотивації діяльності службовців ОДВ і ОМС, а також контроль за виконанням ним посадових обов'язків. Помилки в роботі КС ОДВ і ОМС призводять до того, що ключові посади можуть зайняти люди, які не відповідають їм за своїми особистісно-діловими й морально-етичними якостями і які у кінцевому підсумку завдають значних економічних збитків державі.

Існуючий стан реалізації ДКП на (суб)регіональному та муніципальному рівні дозволяє зробити наступні висновки: відсутність єдиного концептуального підходу як до формування так і до механізмів реалізації ДКП на (суб)регіональному та муніципальному рівні, що призводить до того, що на рівні регіону, територіальної громади немає системності в кадровій роботі, вона має фрагментарний, епізодичний характер. Обґрунтовано, що ДКП на (суб)регіональному та муніципальному рівні повинна реалізовуватися КС, через систему кадрової роботи, основними структурними елементами якої є наступні: аналіз, планування і прогноз кадрового забезпечення ОДВ і ОМС; підбір, розстановка, оцінка і безперервне навчання кадрів; управління кадрами за допомогою економічних (прогнозування і планування роботи з кадрами, визначення потреби в кадрах), організаційно-розпорядчих (застосування, нормативно-правових положень) та соціально-психологічних методів.

ДКП в системі публічного управління будучи одним з напрямків державної політики, визначає загальнонаціональну стратегію розвитку кадрового потенціалу суспільства, а тому її повинні характеризувати системність, історизм і соціальна детермінованість.

Система мотивації в ОМС повинна забезпечити: достатню винагороду за сумлінну професійну працю; комфортні умови на робочому місці; моральні стимули, що спонукають службовців до продуктивної та ефективної діяльності; безперервну професійну освіту (підвищення кваліфікації), як засіб постійного професійно-особистісного удосконалення, інструмент підвищення самооцінки та почуття власної гідності СМС; об'єктивна оцінка. Ефективна система мотивації персоналу ОМС підвищення на цій основі продуктивності управлінської діяльності, безсумнівно, буде сприяти вдосконаленню процесу управління кадрами ОМС. Тому зрозуміло, що зовнішнім мотивом трудової діяльності СМС є не тільки матеріальна зацікавленість, але й висока результативність його професійної діяльності, реалізація творчих здібностей, комунікативних навичок, перспектива саморозвитку, як особистості.

Шляхами удосконалення кадрової роботи на муніципальному рівні повинна стати нова Стратегія (Концепція) розвитку кадрового потенціалу країни, в якій передбачаються напрями, конкретні завдання й повноваження кадрової роботи на центральному, регіональному й муніципальному рівні для залучення й закріплення в ОДВ і ОМС на (суб)регіональному та муніципальному рівні висококваліфікованих фахівців, створення умов для реалізації ними свого професійного потенціалу, вмій, талантів й здібностей.

На регіональному рівні визначається стратегія розвитку регіону, розробка на її основі Концепція КП регіону, створюються сприятливі умови та гарантії для прояву кожним працівником своїх здібностей і знань, відбувається підбір, розстановка і виховання кадрів, здатних забезпечити перспективу економічного, політичного і культурного розвитку регіону, організовується робота ЦППК, укладаються договори с ВНЗ регіону з навчання кадрів потрібної кваліфікації, проведення курсів і т. д. На муніципальному рівні, розробляється довгострокова програма кадрової роботи, використання заходів мотивації праці, формування резерву й планів підвищення кваліфікації, передбачається фінансування підготовки, перепідготовки, навчання кадрів і т. д.

Пропозиції модернізації механізмів реалізації державної кадрової політики в Україні на (суб)регіональному та муніципальному рівні можливо лише за допомогою:

– зміни стратегії ДКП в державі, побудова демократичної системи формування й розвитку кадрового потенціалу (система єдина в рамках

держави (на основі єдності цілей, принципів, стандартів при призначенні на посаду й навчанні кадрів);

- прийняття згідно Стратегії цілого комплексу нормативно-правових актів, покликаних забезпечити реалізацію Стратегії ДКП, на (суб)регіональному та муніципальному рівні, що передбачає кваліфіковане здійснення прогнозування, планування, постійне оцінювання ситуації з персоналом у країні;

- довгострокове планування кадрів (програма розвитку кадрового потенціалу) на регіональному рівні, як складової стратегії соціально-економічного розвитку регіону;

- поєднання в процесі реалізації ДКП стратегічних і поточних цілей, засобів і механізмів їх досягнення;

- забезпечення відкритості, гласності й прозорості в процесі реалізації ДКП;

- корінна зміна завдань й функцій кадрових служб в ОДВ і ОМС (перетворення їх в організаційно-аналітичні);

- підвищення відповідальності кадрових служб за допуск на ДС і службу в ОМС громадян, що не мають відповідної кваліфікації;

- підвищення престижності, привабливості ДС, служби в ОМС, відповідності статусу держслужбовця, ПОМС рівню покладеної на нього відповідальності.

- використання механізму кадрового резерву, витрачання значних ресурсів на його формування та роботу з резервом в ОМС та в ОДВ;

- зміна системи перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів в ОДВ і ОМС налагодити їх зв'язок з просуванням службовця на посаді;

- зміна системи добору кадрів на ДС, службу в ОМС, їх кар'єрне просування;

- створення системи прогнозування потреби в кадрах (держслужбовців і СМС), оцінки їх діяльності, мотивів і умов для кар'єрного зростання.

УДК 35.072.2:005.591.4]:[347.97./99:323.2](043.2)

Агафорова Н. О.,
аспірант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СУДІВ І ГРОМАДСЬКОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Реформування системи державного управління України базується на положеннях Концепції адміністративної реформи, яка визначає

забезпечення зв'язків з громадськістю як одну з головних цілей державної служби. Актуалізація комунікативного аспекту в діяльності органів влади зумовлена потребою громадянського суспільства у вільному одержанні інформації про зміни та спосіб функціонування державних установ, у чіткості та прозорості процедур прийняття рішень у різних сферах публічного управління.

Проблема відкритості органу влади для суспільства набуває особливої актуальності для українських судів, які мають вкрай низький рівень суспільної довіри та інформаційної відкритості. За результатами опитування, яке провела соціологічна служба Центру Разумкова з 21 по 26 квітня 2017 року, лише 7 % громадян довіряють судам. Відповідно до соціологічного опитування, здійсненого за підтримки Ради суддів України, в жовтні 2017 року повністю судам довіряло 1,3 % громадян, частково – 8 %. Ці показники майже повністю збігаються з результатами опитування в 2014 році. За показниками масштабного дослідження, яке здійснили експерти ГО «Платформа прав людини» у жовтні – грудні 2017 року, рівень оприлюднення інформації на сайтах судів є переважно задовільним, проте лише 3 суди з 90 досліджених мають високий рівень інформаційної відкритості (більше 81 %).

Український науковець П. Каблак, аналізуючи взаємовідносини судової влади із громадськістю, у своєму дослідженні 2015 року наголосив на моніторингово-контролюючих особливостях цієї взаємодії, оскільки найбільший інтерес, на його думку, становить управління якістю обслуговування громадян у судах. Протягом останніх двох років в Україні відбулись зміни, орієнтовані на вихід за рамки виключно моніторингової взаємодії та громадського контролю, на поглиблення характеру відносин влади (зокрема, судової) з громадськістю й реформування його в напрямку партнерства. Крім того, було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення інституційної підзвітності суб'єктів владних повноважень, зокрема в частині надання доступу в Інтернеті до повної та якісної інформації про їхню діяльність.

Потреба у більш активній ролі суддівських інституцій у процесі налагодження діалогу із суспільством лягла в основу Концепції прямих зв'язків судів з громадськістю» (додаток 3 до Меморандуму про взаємодію та співпрацю представників системи правосуддя України від 10 лютого 2017 року), яку Комунікаційний комітет системи правосуддя затвердив 21 липня 2017 року. Зазначений документ став вагомим кроком на шляху трансформації управління зв'язками між судами та громадськістю, визначивши чотири засади налагодження прямих зв'язків: 1) партнерство («Ми разом – сильна

правова держава»); 2) орієнтація на людину («Суд – для людини»); 3) вмотивований суддя («Хто – якщо не я?»); 4) Формування цінностей («Суд – це захист»).

У Концепції запропоновано встановлювати прямі зв'язки за допомогою програм охоплення (інформаційних програм) – заходів (інструменти) ознайомчого, інформативного характеру, що передбачають прямий зв'язок між органами судової влади й широкими колами громадськості та сприяють отриманню суспільством на засадах партнерства інформації про діяльність судів та роботу суддів. Прикладами таких програм є, зокрема, ігри-квести для школярів, які з 2017 року поволі набувають популярності в органах судової влади (у Вінницькому окружному адміністративному суді та в Лубенському міськрайонному суді Полтавської області проведено квест «Як захистити свої права в суді», у Господарському суді Харківської області – квест «У пошуках мантиї», у Гребінківському районному суді Полтавської області – квест «Маленька Феміда» тощо). Запровадження аналогічних заходів в інших органах влади мало б велику користь для формування правової, політичної культури, інформаційної грамотності молодого покоління.

Низку тез щодо розвитку комунікативної діяльності проголошено у Рішенні XV чергового з'їзду суддів України від 07 березня 2018 року «Про стан здійснення правосуддя в умовах судової реформи у 2017 році». З'їзд визнав за необхідне формування єдиної комунікативної політики органів суддівського самоврядування та судів, розвиток внутрішньої комунікації у судах; продовження політики відкритості судів шляхом налагодження прямих зв'язків з громадськістю; підвищення ефективності співпраці Прес-центру судової влади України з журналістами загальнонаціональних каналів та регіональних радіо-, телеканалів; оперативне реагування на неправдиву, недостовірну інформацію про діяльність судів та суддів (за необхідності – із залученням суддів-спікерів).

Отже, взаємовідносини судів і громадськості на сучасному етапі реформування судової системи потребують реалізації різноманітних форм взаємодії, раніше не притаманних органам державної влади. Пріоритетними і перспективними напрямками комунікативної діяльності органів правосуддя стають просвітницька робота, регулярна і планована робота з журналістами за ініціативою суду, заходи на основі партнерства тощо.

СИСТЕМА МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

В українській економіці особливу актуальність здобуває розвиток соціального партнерства, що сьогодні розглядається як особливий інститут цивільного суспільства, заснований на визнанні необхідності й цінності всіх соціальних груп і, одночасно, особливий тип соціально-трудова відносин, властивий ринковій економіці, що забезпечує на основі рівноправного співробітництва працівників і роботодавців оптимальний баланс і реалізацію їхніх основних інтересів.

У системі модернізації організаційного та правового механізмів державного регулювання соціального розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання варто виділити низку аспектів, які супроводжують цю модернізацію, а саме:

- матеріальний, до якого можна віднести систему засобів (фінансових, матеріально-технічних), що забезпечують основу діяльності;
- організаційно-процесуальний, котрий становлять процедури й технології;
- мотиваційний – потреби, інтереси, цінності всіх категорій персоналу.

Важливе значення при цьому має нормативно-регуляційний аспект, що являє собою систему правових, корпоративних й етичних норм, правил й регуляторів діяльності. У продовження розглянутих у попередніх розділах правових документах (кодифікаційних і законодавчих) зауважимо, що вони також знаходять свою реалізацію (вираження) під час розробки та застосування локальних нормативно-правових актів, які діють у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання.

У нинішніх умовах, у зв'язку зі змінами в соціально-економічному розвитку суспільства, децентралізацію управління трудовими відносинами, значимість і статус локальних нормативних актів організації різко підвищилися та практично перестали виконувати формальну роль.

Вони служать засобами конкретизації загальних норм стосовно практики діяльності конкретної організації, для деталізації й обліку її особливостей у соціально-трудова відносинах. Локальні нормативні

акти, по суті, – це форма вираження кадрової й соціальної політики організації, додання їй легітимності. Цими міркуваннями обумовлений розгляд нормативно-правового механізму державного регулювання соціального розвитку закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Традиційно до системи локальних нормативних актів входять правові документи різних видів, форм і статусу. Існує багато класифікацій локальних нормативних актів: за цілями, категоріями важливості, видами, терміном дії й зберігання тощо.

Зокрема, в якості основних локальних документів, що регламентують соціальний розвиток у вищому навчальному закладі, зокрема, зі специфічними умовами навчання, є наступні:

- колективний договір (угода);
- супровідні документи, що забезпечують безпосередній процес соціального розвитку закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання: Положення про окремі процеси й процедури (наприклад, про соціальний захист (підтримку) персоналу), Положення про відділи (соціальних програм, соціального розвитку) відповідних кадрових служб.

Визнаючи відповідальність за створення гідних умов праці й життя співробітників, а також членів їхніх родин, заклад вищої освіти повинен уживати ініціативні дії й забезпечувати фінансування заходів, спрямованих на охорону здоров'я співробітників:

- організувати облік й аналіз захворюваності, забезпечувати моніторинг умов праці й здоров'я співробітників для оцінки професійних ризиків збитку здоров'ю;
- організувати регулярні профілактичні огляди співробітників; за результатами періодичних медичних оглядів й аналізу захворюваності розробляти програми з профілактики загальної захворюваності й оздоровлення співробітників, включаючи профілактичну вакцинацію й санаторно-курортне лікування;
- виділяти цільові кошти для забезпечення санаторно-курортного лікування співробітників;
- проводити фізкультурно-оздоровчу роботу й розвивати масові види спорту серед співробітників і членів їхніх родин, забезпечуючи їм доступ до спортивної інфраструктури;
- сприяти в організації літнього відпочинку дітей співробітників, організувати дозвілля на корпоративному рівні; проводити систематичну пропаганду здорового способу життя серед співробітників з використанням корпоративних засобів масової інформації.

Степанюк Д. А.,
*заступник начальника Управління Південного офісу
Держаудитслужби в Миколаївській області,
аспірант, ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Фінансово-економічна нестабільність останніх років сприяла поглибленню економічної рецесії, що спонукало до загострення кризи державних фінансів та формування значного бюджетного дефіциту. Відтак, в умовах гострого дефіциту державних фінансових ресурсів вдосконалення управління ними та забезпечення ефективного і раціонального їх використання є надзвичайно актуальним питанням для України. У зв'язку з цим об'єктивно набирає ваги контроль в системі державного управління та необхідність розробки наукових основ державного фінансового контролю за рухом фінансових ресурсів та управлінської діяльності держави у цій сфері.

Окремі аспекти проблеми організації державного фінансового контролю досліджували у своїх працях: О. Ф. Андрійко, М. Ф. Базась, І. В. Басанцов, П. К. Германчук, М. М. Головань, Н. І. Дорош, В. М. Зайцев, С. В. Калюга, В. Г. Мельничук, І. С. Микитюк, В. Ф. Піхоцький, М. В. Романів, Н. І. Рубан, Ю. Б. Слободяник, І. Б. Стефанюк, В. О. Шевчук, С. В. Юргелевич та інші вітчизняні фахівці та науковці.

Державний фінансовий контроль є однією з найбільш важливих функцій державного управління, яка полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування і ефективного використання фінансових ресурсів держави для досягнення поставлених нею цілей у сфері розподільчих відносин.

Сьогодні доволі важливим і актуальним є питання розбудови і становлення цілісної системи державного фінансового контролю в Україні, без вирішення якого неможливо підвищити ефективність виробництва, конкурентоспроможність базових галузей національної економіки, розв'язати проблеми життєдіяльності держави, знизити рівень тінізації економіки і корупції.

Ефективність роботи органів виконавчої влади і місцевого самоврядування в державі значною мірою залежить від здійснення контролю за виконанням законів, рішень, розпоряджень, від належної організації їх виконання. Систематичний і всеосяжний контроль

сприяє забезпеченню наукової обґрунтованості рішень, положень та інших нормативних документів, своєчасної їх реалізації, та є необхідною умовою виявлення та усунення недоліків у діяльності суб'єктів управління та причин, що їх породжують.

Можна з впевненістю стверджувати, що нині організація формування системи державного фінансового контролю в Україні потребує невідкладної модернізації як одного з ключових механізмів управлінської діяльності держави. Проте, сучасний стан системи державного фінансового контролю показує, що зазначена проблема, на жаль, не є першочерговою у державі, що зумовлено негативним впливом численних об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Необхідність модернізації системи державного фінансового контролю, крім внутрішніх чинників, пов'язаних з необхідністю формування більш гнучкої, прозорої та відкритої для зовнішнього громадського контролю системи публічних фінансів, визначається також зобов'язаннями, які Україна взяла на себе в процесі інтеграції до ЄС.

Сьогодні всі названі напрями модернізації вітчизняної системи державного фінансового контролю (або за стандартами INTOSAI – державного або публічного аудиту) передбачені відповідними нормативно-правовими актами, проте темпи та обсяг фактичного впровадження останніх не можна визнати задовільними, а проблеми вдосконалення та посилення державного фінансового контролю залишаються актуальними у зв'язку з невіршеністю низки як теоретичних, так і практичних питань.

На сьогодні є необхідною розбудова дієвої та ефективної системи фінансового контролю в країні, яка базувалася б на міжнародних стандартах, а також основоположних принципах та кращих практиках ЄС, створення та розвиток консолідованої та гармонізованої законодавчої бази разом з дієвими механізмами імплементації у сфері державного фінансового контролю, що є осередком стратегічних реформ розвитку держави в середньостроковій перспективі.

Після осучаснення та приведення у відповідність до міжнародних стандартів аудиту підвищиться ефективність управління державними (місцевими) ресурсами через отримання Урядом повної, об'єктивної та достовірної інформації про стан справ у галузі щодо якої проводиться державний фінансовий контроль.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Галузеві юридичні науки

<i>Блага А. Б.</i> Питання реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	1
<i>Блага Н. А.</i> Спадкування корпоративних прав ТОВ: чинне законодавство та новели	3
<i>Валецька О. В.</i> Повноваження професійних спілок у вирішенні трудових спорів	5
<i>Грицаєнко Л. Р.</i> Боротьба з тероризмом: основні тенденції розвитку кримінально-процесуального законодавства країн європейського союзу	7
<i>Кобак М. В., Коваль А. А.</i> Органи, що забезпечують суддівську незалежність.....	10
<i>Коваль А. А.</i> Деякі проблеми реалізації функції захисту адвокатом при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.....	12
<i>Колодочка О. Є.</i> Електронні адміністративні послуги в Україні: сутність та перспективи надання.....	15
<i>Коломієць С. В.</i> Правові детермінанти злочинів, вчинених з використанням зброї, вибухових речовин та боєприпасів	18
<i>Коновалов В. В.</i> Особливості причинного зв'язку в необережних злочинах	20
<i>Кравченко І. А.</i> Суб'єкт домашнього насильства, передбаченого ст. 173–2 КУПАП.....	23
<i>Лагода К. О.</i> Роль слідчого судді у кримінальному процесі	25
<i>Панченко С. С.</i> Класифікація цивільно-правових договорів за ступенем визначеності строків	26
<i>Попушой І. В., Віноградов А. К.</i> Cruelty to animals.....	28
<i>Саміленко А. О., Носенко Д. С., Віноградов А. К.</i> Problems of criminal legislation on the territory of Donetsk and Luhansk regions and ways of their solution	30
<i>Січко Д. С.</i> Окремі питання цивільно-правового статусу ОСББ.....	32

<i>Тунтула О. С.</i> Новітня доктрина базисного конституційного обов'язку держави та її органів	35
<i>Шапалова О. І.</i> Імперативні норми у цивільному праві	37
<i>Шведова Г. Л.</i> Організована корупційна злочинність як фактор поширення торгівлі людьми	41
<i>Мамчур Л. В., Ситцевой В. В.</i> Взаємодія автора з організаціями колективного управління правами: погляд на проблему	43
<i>Яновицька Г. Б.</i> Наділення суб'єктів цивільних правовідносин правовим статусом споживача	45
<i>Яновицька А. В.</i> Процесуальні строки у новій редакції цивільного процесуального кодексу України	47

**Теорія, історія, філософія, соціологія права:
порівняльне правознавство**

<i>Ковальова С. Г.</i> Fetishism as a characteristic of Lithuanian-Russian legal conscience: arms in legal riots in great principedom of Lithuania (XIV–XV centuries)	50
<i>Лісна І. С.</i> Адвокатська таємниця в Україні: історичні аспекти зародження та розвитку інституту	53
<i>Титаренко А. А.</i> Міжнародно-правова природа дефініції «національна меншина»	55

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА НАБЛИЖЕННЯ
ЇЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ**

<i>Беглиця В. П.</i> Моделі розбудови системи суб'єктів антикорупційної діяльності	57
<i>Євтушенко О. Н.</i> Публічне управління: основні підходи до розуміння	60
<i>Штиршов О. М.</i> Особистий тайм-менеджмент в професійній діяльності публічних службовців	62
<i>Багмет М. О., Письменна Л. І.</i> Використання досвіду республіки Польща в ході запровадження сучасної дорожньої карти євроінтеграційних процесів у всіх вимірах суспільного життя	64

Плеханов Д. О. Організація підготовки державних службовців у Японії.....	65
Андріяш В. І. Теорії політичних мереж: поняття та зміст.....	67
Плеханова О. П. Інноваційний підхід до процесу модернізації системи державного управління	69
Краснокутський О. В. Ідеологічне забезпечення реформування публічного управління та адміністрування в сучасній Україні.....	71
Каменська Т. Г. Соціальна солідарність в контексті реформування публічного управління.....	73
Дерега В. В. Проблеми ефективності фінансових механізмів впливу на народжуваність	75
Бондар Г. Л. Законотворчість, що сприяє поширенню корупції в Україні	77
Сорока С. В., Гусєва О. В. Теоретичні засади управління житлово-комунальним господарством	80
Тимофєєв С. П. Питання професіоналізму кадрів в органах влади	82
Шульга А. А. Питання національної безпеки України у процесі здійснення реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади	85
Лізаковски П. Международные правовые основы продовольственной безопасности	87
Лізаковська С. В. Основи розвитку громадянського суспільства в європейському законодавстві.....	89
Шевчук В. В. Інноваційна складова удосконалення кадрової політики в умовах реформування системи охорони здоров'я України.....	91
Нонік В. В. Актуалізація розв'язання проблем корупції в органах державної влади	93
Хряпинський А. П. Специфіка державного регулювання територіального розвитку	96
Макаренко І. О., Биченко Д. О. Державна політика у сфері соціальної відповідальності: євроінтеграційний вектор	98
Верба С. М. Залучення молоді до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.....	101
Малікіна О. А. Зарубіжний досвід здійснення функції контролю в публічному управлінні.....	103

Гіржєв А. О. Механізм державного управління процесом створення спроможних територіальних громад та його місце в системі механізмів державного управління	106
Прокопенко О. С. Причини виникнення соціального сирітства.....	110
Гончар С. В. Практично-орієнтовані рекомендації щодо вдосконалення ДКП в Україні	112
Агафонова Н. О. Взаємовідносини судів і громадськості в умовах реформування публічного управління та адміністрування.....	115
Подорваний В. К. Система модернізації державних механізмів державного регулювання закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.....	118
Степанюк Д. А. Сучасний стан державного фінансового контролю в Україні.....	120

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Редактори *Р. Грубкіна, А. Якименко*.
Технічні редактори, комп'ютерна верстка *Д. Кардаш, Н. Хасянова*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювальньо-палітурні роботи *О. Кутова*.

Підп. до друку 29.05.2018.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 7,67. Обл.-вид. арк. 7,00.
Тираж 56 пр. Зам. № 5505.

Видавець та виготівник: ЧНУ ім. Петра Могили
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.

АДРЕСА ОРГКОМІТЕТУ:

**ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2018:
СТРАТЕГІЇ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОГО РЕГІОНУ
В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ**

XII Міжнародна науково-практична конференція

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003, Україна

Тел.: 8 (0512) 50–03–32,

8 (0512) 76–55–81,

8 (0512) 76–55–99,

факс: 50–00–69, 50–03–33,

E-mail: avi@chmnu.edu.ua, rector@chmnu.edu.ua

